

**Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego
do roku 2030
– projekt –**

Wydział Zarządzania Strategicznego
Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego

Szczecin, kwiecień 2017 r.

1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO JAKO PODSTAWA PROGRAMOWA ROZWOJU REGIONALNEGO	5
2. PRZESŁANKI I ZAŁOŻENIA AKTUALIZACJI STRATEGII.....	6
3. SPOŁECZNE, EKONOMICZNE I PRZESTRZENNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO	9
DIAGNOZA	9
ANALIZA SWOT.....	20
PROGNOZA TRENDÓW ROZWOJOWYCH	21
4. SCENARIUSZE ROZWOJU	24
5. WIZJA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO	26
6. MISJA.....	28
7. CELE ROZWOJOWE.....	28
8. TERYTORIALNY WYMIAR POLITYKI ROZWOJU.....	36
9. SYSTEM REALIZACJI I MONITOROWANIA STRATEGII	38
ZACHODNIOPOMORSKI MODEL PROGRAMOWANIA ROZWOJU	38
SYSTEM REALIZACJI STRATEGII.....	40
MONITOROWANIE STRATEGII.....	44
PODSYSTEM KOORDYNACJI.....	49
10. WYMIAR FINANSOWY.....	50
WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW.....	51

W dzisiejszej Polsce doświadczamy niezwykle ciekawego zjawiska. Uzyskaliśmy bowiem warunki ku temu, by odczuwać satysfakcję z uzyskanej pozycji rozwojowej i statusu nowoczesnego europejskiego społeczeństwa, jednocześnie różny jest stopień satysfakcji Polaków i partycypacji w tym europejskim statusie. Europa jest dziś dużą rodziną po przejściach i w trakcie trudnych zmian, pełną nie do końca zadowolonych ze swego losu nacji, których liderzy nie potrafią z pełnym przekonaniem wskazać pomysły na dalszą przyszłość. Przy wszystkich tych trudnościach, które przeżywa Europa, mieszkańcy Polski i Pomorza Zachodniego dostrzegają różnice w poziomie życia, a jednocześnie oczekują dalszych pozytywnych efektów rozwoju infrastruktury, napływu kapitału i inwestycji zagranicznych czy radykalnej odbudowy miast.

Gdzie dziś jest Pomorze Zachodnie? Co jest naszym udziałem, jaka jest faktyczna ranga dokonanej zmiany i możliwości jaką ona stwarza? Jako Marszałek Województwa sam odczuwam potrzebę bardziej jednoznacznego określenia efektów podjętych działań, zarówno w celu identyfikacji tego, co się faktycznie powiodło i tego czego nie udało się osiągnąć i wyciągnięcia odpowiednich wniosków. Nie w każdej dziedzinie ta ocena może być jednoznaczna. Samorząd województwa jest niezwykle złożonym mechanizmem i oceniając jego rozwój trzeba uwzględniać szeroki zakres uwarunkowań zarówno jego funkcjonowania, jak i funkcjonowania jego otoczenia. Samorząd nie dysponuje pełną swobodą w dysponowaniu przestrzenią i mieniem powierzonym jego pieczy. Osiągając swoje zadania spotykamy się z uzasadnionym oczekiwaniem czegoś więcej. Z pewnością nie wszystko nam się jeszcze udało i w dojrzałej dyskusji jest miejsce na określenie, co wymaga dalszych nakładów bądź szerszej współpracy.

Sukces nie każdemu tak samo smakuje i nie dla każdego jest jednakowo dostępny. Pomorze Zachodnie dysponowało na początku przemian ustrojowych względnie dobrą pozycją konkurencyjną, jednak w wyniku zmian koniunkturalnych i postępującej marginalizacji w procesach rozwoju kraju jego atuty uległy deprecjacji, a w niektórych dziedzinach życia nastąpiła wręcz strukturalna zapaść. Nie możemy jednak bez końca oglądać się w przeszłość. Inaczej ocenialiśmy swoje dokonania przed dekadą, gdy dominowało rozgoryczenie utraconymi szansami i stagnacją, inaczej spoglądamy na teraźniejszość i przyszłość dzisiaj, kiedy wyzwaniem stanowi raczej pozyskanie podmiotów zdolnych do wykorzystania potencjału intelektualnego i finansowego, którym dysponujemy.

Musimy chcieć i potrafić odpowiedzieć na pytanie dokąd zmierzamy. Stawialiśmy je przystępując do prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, kontynuując działania zmierzające do określenia i doprecyzowania naszych regionalnych inteligentnych specjalizacji, czy też podejmując debaty z samorządami lokalnymi na temat ich koncepcji rozwojowych. Oczywiście znaczna część naszych wysiłków wciąż jest skupiona wokół pozyskiwania i wdrażania środków unijnych. Stanowią one znaczący wkład finansowy w rozwój Pomorza Zachodniego, w projekty i przedsięwzięcia, które w kolejnych latach będą fundamentem wzrostu regionu.

Zachowujemy równowagę i stabilne fundamenty rozwoju. Staramy się pomnażać z rozwagą wypracowane kapitały dające podstawę do rozwoju (w szczególności „niebieskiego” i „zielonego” wzrostu¹), podejmując jednocześnie próbę nadążania za trendami społeczno-gospodarczymi poszczególnych obszarów województwa i grup mieszkańców. Pomorze Zachodnie jest coraz lepszym miejscem do życia, z widoczną ścieżką wzrostu, ale także ze swoimi problemami.

Pomorze Zachodnie jest też szansą i wyzwaniem dla jego mieszkańców i wszystkich, którzy zechcą z nim związać swoją aktywność. Zostało nazwane bramą Polski do Skandynawii, na Bałtyk i do Europy i dzięki nieustającemu wysiłkowi całej społeczności wywiązuje się z tej roli bardzo dobrze. W tym wspólnym wysiłku

¹ Wzrost realizowany w oparciu o niebieską i zieloną gospodarkę:

- zielona gospodarka – gospodarka realizująca cele zrównoważonego rozwoju i związana z takimi obszarami jak: rozwój czystych technologii, odnawialne źródła energii, poprawa efektywności energetycznej i materiałowej, zrównoważony transport, gospodarka odpadami i recykling, zrównoważone wykorzystanie gruntów, wody, lasów, łowisk morskich oraz ekoturystyka, ale także zmiana modelu konsumpcji i produkcji na bardziej zrównoważony i tworzenie zielonych miejsc pracy,
- niebieska gospodarka – gospodarka wykorzystująca potencjał mórz i oceanów w zakresie wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy, obejmująca wszystkie sektorowe i międzysektorowe działania gospodarcze związane z oceanami, morzami i wybrzeżami, ale też pośrednie działania pomocnicze niezbędne do funkcjonowania sektorów gospodarki morskiej.

nadrzędną motywacją jest możliwości działania w realiach nowoczesnego, ambitnego regionu, dysponującego licznymi instrumentami rozwoju. Polityka regionalna powinna stanowić przestrzeń dla stawiania sobie ambitnych celów i realizowania ich właśnie tu – na Pomorzu Zachodnim.

Zmierzenie się ze wskazanymi w niniejszej Strategii wyzwaniami Pomorza Zachodniego będzie możliwe poprzez realizację kompleksowych działań na wielu płaszczyznach życia społeczno-gospodarczego. Działania poprawiających jakość życia mieszkańców, wzmacniających rolę województwa zachodniopomorskiego w relacjach transgranicznych i międzynarodowych, zwiększających efektywność i konkurencyjność zachodniopomorskiej gospodarki, integrujących obszary funkcjonalne, czy dostosowujących samorządy do zmieniających się trendów społeczno-gospodarczych.

Wierzę, że Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 to dokument, z którym będą się utożsamiać nasi mieszkańcy, przedsiębiorcy, samorządowcy, politycy i przedstawiciele różnych środowisk. Powodzenie w jej realizacji zależy od zaangażowania nas wszystkich.

1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO JAKO PODSTAWA PROGRAMOWA ROZWOJU REGIONALNEGO

Rozwój regionalny to proces przemian prowadzący do osiągnięcia lepszego, bardziej zaawansowanego stanu: poprawie istniejących i tworzeniu nowych walorów użytkowych województwa kształtujących jego konkurencyjność, poszerzaniu możliwości rozwoju gospodarki i tworzeniu nowych i nowoczesnych miejsc pracy, stwarzaniu jak najlepszych obiektywnie warunków do życia mieszkańcom województwa (zarówno w środowisku lokalnym jak i regionalnym) oraz poprawie walorów lokalnego i regionalnego ekosystemu i ładu przestrzennego. Bezpośrednia odpowiedzialność za planowanie i programowanie rozwoju regionalnego spoczywająca na samorządzie województwa pozycjonuje go jako lidera i koordynatora działań rozwojowych w regionie. Wykładnią programową polityki regionalnej jest Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 (SRWZ), sektorowe Polityki Rozwoju i inne dokumenty programowe składające się łącznie na Zachodniopomorski Model Programowania Rozwoju (ZMPR)², w którym nadrzędną rolę pełni [Strategia przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą nr w dniu](#)

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego jest aktem wyboru – spośród szerokiego katalogu celów rozwojowych dedykowanych poszczególnym obszarom aktywności samorządu województwa, Strategia identyfikuje obszary priorytetowe, dla których sformułowano cele strategiczne polityki rozwoju województwa zachodniopomorskiego, wyznaczające ścieżkę do osiągnięcia zamierzonej wizji rozwoju regionu w perspektywie do roku 2030. Wszystkie kierunkowe działania sektorowe realizowane w ramach szerokiego obszaru aktywności samorządu województwa pozostają zbieżne z tym strategicznym wyborem lub też stanowią jego dopełnienie. Obowiązkowy katalog celów rozwojowych określony w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa i dedykowanych im działań realizowany jest w ramach Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego to dokument programujący rozwój w odniesieniu do obszaru wykraczającego poza sferę bezpośrednich kompetencji samorządu województwa i stanowiący jednocześnie skierowaną do ważnych partnerów w regionie ofertę współpracy na rzecz realizacji wspólnych inicjatyw rozwojowych a także zwiększonej efektywności wydatkowania środków publicznych w sposób zapewniający optymalizację procesów rozwojowych i generowanie impulsów rozwojowych w jak najszerszym obszarze. W tym sensie realizacja Strategii obejmuje aktywność wszystkich jednostek samorządu terytorialnego Pomorza Zachodniego, podmiotów gospodarczych tworzących miejsca pracy, instytucji społecznych działających na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców i wzmacniania spójności społecznej regionu, szkół wyższych i ośrodków naukowo-badawczych, których działalność wpisuje się w proces przedsiębiorczego odkrywania regionalnych inteligentnych specjalizacji, instytucji oświaty i kultury budujących kompetencje mieszkańców czy też instytucji partnerskich makroregionu Polski Zachodniej.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego jest dokumentem wyznaczającym kierunki, ale też kreślącym przestrzeń do działania. Strategia to dokument samorządu województwa, jednakże podmiotem programowania strategicznego jest regionalna wspólnota samorządowa, którą tworzą wszyscy mieszkańcy województwa. Ich aktywny udział w realizacji Strategii opiera się na wypracowanych mechanizmach współpracy, zaangażowaniu i poczuciu współodpowiedzialności za region. Strategia została stworzona z myślą o wszystkich mieszkańcach Pomorza Zachodniego, niezależnie od miejsca zamieszkania w regionie, wieku, wybranej ścieżki rozwoju czy form aktywności, w których się realizują. Każda z tych osób i środowisk może znaleźć swoje własne, niepowtarzalne miejsce na Pomorzu Zachodnim i wypełnić je własną pomyslnością. Strategia służy także temu, by rozwój i sukces każdego z osobna współtworzył pomyslność całej wspólnoty.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego w swojej strukturze, jak też dzięki konstrukcji Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju ma charakter adaptacyjny, pozwalający na płynne dostosowanie się do zmiennych warunków, jednocześnie pozostawiając niezbędną swobodę do tworzenia sektorowych Polityk Rozwoju i innych dokumentów programowych.

² Szerzej w Rozdziale 9.

Przyjęta 22 czerwca 2010 roku uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLII/482/10 Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z perspektywą do 2020 roku (SRWZ 2020) stanowiła spójną i kompleksową koncepcję rozwoju regionu w perspektywie średniookresowej adekwatną do istniejących wówczas uwarunkowań i wyzwań rozwojowych. Od czasu jej uchwalenia zaszły istotne [zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej województwa](#) wynikające w głównej mierze z generalnych tendencji rozwojowych w kraju oraz w europejskim i bałtyckim otoczeniu regionu, oznaczające konieczność uwzględnienia nowych wyzwań, z którymi w ciągu najbliższych lat będzie musiało się zmierzyć się województwo zachodniopomorskie. Jednocześnie ogólnej poprawie poziomu życia towarzyszy coraz silniej artykułowana potrzeba dynamizowania pozytywnych przekształceń społeczno-gospodarczych w regionie, wynikająca zarówno z chęci zmniejszenia dystansu wobec silniejszych gospodarczo regionów w kraju, ale też budowania kapitału wzrostu dla przyszłych pokoleń.

Od czasu uchwalenia SRWZ 2020 zmieniły się także [uwarunkowania formalno-prawne prowadzenia polityki rozwoju](#) w Polsce. Na decyzję o wszczęciu procesu aktualizacji złożyły się m.in. zmiany prawne i strategiczno-programowe w kraju i UE, jakie zaszły w tym okresie, związane przede wszystkim z przyjęciem przez Sejm RP ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju³. Wprowadziły one do polskiego prawodawstwa unijne dyrektywy dotyczące programowania nowej perspektywy finansowej 2014-2020. Wprowadziły również nowy instrument polityki rozwoju – kontrakt terytorialny, czyli umowę zawieraną pomiędzy rządem a województwem, która określa cele i najistotniejsze inwestycje dla obu stron, sposób ich finansowania i realizacji. Ustawa odwołuje się również do terytorialnego wymiaru polityki rozwoju, w szczególności zintegrowanego podejścia terytorialnego i koncentracji geograficznej, wprowadzając dodatkowe terminy takie jak: obszar funkcjonalny, obszar strategicznej interwencji oraz obszar problemowy. Zapisy ustawowe zmierzają do zwiększenia powiązania wymiaru społeczno-gospodarczego z wymiarem przestrzennym polityki regionalnej i w konsekwencji do usprawnienia zarządzania rozwojem w regionach i w Polsce.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego to również konsekwencja [uwzględnienia propozycji programowych zawartych w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym](#), przyjętych w okresie od uchwalenia SRWZ 2020 i mających kluczowe znaczenie dla polityki rozwoju województwa: Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz nowego modelu średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju z wydłużonym horyzontem czasowym do 2030 roku. SRWZ stanowi element krajowego systemu programowania rozwoju, w celu zapewnienia integralności podejścia do rozwoju terytorialnego niezbędne jest zachowanie spójności działań planowanych i podejmowanych na szczeblu krajowym i regionalnym i dostosowanie zawartości SRWZ do zapisów krajowych dokumentów strategicznych i planistycznych. W tym kontekście przesłanką dla aktualizacji SRWZ była również potrzeba [uwzględnienia wymiaru strategii ponadregionalnej](#). 30 kwietnia 2014 roku rząd przyjął Strategię Rozwoju Polski Zachodniej do roku 2020⁴ (SRPZ) obejmującą swoim oddziaływaniem województwa dolnośląskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Główne potencjały rozwojowe zidentyfikowane dla tego obszaru to potencjał położenia, innowacji, naukowo-badawczy oraz współpracy. SRPZ zakłada, że rozwój makroregionu powinien opierać się m.in. na: tworzeniu lepszych warunków do inwestowania i uprawiania turystyki, poprawie powiązań transportowych (np. modernizacja Odrzańskiej Drogi Wodnej, inwestycje drogowe) i inwestycjach w sieci energetyczne, wzmocnieniu ośrodków naukowo-badawczych, inicjowaniu współpracy między nimi, dopasowaniu kształcenia do wymogów rynku pracy. Główne kierunki rozwoju wyznaczone przez SRPZ pozostają spójne z SRWZ oraz zapisami sektorowych Polityk Rozwoju.

Zakończony w połowie 2015 roku [proces programowania perspektywy finansowej UE 2014-2020](#) wprowadził wiele istotnych zmian w zakresie źródeł finansowania i montażu finansowego działań przewidzianych w strategiach regionalnych, ponadregionalnych i krajowych. Komisja Europejska przeniosła akcenty priorytetów inwestycyjnych m.in. w kierunku innowacyjności europejskiej gospodarki, zdynamizowania

³ Ustawa o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw weszła w życie 8 kwietnia 2014 roku.

⁴ <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarządzanie-rozwojem-kraju/strategie-ponadregionalne/>

internacjonalizacji przedsiębiorstw, rewitalizacji, czy trendów demograficznych. Natomiast poza strategicznym spektrum znalazł się rozwój infrastruktury komunalnej, turystyki, czy dróg lokalnych. Pojawiła się zatem potrzeba określenia strategicznych celów rozwoju województwa i adekwatnych instrumentów ich wdrażania w związku z programowaniem i ukierunkowaniem środków UE w perspektywie finansowej 2014-2020 i 2020+. Wymagało to odpowiedniej modyfikacji instrumentów interwencji publicznej, rekonfiguracji źródeł ich finansowania oraz zintegrowania ich z celami strategicznymi Pomorza Zachodniego. W tym kontekście SRWZ uwzględnia scenariusz przewidujący zmniejszenie dopływu środków pomocowych Unii Europejskiej do Polski po roku 2020 na skutek stopniowego wyrównywania się poziomu życia w Polsce w stosunku do średniej europejskiej. Służy temu m.in. koncentracja wsparcia na obszarach o największym potencjale kreowania wzrostu gospodarczego, aktywizacja lokalnych kapitałów, budowanie szerokiej platformy współpracy na rzecz realizacji zintegrowanych przedsięwzięć, czy też szereg instrumentów sprzyjających poprawie efektywności wsparcia.

Istotną przesłanką aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, były [wnioski z prowadzonego monitoringu i ewaluacji](#) celów SRWZ 2020 oraz prowadzonej polityki rozwoju w regionie. W szczególności dotyczące wielkości, kierunków i efektów interwencji, wskazujące na potrzebę silniejszej koncentracji tematycznej i przestrzennej interwencji publicznej, a także wypracowania nowego standardu procesu przygotowania i realizacji dokumentów strategicznych w postaci Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju.

Powyższe zmiany uwarunkowań związanych z programowaniem i prowadzeniem polityki rozwoju regionalnego zdeterminowały konieczność aktualizacji najważniejszego dokumentu programowego regionu – Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Proces aktualizacji realizowany był w oparciu o niżej wymienione [zasady, określające sposób rozumienia rozwoju](#) i jego wsparcia przez samorząd, tworzenia płaszczyzny dla współpracy z partnerami oraz doboru przedsięwzięć, które przyczyniają się do rozwoju regionu. Zasady te stanowią wyznacznik dla definiowania celów rozwojowych województwa, jak i praktyki funkcjonowania samorządu regionalnego realizującego Strategię, a ich respektowanie stanowi o dojrzałości samorządu w rozpoznawaniu wyzwań rozwojowych:

- Antropocentryzm – ukierunkowanie działań na społeczność lokalną i jej specyficzne potrzeby, podejmowanie inicjatyw służących wspólnocie samorządowej, jej spójności i rozwojowi wewnętrznemu; dążenie do zrównoważenia działań inwestycyjnych i zmniejszenia antropopresji.
- Rozwój zrównoważony – podejmowanie działań z zachowaniem równowagi przyrodniczej i poszanowaniem zasobów środowiska; zachowanie spójności przestrzennej, poprzez zarządzanie i planowanie zapewniające utrwalanie ładu przestrzennego na każdym szczeblu samorządu.
- Promowanie postaw obywatelskich – podejmowanie działań sprzyjających wysokiej aktywności mieszkańców, w tym kształtowaniu świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, umacnianiu pożądaných postaw proekologicznych i prozdrowotnych, przedsiębiorczych i innowacyjnych.
- Partnerstwo – współpraca wewnątrz- i międzyregionalna, bazujące na wzajemnym zaufaniu uczestników procesów, realizacji wspólnych projektów w partnerstwie publiczno-publicznym oraz publiczno-prywatnym; partnerstwo jako podstawowa determinanta wieloszczeblowego zarządzania rozwojem na poziomie regionalnym; budowanie i wdrażanie nowych modeli współpracy na rzecz wdrażania przyszłych inicjatyw.
- Integracja – włączanie pojedynczych zadań i produktów w struktury i systemy działania w ramach obszarów funkcjonalnych, w ramach województwa oraz w ramach makroregionu; unikanie rozwiązań i produktów izolowanych, o ograniczonych możliwościach kooperacyjnych i modyfikacyjnych, nastawionych na zaspokojenia wąsko określonych potrzeb.
- Dekoncentracja i decentralizacja systemu wdrażania – w myśl zasady: „tyle państwa, na ile to konieczne, tyle społeczeństwa, na ile to możliwe”, wspieranie tendencji decentralistycznej; starania o przeniesienia z poziomu centralnego na poziom regionalny tych instytucji bądź struktur, których zakres kompetencji odpowiada zadaniom przypisanym niższemu szczeblom samorządu i obszarom tematycznym powiązanym z inicjatywami samorządowymi.
- Wymiar makroregionalny – zaakcentowanie znaczenia współpracy na poziomie makroregionalnym, wykorzystanie wewnętrznych potencjałów makroregionu i efektu synergii dla rozwiązania wspólnych

i podobnych problemów; wzmacnianie pozycji poszczególnych województw poprzez podniesienie rangi podejmowanych działań i konkurencyjności w skali krajowej i międzynarodowej.

- Celowość i efektywność interwencji – wobec ograniczoności środków finansowych i konieczności wyboru kierunków interwencji, kierowanie się kryterium celowości i efektywności podejmowanych przedsięwzięć, możliwie komplementarnych i generujących wartość dodaną, w sposób długofalowy wspomagający rozwój regionu.
- Prospektywność – stworzenie mechanizmów i podstaw systemowych pod przyszłe działania, które zwiększą samodzielność finansową jednostek samorządu terytorialnego i pozwolą uniknąć uzależnienia od zewnętrznych środków finansowych w perspektywie 2020+ m.in. w oparciu o partnerstwo i integrację; zapewnienie samodzielności regionów przy jednoczesnym zarządzaniu wielopoziomym.

Biorąc pod uwagę powyższe zasady Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego w nowej formule stanowi podstawowy element ładu programowania i prowadzenia polityki rozwoju. Jednocześnie konsekwentnie zawiera ona **strategiczne przesądzenia w następujących kwestiach:**

- Terytorialna i funkcjonalna koncentracja wsparcia – koncentracja geograficzna i tematyczna działań zakładająca istnienie obszarów o wspólnych potencjałach i podobnych problemach i konieczność dostosowania wsparcia do tych uwarunkowań. Strategia służy wzmocnieniu oddziaływania lokalnych mechanizmów rozwojowych w porządku wewnątrzregionalnym, jako element wzrostu poszczególnych obszarów funkcjonalnych i wzajemnych relacji pomiędzy nimi. Celem Strategii jest stworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju obszarów funkcjonalnych i wsparcie ich wewnętrznej dynamiki.
- Aktywizowanie lokalnych potencjałów rozwojowych – wydobywanie i włączanie do procesów rozwojowych wewnętrznych zasobów finansowych i innego rodzaju potencjałów skumulowanych w wymiarze lokalnym i regionalnym. Samorząd powinien skupić się na poczynaniach o charakterze edukacyjnym, informacyjnym, organizacyjnym i ekonomicznym zmierzających do wyzwolenia tych potencjałów, ich zaangażowania w budowę lokalnej gospodarki, lokalną przedsiębiorczość, inicjatywy spółdzielcze i inne formy indywidualnej i wspólnotowej aktywności ekonomicznej. W przypadku tego ukierunkowania interwencji niezbędne jest racjonalne rozróżnienie zdefiniowanych celów i podejmowanych działań w czasie z jednoczesnym przekonaniem, że uzyskanie w dłuższej perspektywie pożądanych celów wymaga możliwie szybkiego przejęcia inicjatywy rozwojowej.
- Wzmacnianie potencjału rozwojowego – samorząd dąży do uruchomienia takiego trybu działania i realizacji procesów rozwojowych w obrębie województwa, który aktywizuje współpracę różnych aktorów regionalnych i sprzyja optymalizacji podejmowanych działań. Samorząd zmierza zatem do budowania kompetencji i woli współdziałania, a nie kumulowania zadań. Celem jest przygotowanie samorządu regionalnego i angażowanych do współdziałania podmiotów do możliwie pełnego i efektywnego wykorzystywania istniejących potencjałów, uzyskanie sprawności organizacyjnej i potencjału aktywacyjnego dla wspierania działań podejmowanych w przestrzeni regionu przez poszczególne samorządy oraz podmioty zewnętrzne.

Poza przesądzeniami dotyczącymi relacji podmiotowych w obrębie województwa Strategia zawiera ukierunkowanie przedmiotowe interwencji w takich obszarach jak: równoważenie struktury sieci osadniczej (zachowanie struktury osadniczej na terenie województwa w stopniu umożliwiającym optymalizację powiązań w ramach obszarów funkcjonalnych, sprzyjającym osiągnięciu wysokiej jakości życia oraz zachowaniu należytej troski o grupy wyłączone i defaworyzowane); zwiększenie poziomu industrializacji i zaawansowania technologicznego gospodarki regionu; ukierunkowanie na regionalne inteligentne specjalizacje; pełniejsze wykorzystanie specyficznych potencjałów i związków przestrzennych; szeroka formuła współpracy z podmiotami zewnętrznymi.

DIAGNOZA

Zakres tematyczny diagnozy obejmuje syntetyczną analizę najważniejszych uwarunkowań gospodarczych, przestrzennych, środowiskowych i społecznych charakteryzujących województwo zachodniopomorskie, opracowaną w oparciu o dostępne dane statystyczne oraz szereg dokumentów analitycznych na poziomie województwa.

(1) Województwo zachodniopomorskie leży w północno-zachodniej Polsce, jest piątym co do wielkości województwem, zajmującym ponad 7% powierzchni i skupiającym niemal 4,5% populacji kraju. Północna i zachodnia granica regionu, prawie po 200 km każda, są jednocześnie granicami państwowymi. Granica morska będąca równocześnie południowo-zachodnim wybrzeżem Bałtyku stanowi unikalny w skali kraju kluczowy impuls rozwojowy dla całego Pomorza. Stolicą regionu jest Szczecin – liczący ponad 400 tys. mieszkańców główny ośrodek administracyjny, gospodarczy i kulturalny.

(2) Pomorze Zachodnie cechuje się wyjątkowymi w skali kraju **warunkami naturalnymi**: bogactwem śródlądowych zasobów wodnych (i podziemnych), z czego ponad 150 zbiorników przekracza powierzchnię 50 ha; jednym z najwyższych w kraju odsetkiem powierzchni zalesionej a także dużą powierzchnią obszarów chronionych (46% powierzchni województwa). Szczególnie unikatowe dziedzictwo przyrodnicze województwa podlega ochronie w Wolińskim Parku Narodowym, Drawieńskim Parku Narodowym, 7 parkach krajobrazowych oraz ponad 100 rezerwatach przyrody obszarów chronionego krajobrazu. Pomorze Zachodnie na tle reszty kraju cechuje wyjątkowo czyste środowisko, w tym także powietrze, z jednym z najniższych stopni zanieczyszczenia w Polsce.

(3) Czynniki wpływającymi na **gospodarkę** województwa są m.in. przygraniczne i nadmorskie położenie, potencjał rozwojowych głównych ośrodków i ich obszarów funkcjonalnych – Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego i Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego z atrakcyjnymi terenami inwestycyjnymi dla lokalizacji nowych przedsiębiorstw oraz skoncentrowane głównie w strefach aktywności gospodarczej przetwórstwo przemysłowe. Duża aktywność gospodarcza mieszkańców sprawia, że Pomorze Zachodnie ma dobrą pozycję wyjściową do rozwoju w Regionie Morza Bałtyckiego i makroregionie Polski Zachodniej. Specyficzne warunki naturalne determinują rozwój pewnych dziedzin gospodarki szczególnie opartych o niebieską gospodarkę, obejmującą wszystkie aktywności związane z gospodarką morską (działalności wytwórcze i powiązane z nią gałęzie transportu) oraz zieloną gospodarkę, ukierunkowaną na poprawę jakości życia człowieka przy jednoczesnym zmniejszeniu zagrożeń dla środowiska naturalnego, w tym turystyki, rolnictwa i leśnictwa, produkcji energii z odnawialnych źródeł – w każdym przypadku nacechowanych inaczej niż te występujące w całej Polsce.

(4) Kluczową gałęzią zachodniopomorskiej gospodarki jest szeroko rozumiana **gospodarka morska**. Pomimo dotkliwego w skutkach na wiele lat dla gospodarki regionu upadku jednego z największych polskich przedsiębiorstw – Stoczni Szczecińskiej, na terenach postoczniowych coraz intensywniej rozwijane jest przetwórstwo metalu związane z wodą (pod koniec 2015 roku, pierwszy raz od 6 lat położono stępkę pod budowę statku, umożliwiającą jego wodowanie z pochylni). Odradza się także przemysł jachtowy. Choć w regionie brak jednego wiodącego przedsiębiorstwa w dziedzinie stoczniowej (taką rolę można w pewnym stopniu przypisać operującemu na terenach postoczniowych Szczecińskiemu Parkowi Przemysłowemu), to wiele spośród prawie 50 firm branży stoczniowej okresowo zatrudnia po 200-300 osób, przy czym zatrudnienie to systematycznie rośnie. W dziedzinie eksploatacji jednostek pływających liderem na skalę europejską jest posiadająca ponad 60 statków szczecińska Polska Żegluga Morska. Łącznie w województwie zarejestrowanych jest blisko 100 jednostek o nośności blisko 2,5 mln dwt. Region skupia ponad 80% potencjału ilościowego i niemal 90% tonażowego morskiej floty transportowej Polski. Mimo stałego wzrostu łączne obroty ładunkowe zachodniopomorskich portów stanowią coraz mniejszy udział w obrotach wszystkich polskich portów (obecnie 1/3). Systematycznie swój udział w obrotach powiększa Świnoujście, mniejsze przeładunki odnotowują porty w Policach, Kołobrzegu, Darłowie i Stepnicy. Liderem ruchu osobowego w kraju jest port w Świnoujściu, który obsługuje blisko 1 mln pasażerów rocznie (ponad 55% całego morskiego ruchu pasażerskiego w Polsce). Pomorze Zachodnie jest szczególnie predestynowane do

rozwoju multimodalnych sieci transportowych. To jeden z nielicznych regionów w Europie, gdzie łączą się szlaki morskie, kolejowe, drogowe ze szlakami żeglugi śródlądowej, których oś stanowi Odrzańska Droga Wodna, mająca znaczenie dla transportu na bardzo długich odcinkach od Skandynawii aż po południe Europy. Przewozy ładunków żegluga śródlądowa w województwie są największe w Polsce i utrzymują się na stabilnym poziomie (niewiele ponad 0,5 mln ton rocznie), mają jednak tendencję malejącą. Dalszy rozwój tej formy transportu uzależniony jest od poprawy żeglowności rzek, w tym głównie Odrzańskiej Drogi Wodnej, łącznie z udrożnieniem jej odcinków po stronie czeskiej wraz z jej przyszłym połączeniem z Dunajem.

W ostatnich latach stale spada liczba podmiotów gospodarki w sektorze rybackim, jednak wielkości połowów dorównują lub nawet przekraczają dotychczas notowane. W regionie 1,4% podmiotów sklasyfikowano jako podmioty gospodarki morskiej (ponad 3 000 szt.). Jedynie w województwie pomorskim odsetek ten jest wyższy (2,4%). Bezpośrednio, nie licząc dalszych kooperantów, przy pracy związanej z gospodarką morską w województwie zachodniopomorskim zatrudnionych jest prawie 25 000 osób.

(5) Unikalność i bogactwo walorów naturalnych (m.in. bogactwo akwenów a także sąsiadujących z nimi rozległych obszarów leśnych i terenów chronionych) oraz zasoby kulturowe regionu sprawiają, że jedną z najważniejszych dziedzin gospodarki Pomorza Zachodniego jest także **turystyka**. Duży potencjał uzdrowiskowy i największa w kraju, zróżnicowana baza noclegowa (skoncentrowana głównie w pasie nadmorskim) oraz dobra dostępność dla turystów sprawiają, że Zachodniopomorskie jest absolutnym krajowym liderem w dziedzinie turystyki. Liczby udzielonych noclegów (zarówno turystom krajowym jak i zagranicznym) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przekraczają analogiczne wartości dla dwóch-trzech kolejnych województw razem wziętych. Na Pomorzu Zachodnim udziela się $\frac{1}{6}$ wszystkich noclegów udzielanych w Polsce i $\frac{1}{5}$ noclegów udzielanych obcokrajowcom. Liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania na 10 tys. mieszkańców jest trzykrotnie wyższa niż ta dla całego kraju a miejsca przez nie oferowane to $\frac{1}{6}$ całego krajowego potencjału. Bardzo wysoka jest jakość oferowanych miejsc noclegowych. Najwyższy w Polsce jest również stopień wykorzystania miejsc noclegowych (oscyluje wokół 45%, o ponad 10 pp. wyższy niż średnio w Polsce), co jest oznaką wysokiej zyskowności działalności hotelowej w regionie. Odsetek zatrudnionych w hotelach i restauracjach w zatrudnionych ogółem (3%) także jest najwyższy w Polsce. Czas pobytu turystów w Zachodniopomorskim jest zdecydowanie najdłuższy w kraju, co wskazuje na typowo wypoczynkowy charakter ruchu turystycznego w regionie. To Pomorze Zachodnie jest przez turystów najczęściej wybierane jako miejsce spędzenia dorocznego długiego urlopu.

Istotne jest, że pomimo tej turystycznej dominacji w kraju wciąż w całym regionie istnieje ogromny potencjał dla rozwoju turystyki, bez zagrożenia dla jakości środowiska. Wciąż niewykorzystana turystycznie pozostaje południowo-wschodnia część województwa czyli niemal całe Pojezierze Pomorskie, tj. drugi po Mazurach największy kompleks jezior w Polsce. W skład tego obszaru wchodzi ponad 1 600 jezior o powierzchni powyżej 1 ha każde. Obok turystyki wodnej idealne warunki do rozwoju turystyki aktywnej stwarzają także tereny zielone w otoczeniu akwenów – lasy i parki, przez które przebiegają szlaki rowerowe, konne i piesze, czy też trasy do uprawiania coraz bardziej popularnej dyscypliny, jaką jest nordic walking. Zróżnicowane ukształtowanie terenu wraz z licznymi terenami zielonymi pozwala na rozwój turystyki golfowej. Natomiast znaczne zasoby kulturowe regionu pozwalają na turystyczne wykorzystanie (także całoroczne) szlaków opartych na historii, kulinariach, odtwórstwie historycznym i rybołówstwie. Dzięki tym walorom następuje stopniowe wydłużanie sezonu w zachodniopomorskiej bazie noclegowej, co pośrednio wpływa na inne obszary gospodarki regionu, w tym m.in. na: handel, usługi, transport czy budownictwo.

(6) Zachodniopomorskie **rolnictwo** cechują: duża powierzchnia gospodarstw, najniższy w kraju odsetek pracujących w rolnictwie, wysoki stopień mechanizacji oraz najlepsze warunki dla produkcji wysokotowarowej. Stałe zmiany w strukturze gospodarstw rolnych, powodują, że ich średnia wielkość przekracza 30 ha i jest trzykrotnie wyższa niż analogiczna wartość dla całego kraju, wyższa nawet niż średnia unijna. Występuje spadek liczby gospodarstw najmniejszych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych i znaczący wzrost gospodarstw powyżej 100 ha. Ich liczba przekracza już 1 600, a ich rozmiary, jak nigdzie indziej w Polsce, stwarzają możliwość specjalizacji, koncentracji produkcji, a także wykorzystania efektu skali i wytwarzania wysokich dochodów oraz upowszechniania najlepszych wzorców dla gospodarstw wielkoobszarowych. Województwo zachodniopomorskie to trzeci największy eksporter z branży rolno-spożywczej spośród wszystkich regionów w Polsce. Udział eksportu produktów rolno-spożywczych

w eksporcie ogółem regionu wynosi prawie 20% i wykazuje dynamikę rosnącą. Większe wartości wymiany handlowej osiągają tylko województwa mazowieckie i wielkopolskie. Z drugiej strony rolnictwo województwa charakteryzuje ukierunkowanie na produkcję roślinną, jednocześnie bardzo niskie wartości produkcji zwierzęcej w strukturze produkcji rolniczej i niski udział regionu w pogłowiu zwierząt. Charakterystyczny jest też bardzo niski poziom przetwórstwa rolniczego (związany m.in. z bardzo małą liczbą zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego), co przekłada się na niemal najniższą w kraju efektywność i konkurencyjność zachodniopomorskiego sektora rolniczego. Szansą na zmianę tej sytuacji jest bardzo duża aktywność zachodniopomorskich rolników w uprawach i produkcji ekologicznej. Region cechuje największy w kraju odsetek powierzchni przeznaczonej na produkcję ekologiczną, charakteryzującą się dużą zyskownością produkcji, wciąż jednak zbyt małe są inwestycje w działalność przetwórczą.

(7) 94% powierzchni województwa zajmują **obszary wiejskie**. Wyraźnie niższy niż w innych częściach kraju jest udział mieszkańców obszarów wiejskich w ludności regionu ogółem, co wynika również z wysokiej lesistości i dużej koncentracji wiejskiej sieci osadniczej. Niski odsetek ludności utrzymującej się głównie z pracy w rolnictwie w przyszłości może być przyczyną silniejszych procesów migracyjnych z obszarów wiejskich, oznacza jednocześnie brak tzw. bezrobocia ukrytego, charakterystycznego szczególnie dla Polski południowo-wschodniej. Niepokojący jest stały odpływ młodej ludności z terenów wiejskich związany z problemami na lokalnych rynkach pracy. Specyfiką województwa jest duża liczba obszarów popegeerowskich, które są często miejscem kumulacji różnorodnych problemów społecznych. Na terenie zachodniopomorskiego na przełomie lat 1992-1993, w związku z prywatyzacją ponad 200 państwowych gospodarstw rolnych, pracę bezpośrednio straciło niemal 30 tys. osób. Z przeprowadzonych analiz wynika, że co piąta miejscowość w województwie to wieś popegeerowska charakteryzująca się kumulacją problemów społecznych.

O specyfice obszarów wiejskich Pomorza Zachodniego decyduje w dużej mierze nierównomierny rozkład sieci miast (zob. 17), a w efekcie rozległy obszar w centrum regionu pozbawiony wystarczających impulsów rozwojowych i charakteryzujący się nawarstwieniem wielu niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Rozwój terenów wiejskich jest niemożliwy bez wiodącej roli centrów miejskich. Procesy rozwojowe na obszarach wiejskich w znacznym stopniu dokonują się w ramach obszarów funkcjonalnych, wyznaczanych przez oddziaływanie dominujących ośrodków miejskich i działających w ich otoczeniu podmiotów gospodarczych i innych organizacji, co nie zawsze pokrywa się z granicami administracyjnymi JST, a co za tym idzie granicami działania lokalnych struktur instytucji wsparcia rynku pracy oraz innych form administrowania. Tereny wiejskie są natomiast obszarami bardziej stabilnej gospodarki niż tereny małych miasteczek, nawet jeśli stabilność ta osiągnana jest na nieco niższym poziomie niż w gminach aglomeracyjnych i w centrach powiatowych.

(8) Dla czwartego najbardziej zalesionego województwa w Polsce istotną gałęzią gospodarki jest **leśnictwo**. Zachodniopomorskie grunty leśne zajmują 9% powierzchni gruntów leśnych Polski, z których otrzymuje się niemal 11% krajowego pozyskania drewna (najwięcej w Polsce). Region charakteryzuje się także największymi zasobami drzewnymi i największą powierzchnią rezerwatów i lasów ochronnych w Polsce. Bardzo wysokie jest przemysłowe wykorzystanie lasu – ponad ¼ krajowego zużycia tarcicy przypada na Zachodniopomorskie. Ponadto region jest absolutnym liderem w Polsce pod względem produkcji płyt pilśniowych i płyt pilśniowych twardych (połowa krajowej produkcji), a pod względem zużycia płyt wiórowych i produkcji papieru i tektury jest na 4. miejscu w Polsce. Pomorze Zachodnie jest także w krajowej czołówce pod względem skupu półproduktów pochodzenia leśnego (15% krajowego skupu grzybów i ponad ¼ owoców leśnych). Jednak słaby rozwój infrastruktury okołoprodukcyjnej sprawia, że przetwórstwo spożywcze produktów pochodzenia leśnego odgrywa marginalną rolę w skali kraju.

(9) Rozwój gospodarki regionu w dużej mierze zależy od prawidłowo funkcjonującego **transportu**, w przypadku Pomorza Zachodniego szczególnie transportu na styku lądu i wody. Region poważnie dotyka słaba wewnątrzregionalna i międzyregionalna dostępność komunikacyjna, zdiagnozowana także w dokumentach krajowych, spowodowana peryferyjnym położeniem względem stolicy i innych krajowych regionów. Jednocześnie dostępność do głównych europejskich ośrodków wzrostu jest jedną z najlepszych w Polsce.

W ostatnich latach dynamicznie wzrastają przeładunki polskich portów, jednak dynamika ta w zespole portów Szczecin-Świnoujście jest wyraźnie niższa na tle innych, tym samym rola zespołu portowego Szczecin-Świnoujście w transporcie morskim na dłuższych dystansach jest zdecydowanie mniejsza niż portów Trójmiasta. Sytuacja ta wynika z nieadekwatnego do rozkładu potencjału demograficznego i przeładunkowego wieloletniego faworyzowania przez władze centralne inwestycji transportowych prowadzących do trójmiejskich portów. Port w Świnoujściu pełni rolę lidera w przewozach promowych (m.in. z uwagi na niewielką odległość do szwedzkiej Skanii). Port ten skupia ⅓ polskiego ruchu promowego w relacji północ-południe.

Region ma najdogodniejszy w Polsce układ śródlądowych dróg wodnych łączących porty ujścia Odry z krajami Unii Europejskiej, szczególnie z Niemcami. Jednak aktualny stan zabudowań hydrotechnicznych, a także infrastruktury krzyżującej się z Odrzańską Drogą Wodną (mosty drogowe i kolejowe) nie pozwala na pełne wykorzystanie możliwości transportowych Odry dla transportu na południe kraju.

Przez województwo przebiegają międzynarodowe i krajowe szlaki transportowe w układzie północ-południe i wschód-zachód. Węzłem, w którym większość z nich się krzyżuje jest Szczecin. 4 z 13 dróg krajowych przebiegających przez region i zaliczonych do sieci TEN-T⁵ na coraz dłuższych odcinkach zyskuje parametry dróg ekspresowych, co w przypadku drogi nr 6 zapewni powiązanie Szczecina i Koszalina oraz ośrodków o znaczeniu ponadregionalnym, ich skomunikowanie z regionem, a także stworzenie dogodnego układu dróg wzdłuż wybrzeża Bałtyku (gminy nadmorskie i uzdrowiska staną się bardziej dostępne dla turystów). Ruch na drogach województwa jest niewiele niższy od średniej krajowej jednak charakteryzuje się bardzo dużą zmiennością i dynamiką w ciągu roku. Dotyczy to dróg wszystkich kategorii, szczególnie w pasie nadmorskim, obciążonym sezonowym i weekendowym ruchem tranzytowym i turystycznym. Środkową i wschodnią część regionu cechuje ograniczona dostępność transportowa zarówno do stolicy województwa jak i innych ważniejszych ośrodków miejskich. Kluczowe role dla regionu, oprócz inwestycji związanych z wymienioną wcześniej drogą S6, są także inwestycje dotyczące: drogi S3 (na północy doprowadzenie do terminala promowego w Świnoujściu i na południu połączenie z czeską siecią autostrad), drogi S11 (zapewnienie dostępności komunikacyjnej wschodniej części województwa), a także zachodniego obejścia Szczecina komunikującego zachodnie i północne dzielnice Szczecina i Polic przez tunel Police – Święta z Portem Lotniczym Szczecin-Goleniów.

Nieco niższe niż przeciętnie w kraju są gęstości dróg publicznych i sieci kolejowej, co wynika z dużej powierzchni województwa, niższej gęstości zaludnienia, jak i charakteru sieci osadniczej. Nie rozwiązują one w wystarczającym zakresie problemów z dostępnością transportową wewnątrz regionu oraz w relacjach z resztą kraju. Jakość dróg jest średnia i podobna do tej w kraju, natomiast stan linii kolejowych, szczególnie na części odcinków, gdzie ze względów bezpieczeństwa stosuje się ograniczenie prędkości, wymaga modernizacji. Parametry linii ograniczają możliwość ułożenia efektywnego rozkładu jazdy pociągów. Wyzwaniem jest nie tylko przywracanie połączeń kolejowych, ale także zaniechanie likwidacji części z nich. Na obsługiwanych liniach dzięki najszybciej odnawianemu taborowi w kraju zauważalny jest powrót pasażerów do transportu kolejowego.

Wykorzystanie potencjału portu lotniczego Szczecin-Goleniów, należącego do podstawowej sieci lotnisk w kraju, jest bardzo słabe. W Polsce wskaźnik korzystania z transportu lotniczego jest trzykrotnie niższy niż średnia europejska, na Pomorzu Zachodnim czterokrotnie niższy niż średnia dla Polski. Na ten stan rzeczy wpływa kilka czynników, w tym bliskość portów w Berlinie, a dla części regionu – także w Gdańsku i Poznaniu (w każdym przypadku z szerszą ofertą destynacji) oraz wciąż niewystarczająca koordynacja połączeń transportowych z portem lotniczym. Skoordynowana wielogałęziowa dostępność portu lotniczego z jak największej części północno-zachodniej Polski oraz sąsiednich powiatów Niemiec jest jednym z najważniejszych wyzwań. W województwie zlokalizowane są jeszcze 2 lotniska aeroklubów, 2 bazy

⁵Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013 z 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) (Dz. U. L 348 z 20.12.2013, str. 1-128), na system powiązań transportowych województwa tworzących sieć TEN-T składają się: drogi: S3 i A6 (sieć bazowa) oraz S6, S10 i S11 (sieć kompleksowa), linie kolejowe: E59 (towarowa sieć bazowa na odcinku od Świnoujścia, pasażerska – na odcinku od Szczecina) i C-E-59 (sieć kompleksowa) oraz linia nr 202 (sieć kompleksowa), a także Odrzańska Droga Wodna (sieć bazowa na odcinku od wejścia do kanału Odra-Hawela do granicy z morskimi wodami wewnętrznymi). Elementami sieci bazowej śródlądowej i morskiej są porty w Szczecinie i w Świnoujściu, natomiast port w Policach jest elementem sieci kompleksowej. Lotnisko w Szczecinie-Goleniowie należy do bazowej sieci lotniczej. Ponadto Szczecin wskazano jako „węzeł miejski sieci bazowej”.

lotnictwa sanitarnego, 4 czynne lotniska wojskowe i kilkanaście wyłączonych z użytkowania lotnisk powojсковych.

(10) Począwszy od 2012 roku na Pomorzu Zachodnim następuje znacząca poprawa sytuacji na [rynku pracy](#). Tendencja ta jest nieco wcześniejsza i silniejsza od przeciętnej w kraju. Od 2012 roku pod względem bezrobocia rejestrowanego region przesunął się z 15. na 12. miejsce w kraju. Obserwowany w ostatnich latach spadek bezrobocia dotyczył kolejno powiatów: goleniowskiego, miasta Szczecina, polickiego, myśliborskiego oraz miast Świnoujście i Koszalin, czyli obszarów najbardziej uprzemysłowionych. Pomimo stopniowo poprawiającej się, lecz wciąż niekorzystnej, sytuacji pod względem bezrobocia rejestrowanego, Zachodniopomorskie jest w grupie województw notujących wartości wskaźnika stopy bezrobocia wg BAEL niższe niż średnie dla całej Polski. Także jedno z najniższych w kraju, niezależnie od metodologii liczenia (BAEL, rejestrowe) jest bezrobocie wśród młodych osób, co oznacza bardzo dobrą perspektywę do poprawy wskaźników w miarę upływu lat. Rynek pracy województwa silniej niż w innych regionach narażony jest na wahania sezonowe, szczególnie zauważalne w turystyce, rolnictwie i budownictwie. W rejestrach powiatowych urzędów pracy regionu najliczniejszą kategorię stanowią osoby długotrwale bezrobotne (ponad 1/2) oraz powyżej 50 roku życia (niemal 1/3). Wysokim bezrobociem strukturalnym dotknięte są na południu i wschodzie regionu obszary popegeerowskie (szczególnie doświadczone negatywnymi konsekwencjami transformacji ustrojowej). Na terenach tych współczynnik aktywności zawodowej jest najniższy w kraju, podobnie wskaźnik zatrudnienia. Silną stroną, a zarazem szansą rynku pracy w województwie jest jeden z najwyższych w kraju udziałów zatrudnionych w sektorze usług, przy jednoczesnym niskim poziomie zatrudnienia w rolnictwie. Rynek pracy województwa zachodniopomorskiego charakteryzuje głęboka nierównowaga podaży i popytu na pracę. Aktywność zawodowa mieszkańców regionu należy do najniższych w kraju. Mimo upływu lat i szeregu podejmowanych działań, wciąż odczuwane są negatywne konsekwencje zmian gospodarczych, likwidacji niektórych branż i redukcji zatrudnienia, które miały decydujący wpływ na strukturalny charakter bezrobocia.

Wartość wskaźnika zatrudnienia w przedziale 15-64 lat jest na Pomorzu Zachodnim 3. najniższą w Polsce i nie przekracza 60%. Jednak w ciągu ostatnich lat wartość wskaźnika w regionie rośnie szybciej niż w całej Polsce. Z kolei liczba pracujących na 1 000 ludności rośnie w tempie niższym niż średnia dla kraju i wciąż nie przekracza 200 osób (w Polsce ponad 230 osób). W dalszym ciągu oferta szkolnictwa zawodowego w regionie nie jest dostosowana do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy, co częściowo przekłada się także na strukturę bezrobocia.

Na strukturę rynku pracy w regionie wpływa relatywnie niewielka liczba dużych przedsiębiorstw i zakładów produkcyjnych oraz przeważająca liczba małych i mikro firm (w wielu przypadkach nie oznacza to wprost przedsiębiorczości, lecz samozatrudnienie będące często przejawem sztucznego zaniżania kosztów przez większe podmioty) a także wysoki poziom sezonowości (związany z istotną rolą sektora turystyki, szczególnie w pasie wybrzeża i jego otoczeniu).

(11) Pomorze Zachodnie stale lokuje się w czołówce regionów pod względem [przedsiębiorczości](#). Na każde 10 tys. mieszkańców województwa zachodniopomorskiego przypada niemal 1 300 podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON (jedynie w województwie mazowieckim wskaźnik ten osiąga wyższą wartość). W strukturze podmiotów według klas wielkości dominują mikro i małe przedsiębiorstwa, które stanowią 99% ogólnej liczby podmiotów gospodarczych. Pracuje w nich 1/3 ogółu zatrudnionych w województwie. Liczba mikroprzedsiębiorstw na 1 000 mieszkańców jest o 1/5 wyższa od średniej krajowej.

Stan, w którym dominują mikro i małe przedsiębiorstwa, w dużej mierze o profilu usługowym, jest barierą dla gospodarki Pomorza Zachodniego w uzyskiwaniu pożądanego poziomu nakładów na innowacyjność i zwiększaniu ogólnej zdolności inwestycyjnej, nie sprzyja formowaniu produktywnych powiązań gospodarczych, usieciowieniu a w konsekwencji podnoszeniu konkurencyjności systemu gospodarczego regionu. Utrzymuje się, a w niektórych sektorach pogłębia, deficyt firm średnich oraz dużych, w tym także przedsiębiorstw państwowych. Gospodarkę regionu cechują w związku z tym ograniczone możliwości rozwoju kapitałowego, zwiększania nakładów na innowacyjność oraz budowy silnych powiązań kooperacyjnych i struktur klastrowych, szczególnie, że wciąż odczuwane są skutki upadku największej stoczni w regionie (w tym także wielu jej kooperantów). Zauważalna jest niższa niż przeciętnie w kraju liczba jak i kapitalizacja spółek notowanych na warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych.

Należy również podkreślić, że w wyniku zmian własnościowych, konsolidacji i przejęć (przenoszenia lub likwidacji central, także w spółkach Skarbu Państwa) stolica województwa – Szczecin traci miejsca pracy i swój ponadregionalny charakter, a w efekcie osłabia to również pozycję regionu w kraju.

Głównymi partnerami handlowymi dla przedsiębiorców Pomorza Zachodniego są kraje europejskie, wśród nich kolejno: Niemcy, Dania a także Francja, Szwecja, Wielka Brytania i Norwegia, na co duży wpływ ma położenie geograficzne regionu. Województwo największe przychody w eksporcie odnotowuje w branżach: chemicznej, drzewno-meblarskiej, rolno-spożywczej i transportowo-logistycznej. Największy udział w eksporcie ma miasto Szczecin i powiat goleniowski. Łącznie wypracowują one ponad 50% przychodów z eksportu dla województwa. Jednocześnie eksport województwa zachodniopomorskiego to zaledwie 3% udziału w polskim eksporcie. Pomimo wielu atutów Pomorze Zachodnie nadal w zbyt małym stopniu wykorzystuje swój potencjał w międzyregionalnych relacjach obszaru Basenu Morza Bałtyckiego. Ciągłe zbyt słaba jest współpraca (zarówno w wymiarze ekonomicznym jak i społecznym) z aglomeracją berlińską oraz z landami niemieckimi.

(12) Województwo zachodniopomorskie systematycznie poprawia swoją pozycję w rankingach **innowacyjności**, niemniej dystans dzielący go od najlepszych regionów w kraju i zagranicą jest nadal znaczący. Udział nakładów na badania i rozwój w PKB jest w regionie trzykrotnie niższy niż średnia krajowa i ok. dziesięciokrotnie niższy niż średnia unijna. Powstające zasoby innowacyjne charakteryzują się nierównomiernym rozkładem. Sektor B+R jest zdominowany przez wyższe szkoły publiczne, do których kierowanych było prawie 80% nakładów na działania badawczo-rozwojowe i które zatrudniają większość kadry naukowo-badawczej w województwie.

Przedsiębiorstwa najczęściej korzystają ze sprawdzonych w krajach zachodnich lub w innych regionach Polski rozwiązań oraz gotowych technologii. Otoczenie infrastrukturalne działalności innowacyjnej w województwie jest nadal w fazie tworzenia i dostosowywania do standardów Unii Europejskiej.

Współpraca biznesu z sektorem B+R w regionie nie ma charakteru strategicznego, zorientowanego na długofalowy rozwój innowacji. O ile wśród przedsiębiorców rośnie świadomość roli innowacji, jako czynnika zapewniającego utrzymanie pozycji konkurencyjnej firmy, to jednak działania w tym obszarze są podejmowane niesystematycznie, co ogranicza możliwości przedmiotowej współpracy.

Zwiększeniu nakładów prywatnych na innowacje oraz działalność B+R nie sprzyja niewielka liczba dużych przedsiębiorstw, które mogłyby samodzielnie udźwignąć wydatki związane z procesem badawczym czy z tworzeniem i utrzymaniem niezbędnej do tego infrastruktury. Dodatkową barierą jest skupienie prac badawczych głównie w dwóch ośrodkach regionu (Szczecin i Koszalin), co ogranicza możliwości innowacyjne firm działających na pozostałym obszarze.

W regionie nie powstał spójny system instytucji wspierających innowacyjność oraz transfer technologii, który – tak jak w Europie Zachodniej – przyspieszałby dyfuzję rozwiązań innowacyjnych. W dostępnej w tym obszarze ofercie dominuje wsparcie ogólne, nieuwzględniające różnicowania branżowego. Brakuje sieci współpracy instytucji otoczenia biznesu i klastrów, zapewniających stałą wymianę informacji pomiędzy organizacjami oraz będących podstawą dla kooperacji w zakresie realizacji projektów o charakterze ponadregionalnym czy międzynarodowym.

(13) **Przetwórstwo przemysłowe** Pomorza Zachodniego opiera się na energetyce, przemyśle chemicznym, metalowym (dawniej stoczniowym obecnie stoczniowym i offshore), drzewnym i meblarskim, budownictwie oraz produkcji rolno-spożywczej, w tym rybołówstwie i przetwórstwie rybnym. Do końca XX wieku główne skupiska zakładów przemysłowych znajdowały się w większych miastach regionu, jednak w miarę powstawania stref przemysłowych (m.in. dzięki dostępności atrakcyjnych terenów) następuje stopniowe lokowanie jej w gminach sąsiadujących z głównymi ośrodkami, w okolicach Goleniowa, Polic, Stargardu, Karlina, Gryfina i Białogardu, często przy ważnych szlakach komunikacyjnych. Kształtują się coraz silniejsze powiązania gospodarcze w ramach obszarów funkcjonalnych – Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego oraz Koszalińsko-KołobrzESCO-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego, które stają się obszarami wzrostu i generowania impulsów na całe województwo.

Zachodniopomorskie posiada w swej ofercie inwestycyjnej ponad 8 000 ha terenów, z czego około 1 200 ha ze statusem specjalnej strefy ekonomicznej. Wśród zachodniopomorskich parków przemysłowych,

posiadających szczególne znaczenie dla gospodarki tej części Europy, istotnie wyróżniają się obszary w Stargardzie, Goleniowie oraz Koszalinie. Wokół budowanych dróg S3 i S6 skupia się większość potencjału inwestycyjnego. W największym w regionie Goleniowskim Parku Przemysłowym zlokalizowano już 45 przedsięwzięć inwestycyjnych. W rankingach atrakcyjności inwestycyjnej województwo lokuje się dość wysoko, najczęściej w okolicach 6-7 pozycji. Cały przemysł województwa skupia mniej niż 4% krajowego zatrudnienia w przemyśle i dostarcza mniej niż 3% krajowej wartości produkcji przemysłowej. W sektorze przemysłowym pracuje około 30% ogółu zatrudnionych w regionie.

(14) W województwie zachodniopomorskim, podobnie jak w całym kraju, **energetyka** opiera się na źródłach kopalnych. Specyfiką Pomorza Zachodniego jest duże zróżnicowanie przestrzenne zapotrzebowania na energię, a także jego wzrost w okresie letnim spowodowany usługami związanymi z sektorem turystycznym. Potencjał elektroenergetyczny województwa opiera się na działalności Zespołu Elektrowni Dolna Odra. Region jest na 4. miejscu w Polsce pod względem mocy zainstalowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej (i ciepłej). Stan sieci dystrybucyjnych wymaga jednak modernizacji i rozbudowy. W województwie znajdują się obszary, gdzie występują ponadnormatywne spadki napięcia. Jednocześnie zbyt małe przekroje linii oraz mała moc stacji transformatorowych, to jedna z głównych barier dla rozwoju odnawialnych źródeł energii. Obecna infrastruktura nie zapewnia oczekiwanego bezpieczeństwa dostaw energii, dostępu do sieci nowym uczestnikom rynku energetycznego, a zwłaszcza potencjalnym producentom energii z odnawialnych źródeł energii. Region jest eksporterem energii, stale zajmuje pozycję lidera w rozwoju i eksploatacji odnawialnych źródeł energii. Duży potencjał i tradycja w zakresie rozwoju energetyki opartej na wietrze oraz biomasie sprawiły, że energetyka odnawialna uznana została za strategiczną dla rozwoju regionu, stanowiąc o jego konkurencyjności a także przynosząc znaczące dochody w eksporcie. W regionie wytwarza się niemal 15% krajowej energii ze źródeł odnawialnych, a w samym województwie udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem sięga 30% (przy średniej dla Polski nieco ponad 10%). Charakterystyczną cechą województwa jest lokalizacja dużych i bardzo dużych farm wiatrowych, głównie w pasie nadmorskim (gdzie panują najlepsze w Polsce warunki wiatrowe). Ponadto w województwie eksploatowanych jest niemal 70 elektrowni wodnych. Obszar Pomorza Zachodniego posiada także zasoby energii geotermalnej. Walory związane z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych sprawiają, że Pomorze Zachodnie ma potencjał do rozwoju **zielonej gospodarki**.

Zachodniopomorskie zajmuje 2. miejsce w kraju pod względem zużycia gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca, jednak gaz z sieci wciąż nie jest doprowadzony do co dziesiątej gminy w województwie. W związku z budową Gazoportu LNG w Świnoujściu, na Pomorzu Zachodnim przeprowadzone zostały strategiczne inwestycje związane z rozwojem systemu gazociągów przesyłowych: Świnoujście-Szczecin, Szczecin-Gdańsk, Szczecin-Lwówek, co wpłynie na dalszy wzrost zużycia gazu w regionie. Głównym odbiorcą przemysłowym gazu ziemnego z sieci przesyłowej na terenie województwa są Zakłady Chemiczne w Policach (Grupa „Azoty” S.A.).

(15) Upadek wielu ważnych dla gospodarki regionu zakładów przemysłowych, w tym Stoczni Szczecińskiej, sprawił, że na początku XXI wieku Pomorze Zachodnie było najwolniej rozwijającym się polskim regionem. W 2000 roku **produkt krajowy brutto** per capita w województwie był równy średniej krajowej, podczas gdy w 2013 stanowił zaledwie jej 84%. Dopiero w 2014 roku wzrost produktu krajowego brutto jaki odnotowano w regionie był 3. najwyższym w kraju. Począwszy od 2010 roku nakłady inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zachodniopomorskim są jednymi z najwyższych w Polsce; wyższą wartością cechują się jedynie 3 województwa. Niski w porównaniu z innymi regionami jest udział nakładów ponoszonych przez sektor prywatny. Na Pomorzu Zachodnim wynosi on 52%, w kraju – 62%. Województwo zajmuje 6. pozycję w Polsce pod względem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto.

(16) Liczba **ludności** województwa zachodniopomorskiego wynosi 1 710 tys. osób, co stanowi niecałe 4,5% krajowej populacji (11. miejsce w Polsce), na 1 km² przypadają 74 osoby (13. miejsce). Współczynnik feminizacji wynosi 106 i najwyższe wartości osiąga w Szczecinie, Koszalinie oraz powiecie kołobrzeskim. W ciągu ostatnich lat liczba ludności województwa systematycznie spada. W ogólnym bilansie ubytek ten dotyczy mieszkańców miast (liczba ludności wiejskiej wzrasta) i w przyszłości będzie się pogłębiał. W procesach migracyjnych wyraźnie zarysowują się dwie tendencje – przenoszenie się ludności z miasta na tereny podmiejskie w ramach obszarów funkcjonalnych (procesy te nasilają szczególnie się w dużych miastach) oraz wyludnianie się miast małych i średnich miast tracących znaczenie w dotychczasowym

układzie funkcjonalnym miasto-wieś – dotyczy to w szczególności obszarów o ugruntowanych deficytach społeczno-gospodarczych i w zakresie infrastruktury.

Przewidywana dalsza długość życia dla noworodka jak i osób w wieku 60 lat przyjmują jedne z najniższych wartości w kraju (11. miejscu wśród województw). W najbliższych latach nieznacznie wzrośnie udział osób w wieku produkcyjnym (15-64 lat). Ludność województwa zachodniopomorskiego jest przeciętnie młodsza niż ludność większości województw, ale jak wynika z prognozy Głównego Urzędu Statystycznego ta korzystna różnica będzie się stopniowo zmniejszać i już w 2030 roku odsetek osób w wieku 65 lat i więcej będzie w województwie zachodniopomorskim wyższy od przeciętnego dla pozostałych regionów. Wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego spowoduje zwiększenie kosztów usług publicznych, w tym finansowanych przez samorządy. Niezbędna jest aktywizacja społeczna osób starszych i wydłużenie wieku aktywności zawodowej, a także rozwój infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób starszych.

(17) W miastach mieszka 68,9% ludności województwa (3. najwyższy w Polsce wskaźnik urbanizacji). Sieć osadniczą tworzy 3 013 miejscowości wiejskich i 66 miast, z czego 2 liczą więcej niż 100 tys. mieszkańców (Szczecin – 405 tys., Koszalin – 107 tys.). Pozostałe, większe ośrodki miejskie to: Stargard (68 tys.), Kołobrzeg (46 tys.), Świnoujście (41 tys.), Szczecinek (40 tys.). Rozkład przestrzenny miast jest dość równomierny, natomiast nie pokrywa się z rozkładem potencjałów. Miasta duże i średnie skupiają się przy granicach województwa, głównie na zachodzie i północy – dwa największe obszary aglomeracyjne (Szczecina i Koszalina), zamieszkiwane łącznie przez 58% ogółu ludności regionu, usytuowane są przy jego granicach zewnętrznych. Najkorzystniejsze uwarunkowania w sferze rozwoju społeczno-gospodarczego gminy położone w sąsiedztwie Szczecina i Koszalina. Te dwie aglomeracje stanowią podstawowe źródło impulsów wzrostu dla swojego otoczenia. Centralna i południowa część województwa charakteryzuje się mniejszym potencjałem demograficznym i niższym poziomem urbanizacji. Bliżej centrum województwa występują obszary o relatywnie niższej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej – obszary szczególnej koncentracji problemów demograficznych, z ograniczoną dostępnością do podstawowych usług publicznych, deficytami w zakresie infrastruktury, nierozwiązanymi problemami lokalnego rynku pracy, wysokim bezrobociem, oraz ubóstwem – zagrożone dalszą marginalizacją i degradacją. Polaryzacja sieci i związana z tym słaba dostępność dużej części województwa do głównych miast znacznie utrudnia przenoszenie impulsów rozwojowych. Jednocześnie różnorodność ośrodków miejskich sprawia, że polityka rozwoju wobec tych obszarów powinna być formułowana sposobem uwzględniający zróżnicowane bariery i potencjały poszczególnych miast w zależności od hierarchii w sieci osadniczej oraz pełnionych funkcji determinujących rozwój tych ośrodków.

Przepływy osób w obszarach miejskich dużych miast związane są przede wszystkim ze zjawiskiem suburbanizacji. W przypadku Szczecina, Koszalina, a także Kołobrzegu wszystkie gminy wiejskie, graniczące z tymi miastami na przestrzeni ostatnich lat wykazały dodatnie saldo migracji. Procesy suburbanizacji zmienia istniejącą strukturę sieci osadniczej pod względem ilościowym i jakościowym. Prognozy demograficzne przewidują kontynuację procesu depopulacji wszystkich miast (w przypadku dużych miast nasilanym również spadającym przyrostem naturalnym) i skupianie się ludności wokół dużych miast. W celu zachowania wysokiej jakości przestrzeni publicznej istotne jest przeciwdziałanie negatywnym aspektom rozpraszania osadnictwa.

Stale różnokierunkowe przekształcenia miast w procesie rozwojowym powoduje przyspieszoną degradację terenów wyeksploatowanych, powstawanie terenów zaniedbanych, na których kumulują się niekorzystne zjawiska społeczne i zachowania patologiczne. Dotyczy to zarówno obszarów starej, zabytkowej zabudowy w centrach miast, jak i zespołów mieszkaniowej zabudowy blokowej. Dodatkowo, przekształcenia gospodarcze i wycofanie tradycyjnej, intensywnej działalności przemysłowej skutkuje tworzeniem się w obrębie miast rozległych obszarów poprzemysłowych, wymagających rekultywacji z uwagi na ekologiczne skutki prowadzonej tam działalności i daleko idących przekształceń na rzecz aktywizacji. Problem degradacji dotyczy także terenów powojсковych. Znacząco zdegradowane powierzchnie (niejednokrotnie o atrakcyjnej lokalizacji) w istotny sposób wpływają na obniżenie jakości przestrzeni publicznej w wielu miastach województwa.

(18) Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w zależności od gminy, rzadko pokrywają więcej niż 20% powierzchni. Ich brak utrudnia samorządom kontrolę nad kształtowaniem ładu przestrzennego,

blokuje przeprowadzenie jednoznacznej delimitacji obszarów funkcjonalnych oraz obszarów strategicznej interwencji (OSI) i zintegrowanej z nimi interwencji publicznej, a także ogranicza zainteresowanie ze strony inwestorów, stanowi znaczącą barierę rozwojową na obszarach zurbanizowanych.

(19) **Samorząd terytorialny** województwa zachodniopomorskiego tworzy 21 powiatów (w tym 3 grodzkie – Szczecin, Koszalin i Świnoujście – oraz 18 ziemskich) i 114 gmin (w tym 11 gmin miejskich, 55 gmin miejsko-wiejskich, 48 gmin wiejskich). W skład sejmiku województwa, który jest organem stanowiącym i kontrolnym samorządu województwa, wchodzi 30 radnych wybieranych w wyborach bezpośrednich. Polityka regionalna jest realizowana w oparciu o budżet województwa. W administracji samorządu terytorialnego, na różnych jego szczeblach, zatrudnionych jest ponad 12 tys. osób, co stanowi ponad 5% zatrudnionych w administracji samorządowej w kraju.

(20) Szansą dla rozwoju województwa zachodniopomorskiego jest rozwój rzeczywistych procesów integracyjnych w ramach **obszarów funkcjonalnych** i pomiędzy obszarami funkcjonalnymi Pomorza Zachodniego, procesów integracyjnych pomiędzy regionami Polski Zachodniej oraz efektywne partnerstwo miejsko-wiejskie. Znacznym ograniczeniem dla współpracy gmin jest koncentrowanie swojej aktywności wyłącznie w obrębie własnych struktur administracyjnych i niedoceniaenie przez władze lokalne przewagi prowadzenia działań w rzeczywistych, zgodnych z praktycznymi potrzebami, obszarach funkcjonalnych. Nierzadko przejawia się to w braku koordynacji w realizacji lokalnych i ponadlokalnych przedsięwzięć inwestycyjnych i skutkuje niedostosowaniem oferty JST do zmieniających się uwarunkowań i trendów społecznych i ekonomicznych. Pozytywnym przykładem wieloletniej współpracy JST w zakresie wspólnych, ponadlokalnych przedsięwzięć (również inwestycyjnych) jest działalność Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.

Realna zmiana funkcjonowania samorządów jest niezbędna dla zwiększenia efektywności interwencji publicznej, w szczególności w sytuacji znaczącego zmniejszenia strumienia środków pomocowych napływających do regionu, jak też ograniczonych możliwości absorpcyjnych JST w zakresie wykorzystania środków unijnych (związanych m.in. z pogłębiającym się rozwarstwieniem pomiędzy powierzonymi JST zadaniami publicznymi a ich finansowaniem z budżetu państwa). Ewentualna nieskuteczność działań integrujących obszary funkcjonalne skutkować będzie dryfem rozwojowym Pomorza Zachodniego i zagrażającą spójności regionu polaryzacją rozwojową, peryferyzacją lub marginalizacją obszarów problemowych.

(21) Frekwencja wyborcza rzadko przekracza 50%. W regionie działa niecałe 6 000 organizacji pozarządowych, w tym ponad 5 000 stowarzyszeń i ponad 600 fundacji. Ich aktywność jest zbliżona do średniej krajowej. Jednak wysoki poziom dystrybucji świadczeń społecznych może świadczyć o niskim poziomie **kapitału społecznego**. Region charakteryzuje się także wieloma niekorzystnymi wskaźnikami dotyczącymi rodziny – najwyższy odsetek rodziców samotnie wychowujących dzieci, odsetek rozwodów, urodzeń pozamałżeńskich a także liczba osób z nakazem płacenia alimentów. Dokładając do tego najwyższą liczbę dzieci wychowujących się w pieczy zastępczej, wyraźnie rysuje się potrzeba wzmocnienia funkcji rodziny jako fundamentu pozwalającego przekazywać wartości, budować więzi oraz tożsamość społeczną i lokalną, a w przyszłości – umożliwić wykorzystanie kompetencji społecznych do radzenia sobie w życiu zawodowym, rodzinnym, sąsiedzkim i obywatelskim. Słaby kapitał społeczny w regionie przejawia się słabym poczuciem tożsamości społeczności lokalnych, niskimi wskaźnikami aktywności społecznej, ograniczonymi zdolnościami do prawidłowego funkcjonowania w związkach, sieciach społecznych, partnerstwach branżowych (jak np. producenci żywności).

(22) Zmiany demograficzne dotyczące starzenia się społeczeństwa związane z wydłużającą się długością życia i niską dzietnością mają duże znaczenie dla systemu **ochrony zdrowia**, nie tylko w województwie, ale w całej Polsce. Na terenie województwa zachodniopomorskiego ukształtowała się wprawdzie sieć podmiotów leczniczych, w tym ośrodki specjalizujące się w poszczególnych dziedzinach medycznych, lecz zauważa się potrzebę ich bardziej optymalnego ukształtowania, wykorzystania i skoordynowania. Poziom zatrudnienia lekarzy na 10 000 mieszkańców równy jest średniej krajowej, lekarzy stomatologów przewyższa średnią, a pielęgniarek i położnych jest niższy od średniej krajowej. Wyższe niż średnio w kraju są wskaźniki zatrudnienia w podstawowej opiece zdrowotnej (zarówno dla lekarzy jak i pielęgniarek i położnych). Pod względem liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. mieszkańców region jest nieznacznie poniżej średniej

krajowej. Pomorze Zachodnie należy do regionów o najwyższej liczbie sanatoriów i szpitali uzdrowiskowych, które zlokalizowane są głównie w strefie nadmorskiej (ponad 50 zakładów z niemal 10 tys. łóżek). Największą liczbę kuracjuszy przyjmują placówki w Kołobrzegu, będącym największym krajowym uzdrowiskiem, w Świnoujściu, Kamieniu Pomorskim, Połczynie Zdroju, a także w Dąbkach. W szpitalach uzdrowiskowych Pomorza Zachodniego leczy się niemal ¼ wszystkich polskich kuracjuszy. Negatywnym zjawiskiem jest poziom wskaźnika umieralności niemowląt, od wielu lat stale wyższa od średniej krajowej. Główną przyczyną zgonów osób dorosłych są nowotwory oraz choroby układu krążenia.

(23) Ze względu na swoje położenie dziedzictwo kulturowe Pomorza Zachodniego uwarunkowane wielorakimi i wielowiekowymi czynnikami historycznymi i demograficznymi różni się znacząco od pozostałych województw. Najważniejszymi ośrodkami **kultury** województwa są Szczecin i Koszalin, gdzie siedziby mają niemal wszystkie teatry, obie filharmonie oraz duża część muzeów. Na Pomorzu Zachodnim znajduje się ponad 400 domów i ośrodków kultury (w tym klubów i świetlic), a także niemal 500 bibliotek i punktów bibliotecznych. Pod względem liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych oraz pod względem liczby widzów w kinach województwo nie odbiega od średniej krajowej.

(24) Większość wskaźników dotyczących **edukacji** sytuuje region poniżej średniej krajowej. Dotyczy to przede wszystkim opieki przedszkolnej (dostępności placówek wychowania przedszkolnego czy objęcia opieką przedszkolną w różnych jej formach). Natomiast wskaźniki powszechności kształcenia na poziomie podstawowym i gimnazjalnym należą do najwyższych w kraju, są jednak zróżnicowane w obrębie województwa. Wysokie wskaźniki skolaryzacji nie przekładają się na wyniki w nauce. Uczniowie województwa regularnie osiągają jedne z najniższych wyników egzaminów w kraju zarówno na poziomie gimnazjalnym jak i licealnym.

Wyższe niż przeciętnie w kraju jest zainteresowanie zasadniczymi szkołami zawodowymi, dającymi kwalifikacje od razu po ukończeniu szkoły i możliwość pracy na otwartym rynku unijnym, szczególnie w obszarze przetwórstwa metalowego związanego z gospodarką morską. Istnieje zjawisko podejmowania przez uczniów nauki w niemieckich szkołach zawodowych połączone z gwarancją odbycia praktyki i podjęcia pracy w Niemczech. Programy nauczania i kierunki kształcenia w wielu placówkach województwa zachodniopomorskiego są niedostosowane do potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy oraz zakresu regionalnych specjalizacji. Szkoły rzadko nawiązują stałą współpracę z przedsiębiorstwami, w szczególności w obszarze związanym z dynamicznym rozwojem nowych technik i technologii. Brakuje kompleksowych rozwiązań i narzędzi, które powiązałyby zapotrzebowanie przedsiębiorców na konkretne kwalifikacje zawodowe absolwentów z ofertą szkół zawodowych. Konieczne jest wsparcie edukacji zawodowej w regionie m.in. poprzez rozwój ośrodków edukacyjnych podnoszących kwalifikacje zawodowe.

(25) Spodziewany w najbliższych latach spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym przełoży się na liczbę uczniów wszystkich szczebli kształcenia, także tych pobierających **naukę** w szkołach wyższych. Najwięcej osób w województwie studiuje na Uniwersytecie Szczecińskim i Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym. Z pozostałych 17 uczelni największe to: Pomorski Uniwersytet Medyczny, Politechnika Koszalińska, Akademia Morska, Zachodniopomorska Szkoła Biznesu. Szczecin jako jedno z dwóch miast w Polsce jest siedzibą szkoły wyższej o profilu morskim. Liczba studentów szkół wyższych w województwie jest poniżej średniej krajowej, natomiast bardzo wysoki (tuż za Mazowieckim) jest wskaźnik kształcenia ustawicznego. Dużym wyzwaniem dla uczelni jest zatrzymanie najzdolniejszych uczniów i zachęcenie ich do podjęcia nauki w regionie. Kadra naukowa zatrudniona na uczelniach województwa składała się z niemal 4,5 tys. nauczycieli akademickich, w tym ponad 2 tys. ze stopniem doktora i ponad 500 ze stopniem doktora habilitowanego oraz około 1 tys. z tytułem profesora. Przeciętnie na studiach III stopnia kształci się 1 tys. osób, co w odniesieniu do liczby studentów jest wartością zbliżoną do średniej krajowej. Zdecydowanie poniżej średniej region wypada pod względem aktywności naukowej, wyników działalności naukowej (liczby publikacji, monografii naukowych i podręczników akademickich), w dziedzinie zastosowań praktycznych osiągnięć naukowych, nowych technologii, opatentowanych wynalazków i sprzedaży licencji. Zachodniopomorskie zespoły badawcze otrzymują na ogół mniej niż 2% grantów uzyskiwanych przez wszystkie zespoły badawcze w kraju. Rozwój potencjału naukowego regionu wymaga tworzenia kierunków studiów odpowiadających potrzebom gospodarki. Szczęólnego wsparcia wymaga powstawanie i rozwój jednostek naukowo-badawczych poza strukturami uczelni, współpracujących na zasadach rynkowych z sektorem gospodarki.

(26) W regionie występuje wysokie zagrożenie wykluczeniem cyfrowym (a w następstwie wykluczeniem społecznym) mieszkańców terenów popegeerowskich, osób starszych i bezrobotnych. Co szczególnie istotne, niski jest także udział sektora zaawansowanych technologii informacyjno-komunikacyjnych w gospodarce regionu. Do głównych negatywnych zjawisk mających wpływ na rozwój [społeczeństwa informacyjnego](#) (SI) zalicza się: brak regionalnego systemu monitorowania zmian w obszarze SI na poziomie gmin i powiatów, brak koordynacji w zakresie informatyzacji pomiędzy jednostkami administracji samorządowej, brak szerokopasmowej sieci regionalnej, w szczególności na terenach wiejskich i w mniejszych miejscowościach, brak standardów informacji i usług elektronicznych w JST ograniczający tworzenie interaktywnych zasobów i baz danych na poziomie województwa oraz brak pełnej obsługi elektronicznej wszystkich usług publicznych. Niewystarczające są umiejętności posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi przez nauczycieli przedmiotowych na wszystkich poziomach kształcenia.

(27) Na [stan i ochronę środowiska](#) Pomorza Zachodniego wpływa bardzo duża powierzchnia obszarów chronionych (46% powierzchni województwa). W regionie wyznaczono 60 obszarów wchodzących w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 (łącznie ponad 37% powierzchni województwa). Spośród działających w regionie zakładów przemysłowych, 5% jest szczególnie uciążliwych dla środowiska. Województwo charakteryzuje się średnim stopniem zanieczyszczenia powietrza, maleje emisja punktowa z sektora przemysłowego. Głównym źródłem zanieczyszczeń pyłowych w województwie jest przetwórstwo paliw. Zachodniopomorskie jest na 8-10. miejscu pod względem emisji zanieczyszczeń pyłowych, dwutlenku siarki, dwutlenku węgla i tlenków azotu. W miastach, szczególnie w aglomeracji szczecińskiej, występuje zagrożenie jakości powietrza związane z pyłem drobnym (PM10), którego źródłem są przede wszystkim urządzenia do ogrzewania mieszkań. Jego poziom jest jednak zdecydowanie niższy niż w innych polskich aglomeracjach.

(28) Najważniejszym aspektem [gospodarki komunalnej](#) jest zaopatrzenie w wodę. Jej pobór do sieci wodociągowych w województwie zachodniopomorskim w ¼ pochodzi z ujęć powierzchniowych, reszta z ujęć podziemnych. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej jest zdecydowanie wyższy niż średnia krajowa. Odsetek długości sieci kanalizacyjnej przypadającej na sieć wodociągową jest 2. najwyższy w kraju. W województwie funkcjonuje niemal 400 oczyszczalni ścieków (3/4 to obiekty komunalne). W różnym stopniu oczyszczanych jest ponad 95% ścieków wymagających oczyszczania. Pomorze Zachodnie jest na 2. miejscu w Polsce pod względem liczby ludności wiejskiej korzystającej z oczyszczalni. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów komunalnych jest niższy niż średnia dla kraju, jednak odsetek ten rośnie szybciej niż wskaźnik dla Polski. W regionie z 20 składowisk eksploatowanych jest 14. Ponad 80% odpadów wytwarzane jest w zachodniej części województwa, w powiatach: polickim, gryfińskim, stargardzkim i w Szczecinie, a ich największym źródłem są Zakłady Chemiczne w Policach (Grupa „Azoty” S.A.) oraz PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A.

(29) Specyfika województwa zachodniopomorskiego polegająca na jego nadgranicznym i nadmorskim położeniu powoduje duże znaczenie regionalnej [współpracy zagranicznej](#). Najintensywniejsze są relacje regionu z granicznymi landami niemieckimi: Meklemburgią Pomorzem Przednim i Brandenburgią a ponadto ze szwedzką Skanią. Wciąż wymagający zacieśnienia jest poziom współpracy z regionami Basenu Morza Bałtyckiego, w tym z: regionami duńskimi (głównie Kopenhagą i Bornholmem), pozostałymi regionami południowej Szwecji, w tym z Blekinge, południową Finlandią (głównie Helsinki-Uusimaa), a także z Berlinem, którego znaczenie będzie wzrastało jako wiodącej metropolii europejskiej i realnie wpływającej na funkcjonowanie otaczających ją obszarów, w tym na województwo zachodniopomorskie. Obok wymienionych kierunków współpracy jako potencjalne obszary współpracy zagranicznej należy wskazać kraje bałtyckie, regiony Grupy Wyszehradzkiej i Chorwacji. Szczególne znaczenie ma współpraca polsko-niemiecka w zakresie gospodarczego i turystycznego wykorzystania Odry, współpracy służb ratowniczych, współpracy w zakresie planowania przestrzennego oraz ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej a także rozwoju wspólnych programów nauczania i infrastruktury edukacyjnej.

ANALIZA SWOT

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • możliwości rozwojowe związane z transgranicznym i nadmorskim położeniem oraz bogatymi zasobami przyrodniczo-krajobrazowymi; • dobra pozycja wyjściowa do rozwoju w Regionie Morza Bałtyckiego i makroregionie Polski Zachodniej; • korzystne warunki naturalne i dobra pozycja rynkowa branż specjalizacji regionalnych, szczególnie tych opartych o zieloną i niebieską gospodarkę (w tym m.in. odradzający się przemysł stoczniowy); • położenie województwa w korytarzu sieci bazowej TEN-T Bałtyk-Adriatyk i współpraca w ramach Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego-EUWT z o.o.; • potencjał gospodarki morskiej – porty morskie jako elementy multimodalnych sieci transportowych i zaplecze surowców energetycznych; • dobrze rozwinięta branża turystyczna oraz dobre warunki do dalszego rozwoju branży w oparciu o niewykorzystane zasoby czasu i przestrzeni; • dobre warunki do uprawiania turystyki uzdrowiskowej, aktywnej i specjalistycznej; • czyste środowisko – jedno z najniższych w Polsce zapylenie powietrza; • duży potencjał stref aktywnego inwestowania dla lokalizacji nowych przedsiębiorstw; • duża aktywność gospodarcza mieszkańców stanowiąca dobry punkt wyjścia do rozwoju gospodarczego regionu; • dynamiczny rozwój sieciowania przedsiębiorstw i inicjatyw klastrowych; • dobrze rozwinięta komunalna infrastruktura sieciowa; • ugruntowana współpraca JST w ramach Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego; 	<ul style="list-style-type: none"> • peryferyjne położenie i słaba dostępność komunikacyjna w układzie regionalnym Polski; • deprecjacja przez administrację rządową znaczenia regionu jako międzynarodowego węzła transportowo-logistycznego; • niewykorzystany potencjał Pomorza Zachodniego w międzyregionalnych relacjach obszaru Basenu Morza Bałtyckiego; • słaba współpraca w wymiarze ekonomicznym i społecznym z aglomeracją berlińską oraz z landami niemieckimi; • niski poziom innowacyjności w regionie; • niewystarczająca dla kreowania wzrostu i innowacyjności liczba dużych i średnich podmiotów w regionie; • słabe poczucie tożsamości społeczności lokalnych; • kryzys funkcji rodziny i problemy demograficzne, zwłaszcza w rdzeniach miast i na obszarach wiejskich; • niski poziom konkurencyjności zachodniopomorskiego sektora rolniczego pomimo jego ponadprzeciętnej produktywności; • niezadowolająca jakość życia i wysoki poziom bezrobocia zwłaszcza na obszarach wiejskich; • niski poziom współpracy JST, skoordynowania ich działań oraz niedostosowanie oferty JST do zmieniających się uwarunkowań i trendów społecznych i ekonomicznych; • polaryzacja sieci osadniczej, utrata potencjału rozwojowego przez miasta średniej wielkości • problemy miast – istnienie w przestrzeni miejskiej obszarów zdegradowanych, koncentracji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych;
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost aktywności inwestorów zewnętrznych, w szczególności średnich i dużych podmiotów gospodarczych; • koncentracja działań w obszarach specjalizacji regionalnych, w szczególności na niebieskiej i zielonej gospodarce; • rozwój innowacyjności i internacjonalizacji zachodniopomorskich przedsiębiorstw, w 	<ul style="list-style-type: none"> • nasilenie barier rozwoju gospodarki i wynikające z nich ograniczenie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i Pomorza Zachodniego; • dalsza deprecjacja znaczenia Pomorza Zachodniego w układach krajowym i europejskim; • osłabienie pozycji UE na globalnym rynku i tym samym pozycji konkurencyjnej Polski i regionu;

<p>szczególności poprzez eksport innowacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa sytuacji demograficznej województwa; • intensyfikacja powiązań gospodarczych Pomorza Zachodniego w Regionie Morza Bałtyckiego i wzrost jego znaczenia w gospodarce globalnej; • efektywne wykorzystanie współpracy transgranicznej, międzyregionalnej i współpracy z aglomeracją berlińską; • rozwój żeglugi śródlądowej w oparciu o Odrzańską Drogę Wodną ; • rzeczywiste procesy integracyjne w ramach obszarów funkcjonalnych i pomiędzy obszarami funkcjonalnymi Pomorza Zachodniego oraz efektywne partnerstwo miejsko-wiejskie; • szerokie wykorzystanie mechanizmu partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP); • korzystne trendy dla rozwoju turystyki; • realna zmiana funkcjonowania samorządów i zwiększenie efektywności interwencji publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • pogłębiające się dysproporcje pomiędzy powierzonymi JST zadaniami publicznymi a ich finansowaniem z budżetu państwa i związane z tym niewystarczające możliwości absorpcyjne JST w zakresie wykorzystania środków unijnych; • znaczące zmniejszenie strumienia środków pomocowych napływających do regionu; • nieskuteczność działań integrujących obszary funkcjonalne skutkująca dryfem rozwojowym i zagrażającą spójności regionu polaryzacją rozwojową, peryferyzacją lub marginalizacją obszarów problemowych.
---	---

PROGNOZA TRENDÓW ROZWOJOWYCH

Zakres i przedmiot polityki rozwoju na poziomie regionalnym warunkowany jest przez dominujące trendy kulturowe, ekonomiczne i społeczne zachodzące w skali ogólnopolskiej i globalnej. Przy bardzo ograniczonej możliwości wpływu na ich dynamikę i ukierunkowanie analiza i uwzględnianie tych tendencji stanowi fundament efektywnego działania sektora publicznego.

Migracje

Nieuchronnie, choć z różnym natężeniem, europejskie regiony stają się przestrzenią masowych, wielokierunkowych przepływów ludzi i związanego z nimi dobrostanu. Z jednej strony Polska i Pomorze Zachodnie stają się obszarem, w stosunku do którego narastają problemy dotyczące emigracji, w szczególności ograniczania podaży chętnych do pracy, a w dłuższej perspektywie także zdolności odtworzeniowej społeczności. Z drugiej strony, wobec rosnącego poziomu życia w Polsce i regionie i trwałej atrakcyjności europejskiego modelu społecznego i ekonomicznego, w kolejnych latach nieunikniony stanie się napływ na Pomorze Zachodnie imigrantów ekonomicznych ze Wschodu i Południa. Wpłynie to na stosunki społeczne, skalę i profil regionalnego rynku pracy, wewnętrzną dynamikę wspólnoty. Niezależnie od oceny tego zjawiska i prowadzonej na poziomie kraju polityki imigracyjnej wymaga to podjęcia ze strony społeczności regionu i jednostek samorządu przygotowań służących utrzymaniu bezpieczeństwa, stabilizacji ekonomicznej oraz ładu publicznego w stosunku do wszystkich zainteresowanych środowisk. Procesy migracyjne staną się dla regionu i jego mieszkańców jednym z najważniejszych aspektów udziału w globalizacji i towarzyszących jej wyzwaniach.

Zmiany struktury społecznej

Stopniowe starzenie się społeczeństwa związane ze zwiększeniem odsetka osób w wieku poprodukcyjnym oraz wydłużeniem wieku życia rodzi implikacje dla rynku pracy, sektora usług publicznych, zapotrzebowania na infrastrukturę, instytucje publiczne i sposób ich funkcjonowania, kompetencje zawodowe, a także standardy jakości życia dostosowane do potrzeb osób starszych. Zachodzące zmiany powinny znaleźć wyraz w zwiększeniu aktywności i udziału seniorów w życiu zawodowym i społecznym, a zarazem intensyfikacji

dialogu międzypokoleniowego. Brak aktywnych działań w tym względzie oznaczać będzie stopniowe obniżanie konkurencyjności i atrakcyjności regionu. Można przewidywać, że w realiach mobilnego, migrującego społeczeństwa następować będzie stopniowe przemodelowanie całej struktury społecznej. Zjawiskiem powszechnym staje się osłabienie więzi rodzinnych, mniejsza trwałość małżeństw i skłonność do zawierania małżeństw mimo potomstwa, a przy tym większa chęć i zdolność do zmiany miejsca zamieszkania. Stawia to nowe wyzwania przed samorządem wszystkich szczebli, zarówno w zakresie odnalezienia nowego ładu fiskalnego i finansowania usług publicznych w realiach dużej mobilności społecznej, jak i poszukiwania formuły dla integracji wspólnot lokalnych na tyle, na ile to możliwe i potrzebne.

Nacisk na podnoszenie jakości życia i podmiotowości mieszkańców

Współczesna rzeczywistość społeczna – na wzór technologicznej i gospodarczej – charakteryzuje się przede wszystkim przyspieszonym przepływem idei, norm i koncepcji indywidualnego i zbiorowego rozwoju. Oznacza to rosnący poziom aspiracji mieszkańców Pomorza Zachodniego, ich oczekiwanie na udział władz wszystkich szczebli w tworzenie rozwiązań i warunków dla możliwie pełnego indywidualnego i zbiorowego rozwoju. Ich podstawowymi wyznacznikami są w szczególności wolność od jakichkolwiek przejawów nietolerancji i dyskryminacji, ekonomiczna waloryzacja wszelkiego rodzaju ról i statusów społecznych (w szczególności kobiet, osób wchodzących w wiek produkcyjny, seniorów, osób niepełnosprawnych). Wobec trendów globalnych i coraz bardziej widocznych uwarunkowań w wymiarze krajowym narasta potrzeba kształtowania rynku pracy według takich standardów, które zapewniają aktywny i satysfakcjonujący udział w nim wszystkich członków społeczności i nie pomnażają rozwarstwień ekonomicznych. Należy przy tym oczekiwać, że w toku dyskursu publicznego kształtowane będą nowe postulaty i oczekiwane formy ich instytucjonalnego oraz pozainstytucjonalnego zaspokajania.

Metropolizacja

Zgodnie z prawidłowościami następuje zwiększenie koncentracji potencjału regionu w największych ośrodkach miejskich. Niezależnie od jakichkolwiek działań samorządu, pod wpływem presji rynku i upowszechniającego się stylu życia, Szczecin i w nieco mniejszym stopniu Koszalin będą stanowić rolę dystrybutorów wiedzy, pracy i kapitału, a także stymulatorów przepływu kadr w obrębie regionu. Warunkowane to będzie nie tylko wewnętrzną dynamiką rozwoju i potencjałem regionu, ale w szczególności siłą ciężenia krajowej i globalnej sieci metropolii kształtujących własny obieg dóbr i kapitału. Zachowanie przez Pomorze Zachodnie potencjału rozwojowego oraz kontaktu z globalnym rynkiem jest warunkowane zdolnością obu miast do włączania się – poprzez własne instytucje, podmioty gospodarcze, mieszkańców i tworzone przez ich sieci współpracy – w tę globalną wymianę. Istotne wyzwanie stanowi równoważenie tego procesu przez optymalizację rozwoju wewnątrzregionalnego.

Integracja w ramach wspólnoty europejskiej

W miarę dłuższej obecności i głębszego osadzenia w strukturach europejskich wzrastać będzie integracja Polski i Pomorza Zachodniego z unijną strukturą administracyjną i systemem relacji społecznych i ekonomicznych. Oznacza to większe możliwości oddziaływania, ale też rosnący stopień odpowiedzialności za kształt instytucji i rozwiązań tworzących wspólnotę europejską. Sposób rozwiązania kryzysu migracyjnego i postępowanie w kolejnych latach wobec towarzyszących mu wyzwań, jak też sprawność instytucjonalna, staje się przestrzenią uwarunkowań, które wymagają odpowiednich działań i rozwiązań na poziomie regionalnym. Pomorze Zachodnie staje przy tym wobec konieczności odnalezienia skali, w ramach której możliwe i potrzebne jest wywieranie wpływu oraz aktywny udział we wdrażaniu rozwiązań. W tym kontekście należy rozumieć i dążyć do stymulowania pozycji regionu w ramach makroregionu, w ramach pogranicza polsko-niemieckiego oraz w obszarze basenu Morza Bałtyckiego. Potencjał rozwojowy województwa i jego społeczności powinien uwzględniać równoważenie czynników wynikających z pogłębiającej się integracji europejskiej oraz zachowania unitarnego charakteru państwa i przynależnością do wspólnoty narodowo-kulturowej.

Specjalizacja i funkcjonalizm

Rozwój technologiczny dokonujący się we wszystkich sferach życia i w coraz większym stopniu wkraczający do codziennego życia – wymagający szybkiego opracowywania i wdrażania zastosowań praktycznych – wymusza coraz dalej idącą specjalizację i profesjonalizację prowadzonej działalności. Stawia to przed

korporacjami, państwami i regionami nowe możliwości i nowe wyzwania, karze intensyfikować działania na rzecz profilowania swojej oferty produkcji i usług, w powiązaniu z posiadanym potencjałem endogenicznym, znajdującymi się w dyspozycji kadrami, czy też innymi zasobami. Specjalizacja wiąże się przy tym ze skróceniem cykli koniunkturalnych i rynkowej dominacji oraz koniecznością stałego dostosowywania się do nowych trendów. Wymaga też odpowiedniego dostosowania struktury regionalnej gospodarki do charakteru nowoczesnej gospodarki. Należy ją postrzegać jako impuls sprzyjający poprawie efektywności wszelkich struktur w sferze gospodarczej i publicznej nastawionych na realizację jednoznacznie realizowanych funkcji. Specjalizacja to także wyzwanie unikania trwałego, bezwarunkowego podporządkowania trendom o charakterze przejściowym. W przypadku Pomorza Zachodniego uzyskaniu silnej pozycji w tego rodzaju uwarunkowaniach sprzyja usługowy profil gospodarki regionu i jego zdolność dostosowywania się do dynamiki i potrzeb rynku.

Korporacjonizm

Procesy globalizacji sprawiają, że podmioty o charakterze lokalnym praktycznie nie są w stanie zbudować i utrzymać swojej rynkowej pozycji oraz trwałości funkcjonowania w oderwaniu od regionalnych, krajowych i międzynarodowych łańcuchów wartości. Oznacza to konieczność wchodzenia w bezpośrednie relacje z liderami rynku, zazwyczaj funkcjonującymi w formule międzynarodowych korporacji. Warunkiem minimum jest wdrażanie standardów funkcjonowania i zdolności operacyjnych – w zakresie uzyskiwania kwalifikacji personelu, zwiększania innowacyjności, komunikacji zewnętrznej, optymalizacji kosztów, pozyskiwania i sprawności przepływu kapitału – premiowanych przez globalne rynki. W perspektywie dziesięciolecia potencjał gospodarczy regionu będzie mógł być utrzymany i rozwijany pod warunkiem odpowiedniego nasycenia strukturami gospodarczymi utrzymującymi formalny i operacyjny związek z globalnym przepływem kapitału, technologii i procedur funkcjonowania.

Rewolucja energetyczna

Istotnym czynnikiem wpływającym w skali globalnej i regionalnej na sposób prowadzenia działalności gospodarczej i tryb życia będzie zmiana poziomu zapotrzebowania na energię oraz źródeł jej pozyskiwania. Towarzyszyć temu będzie drastyczny spadek kosztów pozyskiwania energii ze źródeł niekonwencjonalnych, jak i kosztów oraz zobowiązań wynikających z ograniczenia skutków zmian klimatu. O ile pozycja kraju w ramach tych procesów będzie słabła wraz z opóźnieniami we wdrażaniu rozwiązań na rzecz uruchamiania alternatywnych źródeł energii, o tyle rola Pomorza Zachodniego – jako potencjalnego obszaru ich wzmożonej produkcji – może się umacniać. W dłuższej perspektywie i w skali globalnej nie ma odwrotu od niwelowania kosztownej i szkodliwej dla środowiska produkcji energii. Region potrafiący zmienić status obciążonego rosnącymi kosztami odbioru energii na uzyskujący rosnące dochody producenta w ogromnym stopniu poprawi swoją pozycję konkurencyjną i perspektywy udziału w nowoczesnej gospodarce oraz procesach inwestycyjnych.

Pełniejsze wykorzystanie zasobów i przestrzeni

Wobec wyczerpania prostych dróg podnoszenia konkurencyjności oraz wobec wytracania dynamiki procesów rozwojowych modernizacja kraju i regionu wymaga poszukiwania nowych rozwiązań. W przypadku Pomorza Zachodniego największe rezerwy wciąż wiążą się z potencjałem położenia oraz szczególnymi zasobami przestrzennymi. Region wciąż pozostaje przestrzenią do odkrycia przez nowoczesną gospodarkę, a przy tym spełnia standardy oczekiwane w ramach dominujących modeli inwestowania w zgodzie z potrzebami środowiska naturalnego. Koresponduje to z tendencją do definiowania nowych modeli funkcjonowania współczesnych miast, podnoszenia ich efektywności energetycznej, transportowej i przestrzennej, troską o jakość życia i korzyści wynikające z indywidualizacji oraz zróżnicowania europejskich modeli życia. Zarówno ze strony zewnętrznych podmiotów, jak i w obrębie praktyk realizowanych przez społeczność regionu akcent w każdej dziedzinie aktywności zwracać się będzie ku podejściu podtrzymującemu walory środowiska i umożliwiającemu jego wielorakie i wielokrotne wykorzystanie.

4. SCENARIUSZE ROZWOJU

Scenariusze rozwoju stanowią nową jakość w myśleniu nad planowaniem rozwoju regionalnego. Odpowiadając na wyzwania przyszłości sformułowano trzy warianty rozwoju województwa na najbliższe dwadzieścia lat, od optymistycznego, poprzez pośredni do pesymistycznego. Celem tworzenia scenariuszy rozwoju jest wskazanie jak odmiennie może następować rozwój województwa w zależności od przyjętej strategii oraz uwarunkowań zewnętrznych krajowych i międzynarodowych.

Scenariusz optymistyczny

Województwo zachodniopomorskie dynamicznie się rozwija i zmniejsza dystans rozwojowy wobec bardziej rozwiniętych regionów kraju, odgrywa istotną rolę w rozwoju pogranicza polsko-niemieckiego, regionów Basenu Morza Bałtyckiego oraz staje się ważnym ogniwem Polski Zachodniej. Pomorze Zachodnie poprawia swoją atrakcyjność inwestycyjną – następuje dynamiczny napływ inwestycji zewnętrznych (zwłaszcza w sektorach związanych z regionalnymi specjalizacjami, cechujących się wysoką wartością dodaną i stanowiących o umiędzynarodowieniu gospodarki regionu). Jednocześnie wzrasta zaangażowanie inwestycyjne podmiotów z obszaru województwa. Wzrost potencjału zachodniopomorskiej nauki i gospodarki wraz ze znaczącym podniesieniem poziomu nakładów na B+R zwiększa zaawansowanie technologiczne regionalnej gospodarki. Szczeciński Obszar Metropolitalny staje się ponadregionalnym centrum wzrostu i innowacji oraz istotnym węzłem transportowo-logistycznym i paliwowo-energetycznym w kraju i w Regionie Morza Bałtyckiego. Czynnikiem równoważącym procesy rozwojowe w skali regionu stanie się zwiększenie potencjału aglomeracji koszalińsko-kołobrzeskiej oraz wzrost gospodarczy regionu wybrzeża z jego portami i potencjałem turystycznym.

Zwiększa się relatywny udział województwa w tworzeniu PKB Polski. Pozytywne zmiany w strukturze gospodarczej regionu oraz systemie edukacyjnym doprowadzą do wyraźnego zmniejszenia się poziomu bezrobocia oraz zahamowania negatywnych procesów migracyjnych i spadku liczby mieszkańców województwa. Region staje się obszarem wysokiej jakości życia i rynkiem zapewniającym atrakcyjne miejsca pracy, przyciągając wykwalifikowanych pracowników o wysokim poziomie świadomości konieczności kształcenia przez całe życie. Napływ ludności zwiększa różnorodność województwa i otwartość społeczeństwa, systematycznie wzrasta zamożność regionu i jego mieszkańców. Posiadają oni dostęp do bogatej oferty kulturalnej i dobrze w skali kraju rozwiniętej infrastruktury turystycznej i zdrowotnej. Wartości nabiera wysoka jakość edukacji oraz nastawienie na kształtowanie kompetencji uniwersalnych i rozwijanie kreatywności, wzmacnia się zasób i poziom kompetencji mieszkańców. Główne uczelnie Pomorza Zachodniego utrzymują wysoką pozycję na akademickiej mapie kraju, a w niektórych dziedzinach skutecznie konkurują z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi, przyciągając studentów i naukowców spoza województwa i kraju oraz biorąc udział w wysokiej rangi projektach międzynarodowych.

Dynamicznie rozwijają się obszary funkcjonalne regionu, samorządy aktywnie wspierają budowę konkurencyjności gospodarczej, naukowej i kulturalnej miast i otoczenia tych obszarów. Następuje wyraźna multisektorowa integracja wewnątrz poszczególnych obszarów funkcjonalnych i wytwarza się efektywna sieć relacji pomiędzy obszarami, przyczyniając się do poprawy społeczno-gospodarczej spójności województwa.

Scenariusz pośredni

Województwo zachodniopomorskie utrzyma dotychczasowy dystans rozwojowy i nie zbuduje istotnych przewag konkurencyjnych wobec wiodących regionów w kraju. Także w obrębie Polski Zachodniej utrzymuje się jego „pozycja środka” w stosunku do pozostałych województw makroregionu. Postępuje rozwój największych ośrodków regionu, ale ich wpływ na otoczenie funkcjonalne pozostaje ograniczony. Liczba ludności województwa ulegnie niewielkiemu zmniejszeniu. Utrzymają się negatywne procesy migracyjne, w tym szczególnie ludzi młodych, spowodowane brakiem znaczących inwestycji zewnętrznych oraz utrzymującymi się niekorzystnymi różnicami w zamożności mieszkańców.

Zdecydowanej poprawie ulegnie jednak zewnętrzna i wewnętrzna dostępność komunikacyjna, co zwiększy nieco atrakcyjność inwestycyjną regionu oraz potencjał do dalszego rozwoju turystyki. Mieszkańcy obszarów wiejskich dzięki poprawie dostępności komunikacyjnej zyskują możliwość podjęcia pracy głównie w ośrodkach miejskich regionu. Inwestycje w infrastrukturę turystyczno-uzdrowiskową i poprawa dostępności komunikacyjnej przy jednoczesnej wysokiej dbałości o stan środowiska naturalnego doprowadzą do wzrostu znaczenia usług turystycznych w strukturze gospodarczej regionu, choć jednocześnie nie będzie to wzrost równomierny.

Region będzie w stanie ponownie dyskontować swoją rentę geograficzną i związany z nią potencjał rozwoju niebieskiej i zielonej gospodarki. Za sprawą intensyfikacji transferów technologii, absorpcji wyników badań naukowych oraz przedsiębiorczości społeczności regionu podnosi się innowacyjność i konkurencyjność rynkowa sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Wzrośnie poziom zaawansowania technologicznego regionalnej gospodarki przy jednoczesnej koncentracji na obszarach najbardziej dynamicznego rozwoju. Brak znaczących bodźców rozwojowych płynących od dużych innowacyjnych inwestorów zewnętrznych ograniczy jednak rozwój pożądaných sektorów gospodarki.

Wdrażane innowacyjne narzędzia programowania rozwoju spowodują ostateczne wykształcenie się obszarów funkcjonalnych w regionie i faktyczną kooperację pomiędzy nimi. Dzięki efektywnemu wykorzystaniu środków pomocowych proces polaryzacji wewnątrzregionalnej zostanie zahamowany, choć dysproporcje pomiędzy obszarami funkcjonalnymi Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego oraz Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego a resztą województwa utrzymają się. Poprawie ulegnie dostępność do specjalistycznej opieki medycznej oraz usług uzdrowiskowych, co doprowadzi do dalszego wydłużenia się przeciętnej długości życia w regionie. Ograniczone postępy w przyciąganiu nowych inwestorów do województwa i zmiany struktury regionalnej gospodarki w małym stopniu sprzyjają wzmocnieniu endogenicznych potencjałów rozwojowych regionu. Czynnikiem osłabiającym to zjawisko jest rozwój połączeń komunikacyjnych i infrastruktury transportu aktywizujących zwłaszcza wschodnią i południową część województwa.

Pomimo występowania szeregu barier rozwojowych regionowi udaje się zwiększyć swoje znaczenie we współpracy transgranicznej oraz pozycję na arenie współpracy międzyregionalnej w Regionie Morza Bałtyckiego.

Scenariusz pesymistyczny

Nastąpi kumulacja negatywnych procesów w otoczeniu zewnętrznym oraz zmniejszenie konkurencyjności i spójności regionu. Zjawiska te mogą ulec nasileniu w wyniku kryzysu globalnego na rynkach finansowych, a także prowadzenia nieefektywnej polityki finansowej i gospodarczej w wymiarze krajowym i lokalnym. W odniesieniu do województwa skutkować to będzie zaburzeniem stabilności jego gospodarki, atrakcyjności inwestycyjnej, osłabieniem spójności terytorialnej, wzmocnieniem nacisków na wprowadzenie nowego podziału administracyjnego i zmniejszenia powierzchni regionu. Województwo ograniczy zdolność do zmniejszania dystansu wobec bardziej rozwiniętych części kraju, nie poprawi też swojej pozycji konkurencyjnej względem regionów Polski Zachodniej. Ograniczenie wpływów do budżetu województwa i niedostateczny napływ środków centralnych wpłynie na zmniejszenie absorpcji środków unijnych, a w szczególnych przypadkach na trudności realizacji funkcji przypisanych samorządowi. Ograniczeniu ulegnie też płynność finansowa i zdolności do podejmowania inwestycji przez samorządy lokalne. Narastać będą w związku z tym procesy łączenia gmin. Wraz z osłabieniem dyfuzji rozwoju z głównych ośrodków miejskich intensyfikacji ulegną procesy polaryzacyjne. Na znaczeniu tracić będą miasta regionalne i subregionalne. Struktury współpracy w obrębie obszarów funkcjonalnych nie ulegną należytemu wykształceniu, przez co samorządy lokalne koncentrować się będą na podtrzymaniu swych zdolności administracyjnych przy znacznym lub całkowitym ograniczeniu nakładów i procesów rozwojowych. W obrębie miast i ich otoczenia nasili się niekontrolowana suburbanizacja, wzrosną konflikty w użytkowaniu terenów i dojdzie do degradacji walorów przyrodniczych.

Nie nastąpi oczekiwany rozwój gospodarczy w obrębie inteligentnych specjalizacji. Rozwój dokonywać się będzie się jedynie w oparciu o ograniczone zasoby wewnętrzne, co prowadzić będzie do dalszej peryferyzacji województwa. Niski poziom wzrostu gospodarczego wiązać się będzie, ze zmniejszeniem produkcji

przemysłowej, wydatków inwestycyjnych oraz konsumpcji. Wyraźnie niższe od pożądaných środki rozwojowe uniemożliwią realizację wielu nowych przedsięwzięć prywatnych i publicznych. Wpłynie to na pogorszenie sytuacji na rynku pracy, spadek zatrudnienia i wzrost bezrobocia. Brak wystarczającej poprawy dostępności komunikacyjnej województwa obniży jego atrakcyjność inwestycyjną.

Odływ wykwalifikowanych pracowników z regionu, ujemny przyrost naturalny, starzenie się społeczeństwa, niekontrolowane migracje do innych ośrodków osłabiają potencjał demograficzny całego województwa. Stanowić to będzie realne zagrożenie dla zachowania struktury sieci osadniczej województwa i zdolności odtworzeniowych w skali poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego i całego województwa. Zwiększy to presję na ponoszenie wysokich nakładów na politykę społeczną, na które samorządy nie będą miały źródeł finansowania. Znacząco pogorszy się jakość życia w całym regionie, wzrośnie zagrożenie przestępczością i niekorzystnymi zjawiskami w sferze społecznej, związanymi z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

W wyniku tych procesów Pomorze Zachodnie zostanie również wypchnięte poza nawias głównych procesów rozwojowych polityki krajowej oraz w układach współpracy transgranicznej i Regionu Morza Bałtyckiego.

5. WIZJA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Województwo zachodniopomorskie w 2030 roku to region o nowoczesnej i zróżnicowanej gospodarce wykorzystującej swe walory geograficzne i środowiskowe, oferujący doskonałe warunki do życia dla obecnych i przyszłych mieszkańców. Jest regionem konkurencyjnym, stwarzającym możliwości rozwoju zarówno mieszkańcom, jak i podmiotom gospodarczym.

Pomorze Zachodnie cechuje rosnący poziom spójności i efektywnego rozprzestrzeniania się impulsów rozwojowych. Fundamentem sukcesu całego województwa i rzeczywistej zmiany cywilizacyjnej jest **rozwój mocno ugruntowany w środowiskach lokalnych i wokół konkretnych podmiotów gospodarczych**, w tym nowych działających bezpośrednio w regionie zakładów produkcyjnych, generujących w swoim otoczeniu rozwój innowacji, kooperacji i aktywizacji przedsiębiorczości. Sukces ten jest wynikiem efektywnego dyskutowania położenia geograficznego Pomorza Zachodniego na mapie Europy i Basenu Morza Bałtyckiego, wykorzystania potencjału dla rozwoju niebieskiej i zielonej gospodarki. Typowo formalne powiązania klastrowe ustępują miejsca silniejszej integracji gospodarki i podmiotów wokół łańcuchów wartości, powiązań technologicznych, nowych sieci, silnych podmiotów gospodarczych i w obrębie sektorów specjalizacyjnych. Do dynamiki ich rozwoju dostosowywana jest interwencja publiczna w zakresie wsparcia innowacyjności, inteligentnych specjalizacji regionalnych, struktury i dynamiki rynku pracy, dostępności transportowej oraz innych aspektów potencjału infrastrukturalnego i kapitału ludzkiego.

Pozycję konkurencyjną województwa określa także **silna pozycja rozwojowa głównych ośrodków miejskich regionu**. Wynika ona z roli metropolii szczecińskiej i całego regionu w układzie makroregionalnym Polski Zachodniej oraz zintensyfikowanych powiązaniach transgranicznych i europejskich. Pozycja ośrodków miejskich opiera się na dwóch filarach:

- silne układy gospodarcze oddziałujące na możliwie dużą część regionu – obejmujące innowacyjność, systemy klastrowe, sieci powiązań i łańcuchy wartości, umiejętne połączenie istotnego dla Pomorza Zachodniego komponentu przemysłowego z zachowaniem dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu,
- efektywność powiązań funkcjonalnych i dostarczania wysokiej jakości usług publicznych.

Na obszarze całego województwa realizowana jest skoordynowana, proaktywna polityka w zakresie efektywnego wykorzystania i zagospodarowania przestrzeni, zarówno w wymiarze jednostek samorządu terytorialnego, jak i przekraczających podziały administracyjne obszarów funkcjonalnych.

Dokonała się stopniowa zmiana struktury sieci osadniczej – skrajne położenie dwóch największych ośrodków równoważy oddziaływanie i funkcjonalna współpraca mniejszych miast w obszarze całego województwa,

wykrystalizował się nowy rozkład systemu usług publicznych dostosowujący się do tych uwarunkowań. **Obszary funkcjonalne stanowią podstawową kategorię programowania rozwoju** i monitorowania zjawisk gospodarczych i społecznych, występowania powiązań i przepływów. Realizacja przedsięwzięć infrastrukturalnych jest dokonywana w układzie obszarów funkcjonalnych, ich wewnętrznej wydolności (w szczególności komunikacyjnej) i zdolności do nawiązywania relacji między nimi.

Dokonyje się zmiana statusu i umocowania obszarów problemowych województwa. Wynika ona z wyjścia poza ograniczenia formalno-administracyjne (związane z podziałami terytorialnymi), powstrzymujące wcześniej skuteczną interwencję w obszarze rzeczywistych relacji, a także położenie szczególnego nacisku na wybrane elementy potencjału rozwojowego. Mają miejsce wzmożone procesy rewitalizacyjne, w szczególności na obszarze Specjalnej Strefy Włączenia⁶, skoncentrowane na:

- wzmocnienie realnych procesów aktywizacyjnych i wykorzystanie ich potencjału,
- położenie nacisku na edukację i kompetencje przyszłości, jej wysoki poziom i wzmocnienie pozytywnego oddziaływania placówek edukacyjnych na lokalne środowiska.

W obrębie regionu mają miejsce wyraźne zróżnicowania społeczne i międzyśrodowiskowe – mają one charakter obiektywny i w naturalny sposób separują one rynki pracy i model partycypacji w rozwoju gospodarczym osób i grup społecznych. Proces ten charakteryzuje z jednej strony aktywność, mobilność, nastawienie proinwestycyjne, a na przeciwległym biegunie – postawa pasywna i roszczeniowa, pozostawanie poza impetem inwestycyjnym, silniejsze usadowienie w lokalnych systemach relacji, mniejsze zaangażowanie w intraregionalne i subregionalne przepływy. Zakres wykluczenia z jednej strony i udziału w nowoczesnej gospodarce z drugiej, determinuje rosnąca rola czynnika technologicznego i kompetencji technologicznych jako cechy gospodarki regionu w jej najbardziej dynamicznej i produktywnej części.

Kluczem do poprawy sytuacji demograficznej Pomorza Zachodniego jest polityka wzmacniająca instytucję rodziny oraz wzmacniająca kapitał społeczny regionu. Samorząd wspiera procesy imigracyjne i osiedleńcze poprzez systemowe budowanie rozwiązań i wizerunku regionu jako najlepszego miejsca do życia, pracy i wypoczynku. Region jest liderem w pozyskiwaniu jako mieszkańców osób z wybranych segmentów, w tym ludzi młodych i zakładających rodziny oraz osób z przedziału 50-60 plus, wychodzących z typowo miejskiego rynku pracy. Polityka ta współgra z rozwojem sektora przemysłów czasu wolnego oraz innymi działaniami ukierunkowanymi na efektywne, proaktywne zagospodarowanie przestrzeni.

Dokonywanie się pożądanych zmian w województwie jest możliwe dzięki **nowej formule działania samorządu regionalnego i lokalnego dostosowującego się do zmieniających się uwarunkowań**. Samorząd pełni zarazem rolę animatora i koordynatora pozyskiwanego i udzielanego w obrębie regionu wsparcia. W porozumieniu całej sfery administracyjnej dokonuje się stopniowe odejście od sektorowego trybu programowania rozwoju i zarządzania nim na rzecz wzmocnienia regionów w zakresie operowania skoordynowanymi politykami i instrumentami, zadaniowego budowania budżetu, budową realnego systemu pomiaru zachodzących zjawisk i efektywności podejmowanej interwencji. Otwarty, asymilacyjny model funkcjonowania samorządu uwzględni wzmożoną partycypację i udział szerszego grona podmiotów, znacznie większą efektywność w aktywizowaniu własnych oraz pozyskiwaniu zewnętrznych zasobów i potencjałów, nastawienie proinwestycyjne i wzmocnienie wspierających je instrumentów działania. Uzyskanie tego stanu rzeczy możliwe było przy dokonaniu jednoczesnych zmian w systemie zarządzania krajem dotyczących w szczególności:

- korzystnego przebiegu procesów dalszej decentralizacji i dekoncentracji systemu zarządzania,
- modyfikacji systemu podatkowego, zarówno w kierunku zwiększenia udziału samorządu w dystrybucji uzyskanych środków, jak i powiązania systemu z niwelowaniem barier dla wzrostu zatrudnienia, ze wsparciem rodziny i osób najuboższych oraz ograniczeniem wykluczeń społecznych,
- racjonalizacji polityki przemysłowej oraz reindustrializacji i dążenia do udziału w nich podmiotów o odpowiednim potencjale i oddziaływaniu.

⁶ Specjalna Strefa Włączenia (SSW) obejmuje obszar na terenie województwa, w którym występuje szczególnie niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza. Do jej wyznaczenia przyjęto zestaw sześciu mierników syntetycznych wyznaczonych dla poszczególnych obszarów problemowych (dostępność do usług publicznych, demografia, infrastruktura techniczna, problemy miejscowości popegeerowskich, potencjał gospodarczy, ubóstwo). Wyznaczanie SSW ma na celu zaprogramowania odpowiednich instrumentów interwencji odnoszącej się do obszarów problemowych o najbardziej niekorzystnych warunkach rozwojowych. SSW jest monitorowana i corocznie aktualizowana.

6. MISJA

Biorąc pod uwagę potencjał i sytuację regionu oraz jego możliwości rozwojowych sformułowano następującą misję dla województwa zachodniopomorskiego:

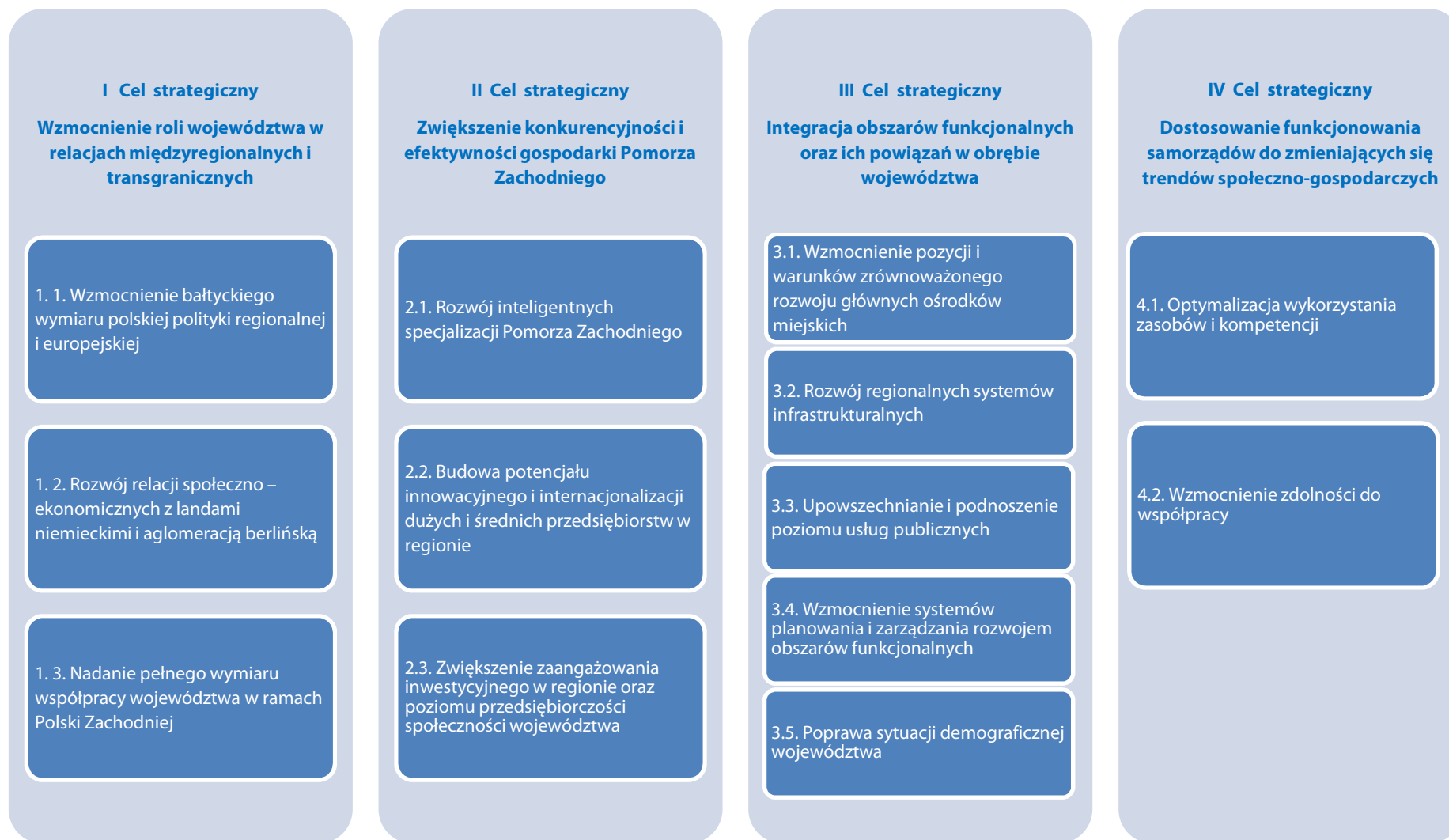
**POMORZE ZACHODNIE – LIDER „NIEBIESKIEGO” I „ZIELONEGO” WZROSTU
ZAPEWNIAJĄCEGO WYSOKĄ JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW.**

Przyjęta deklaracja misji pozwala osiągnąć niezbędny konsensus i równowagę między sferą gospodarczą i społeczną – zgodny z konstytucyjnymi założeniami modelu społecznej gospodarki rynkowej oraz zasadami ochrony i zachowania istniejących zasobów i dziedzictwa dla następnych pokoleń.

7. CELE ROZWOJOWE

Zaproponowany w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego układ celów wynika z potrzeb rozwojowych i modernizacyjnych regionu oraz uwzględnia przedstawiony wyżej sposób myślenia o rozwoju regionalnym, nawiązujący do zasad polityki regionalnej. SRWZ zawiera się w czterech celach strategicznych, z których wyprowadzono 13 celów kierunkowych. Cele zidentyfikowane w SRWZ są nadrzędnym aktem wyboru – spośród szerokiego katalogu celów rozwojowych dedykowanych poszczególnym obszarom aktywności samorządu województwa. Wskazują one obszary priorytetowe, wyznaczające ścieżkę do osiągnięcia zamierzonej wizji rozwoju regionu w perspektywie do roku 2030. Wszystkie kierunkowe cele i działania sektorowe realizowane w ramach szerokiego obszaru aktywności samorządu województwa pozostają zbieżne z tym strategicznym wyborem lub też stanowią jego dopełnienie.

Rysunek 1 Cele rozwojowe Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Źródło: Opracowanie własne UMWZ.

I Cel strategiczny Wzmocnienie roli województwa w relacjach międzyregionalnych i transgranicznych

Społeczność Pomorza Zachodniego i działający w jej imieniu samorząd podejmie wysiłki w celu wzmocnienia pozycji województwa zachodniopomorskiego w układach transgranicznych i międzyregionalnych oraz sformułowania „idei bałtyckiej”, która będzie uwzględniana w polityce kraju z korzyścią dla regionu. Istotne jest przejście inicjatywy we współdziałaniu samorządów regionalnych zainteresowanych kwestiami bałtyckimi. Konieczne jest także postawienie nowych wyzwań przed instytucjami działającymi w sferze relacji transgranicznych i międzyregionalnych (także tymi, które w pewnym stopniu utraciły moc integrowania i inspirowania do aktywnej współpracy). W tym obszarze ważne jest również realizowanie i finansowanie lub współfinansowanie przez samorząd przedsięwzięć ze szczególnym uwzględnieniem specjalizacji gospodarczych regionu, np. w dziedzinie niebieskiej i zielonej gospodarki, infrastruktury turystycznej, ale także kultury i edukacji. Będą one podejmowane m.in. w ramach Strategii UE dla Morza Bałtyckiego, czy w ramach współpracy transgranicznej (*Cross-Border Cooperation*). Nadawany im będzie charakter systemowy tak, aby przyczyniały się do realizacji ważnego dla regionu celu czy zestawu celów. Będzie to jednocześnie korelowane z zacieśnieniem i nadaniem nowej dynamiki współpracy w ramach makroregionu Polski Zachodniej.

Wyzwaniem samorządu województwa zachodniopomorskiego jest wypracowanie i wdrożenie modelu współdziałania struktur regionalnych i partnerów ze wszystkich sektorów, który będzie wpisywał interesy poszczególnych podmiotów i środowisk w logikę wspólnego, zintegrowanego działania, tworząc rozwiązania i efekty wykraczające poza sferę regionalną.

Działania na rzecz realizacji przedmiotowego celu SRWZ będą koncentrowane w obrębie niżej wymienionych celów kierunkowych. Znajdą one również swoje odzwierciedlenie i dopełnienie w odpowiednich sektorowych Politykach Rozwoju i Programach Strategicznych w ramach Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju.

Cel kierunkowy 1. 1. Wzmocnienie bałtyckiego wymiaru polskiej polityki regionalnej i europejskiej

Samorząd województwa zachodniopomorskiego zdefiniuje i będzie dążył do realizacji wizji makroregionu bałtyckiego jako obszaru intensywnej współpracy na poziomie międzynarodowym i międzyregionalnym. W najbliższej przyszłości stanie się on przestrzenią bardziej dynamicznej współpracy, w ramach której Pomorze Zachodnie i Polska mogą i powinny budować swoją rację stanu. Podejmowane będą działania na rzecz wprowadzenia tej wizji i odpowiadających jej rozwiązań do głównego nurtu polityki europejskiej Polski. Województwo zachodniopomorskie wdroży mechanizmy i standardy wpisujące się w bałtycki kanon polityki regionalnej, opartej w znacznym w zakresie na wdrażaniu niebieskiego i zielonego wzrostu, Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi, dynamizowaniu rozwoju miast portowych oraz efektywnej współpracy między regionami Basenu Morza Bałtyckiego. Polityka inwestycyjna i gospodarcza regionu zostanie oparta w znacznej mierze na założeniach umożliwiających aktywne pozyskiwanie partnerów zagranicznych, w szczególności z obszaru makroregionu bałtyckiego. Jej uzupełnieniem będzie rozwijanie kontaktów w sferze B+R i edukacji, a także w dziedzinie kultury, uwzględniających pielęgnowanie i promowanie polskości i świadomości narodowej mieszkańców Pomorza Zachodniego. Pozycję regionu w tych relacjach zdecydowanie podniesie uzyskanie w Szczecinie lokalizacji siedziby instytucji krajowej lub międzynarodowej, której działalność ukierunkowana będzie na zacieśnienie i intensyfikację współpracy bałtyckiej oraz niebieskiego wzrostu. Samorząd województwa czynnie włączy się w jej powołanie i bieżące funkcjonowanie.

Cel kierunkowy 1. 2. Rozwój relacji społeczno-ekonomicznych z landami niemieckimi i aglomeracją berlińską

Współdziałanie w ramach makroregionu Morza Bałtyckiego i budowanie w nim pozycji Pomorza Zachodniego i Polski będzie kontekstem kształtowania relacji gospodarczych z przygranicznymi landami niemieckimi – Meklemburgią-Pomorzem Przednim i Brandenburgią oraz aglomeracją Berlina. Prowadzona polityka, w jak największym stopniu koordynowana z administracją państwa, będzie zmierzała do przewyższenia dotychczasowych ograniczeń, wykorzystania strategicznego położenia regionu i jego ośrodków miejskich oraz uwzględnienia uwarunkowań geopolitycznych w dynamicznie zmieniającym się porządku europejskim.

Kluczowe znaczenie ma podjęcie działań zmierzających do wzmocnienia oddziaływania Szczecina jako ośrodka administracyjnego oraz dysponenta usług publicznych dla całego obszaru funkcjonalnego, także po

niemieckiej stronie granicy. Prowadzić to będzie do nadania Szczecińskiemu Obszarowi Metropolitalnemu (SOM) roli obszaru o faktycznym transgranicznym charakterze. Samorząd województwa będzie konsekwentnie dążyć do realizacji europejskiej polityki współpracy metropolitalnej i intensywnego ukierunkowania rozwoju SOM na współdziałanie z aglomeracją berlińską. Osiągnięcie tych celów wymaga wzmocnienia kompetencji instytucjonalnych i funkcjonalnych podmiotów animujących tę współpracę, w szczególności zaplecza eksperckiego i zaangażowania trzeciego sektora. Szczególne znaczenie ma podniesienie na wyższy poziom praktyki planowania przestrzennego w obszarach transgranicznych z wykorzystaniem doświadczeń w tym względzie zgromadzonych na Pomorzu Zachodnim (np. podczas prac nad Studium integracji polskiej części pogranicza Polski i Niemiec).

W wymiarze infrastrukturalnym charakterem priorytetowym będą miały rozwiązania poprawiające jakość połączeń komunikacyjnych pomiędzy Szczecinem a Berlinem oraz ich promowanie po stronie niemieckiej. Wzmocnienie gospodarki regionu wymaga programowania i wzmocnienia współpracy podmiotów oraz powiązań sektorowych i międzysektorowych z podmiotami z obszaru metropolii berlińskiej. Rozwój sfery społecznej nastąpi poprzez współpracę na rzecz integracji oferty turystycznej w wybranych obszarach (np. w otoczeniu Zalewu Szczecińskiego), intensyfikację i wsparcie współpracy organizacji pozarządowych, wymianę młodzieży oraz promocję i wdrażanie przedsięwzięć wzmocniających kompetencje językowe mieszkańców regionu. Ponadto samorząd województwa zachodniopomorskiego będzie zabiegać o formalne umocowanie rozwiązań determinujących ukierunkowanie aglomeracji berlińskiej i działających na jej obszarze podmiotów na wykorzystanie potencjału Szczecina.

Cel kierunkowy 1. 3. Nadanie pełnego wymiaru współpracy województwa w ramach Polski Zachodniej

Wykorzystanie potencjału makroregionu Polski Zachodniej i pozycji województwa w makroregionie stanowić będzie stały, strategiczny kontekst działań podejmowanych przez samorząd w ramach krajowej polityki regionalnej. Będą one podejmowane dzięki stałej, skoordynowanej z innymi województwami i ukierunkowanej diagnozie stanu i wyzwań. Płynące z niej wnioski oraz planowanie i realizacja działań wymagają włączenia do współdziałania podmiotów i środowisk spoza struktur samorządowych. Samorząd regionalny będzie dążył do otwartej współpracy włączającej podmioty, które mogą wnieść cenny wkład, a przy tym podnieść efektywność i decyzyjność współdziałania samorządu regionalnego. Samorząd województwa zachodniopomorskiego będzie dążył do tego, by zaimplementowano rozwiązania wypracowane w ramach Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju i utrzymywano ich dynamikę w ramach Polski Zachodniej. Oś współpracy stanowić będą wspólnie wypracowane i wdrażane przez samorządy regionalne projekty o charakterze sieciowym. Dla nadania właściwego charakteru i systemowego znaczenia makroregionowi Polski Zachodniej niezbędne jest inicjowanie i wspieranie przez samorząd województwa projektów na poziomie lokalnym i w obrębie międzyregionalnych obszarów funkcjonalnych. Podejmowane będą działania prowadzące do wypracowywania i upowszechniania w świadomości społecznej idei Polski Zachodniej.

II Cel strategiczny Zwiększenie konkurencyjności i efektywności gospodarki Pomorza Zachodniego

Utrwalona w województwie zachodniopomorskim struktura sektora podmiotów gospodarczych, w której dominują mikro- i małe przedsiębiorstwa (w dużej mierze o profilu usługowym) powoduje, że posiada on ograniczone możliwości rozwoju kapitałowego, zwiększenia nakładów na innowacyjność, czy budowy silnych powiązań kooperacyjnych i struktur klastrowych. Powoduje to utrzymywanie się zdecydowanej większości podmiotów gospodarczych regionu na niskich pozycjach w sieciach kooperacji oraz łańcuchach dostaw i łańcuchach wartości, a tym samym rosnące uzależnienie od koniunktury i woli współpracy zewnętrznych systemów ekonomicznych. Samorząd regionalny będzie rozwijał formy i zakres wpływu na naturę zjawisk gospodarczych, będzie rozwijał zdolności do współpracy i organizowania struktur społeczno-ekonomicznych w formule sieci powiązań obszarów funkcjonalnych. Rolą samorządu będzie właściwe rozpoznanie zakresu zjawisk społecznych i gospodarczych, ich wpływu na społeczność i dobór adekwatnych narzędzi.

Działania na rzecz realizacji Strategii w ramach przedmiotowego celu strategicznego będą koncentrowane w obrębie niżej wymienionych celów kierunkowych. Znajdą one również swoje odzwierciedlenie i dopełnienie w odpowiednich sektorowych Politykach Rozwoju i Programach Strategicznych.

Cel kierunkowy 2.1. Rozwój inteligentnych specjalizacji Pomorza Zachodniego

Zgodnie z paradygmatem koncentracji interwencji publicznej samorząd podejmie aktywne działania na rzecz identyfikowania i rozwoju na obszarze województwa zachodniopomorskiego regionalnych specjalizacji gospodarczych tak, aby zapewnić regionowi wskazaną w misji pozycję lidera „niebieskiego” i „zielonego” wzrostu i wysoką jakość życia mieszkańców. Jednocześnie na bazie wyłonionych specjalizacji samorząd podejmie się koordynacji tzw. procesu przedsiębiorczego odkrywania inteligentnych specjalizacji regionu, tj. branż mających największy potencjał innowacyjny⁷. Rozwijane będą instrumenty wsparcia innowacyjności oraz sfery badawczo-rozwojowej w wyłonionych specjalizacjach i wsparcia ich wzajemnej synergii, transferu technologii oraz wzmocnienia współpracy pomiędzy sektorem nauki i biznesu. Wsparcie w tym obszarze powinno służyć zwiększeniu nakładów prywatnych na działalność badawczo-rozwojową, wspomagając zarówno prace B+R prowadzone przez jednostki naukowo-badawcze na rzecz firm, jak i własną działalność przedsiębiorstw w tym zakresie. Jednocześnie planuje się podejmowanie działań na rzecz zapewnienia wysokiej jakości zasobów ludzkich niezbędnych dla rozwoju inteligentnych specjalizacji, w tym ukierunkowanych na dostosowanie systemu edukacji (zwłaszcza zawodowej) do potrzeb regionalnej gospodarki oraz na rzecz kształtowania w społeczeństwie postaw kreatywnych i otwartych na innowacje. Kluczowe znaczenie w podnoszeniu poziomu innowacyjności regionu ma wzmocnienie roli i potencjału uczelni, będących często animatorami innowacji i motorami przemian technologicznych w gospodarce. Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi innowacyjności przedsiębiorstw wiąże się także z koniecznością zapewnienia dostępu do profesjonalnych, wysokiej jakości usług instytucji otoczenia biznesu. Działania w tym obszarze powinny być ukierunkowane na wzmocnienie kompetencji tych instytucji oraz zapewnienie sprawnej i efektywnej współpracy z przedsiębiorstwami, uczelniami i samorządem. Realizacja celu przyczyni się do przesunięcia pozycji regionalnej gospodarki w globalnych łańcuchach wartości w kierunku ogniw najwartościowszych, które znajdują się blisko rynków na produkty finalne lub też wiążą się z fazami początkowymi, tj. koncepcyjnymi i badawczymi.

Cel kierunkowy 2.2. Budowa potencjału innowacyjnego i internacjonalizacji dużych i średnich przedsiębiorstw w regionie

Samorząd podejmie aktywne działania na rzecz lokowania na obszarze województwa dużych i średnich przedsiębiorstw rozwijających działalność w zakresie zbieżnym ze specjalizacjami gospodarczymi identyfikowanymi dla regionu. Podmioty te powinny stać się liderami dyfuzji innowacji w regionie i powiązań w ramach łańcuchów wartości. Rozwój podmiotów o odpowiednio dużym potencjale rozwojowym oraz polityka rozwoju innowacyjności będą służyły w parze z racjonalizacją i wzmocnieniem sieci powiązań gospodarczych w układzie transgranicznym i makroregionalnym oraz w ramach inteligentnych specjalizacji, w tym przez nawiązanie efektywnych aliansów strategicznych z innymi regionami Polski, Europy, Świata oraz maksymalizację oddziaływania i efektów współpracy sektora B+R. Rozwijane będą realne instrumenty wsparcia inicjatyw klastrowych oraz międzynarodowych powiązań kooperacyjnych zachodniopomorskich przedsiębiorstw.

Cel kierunkowy 2.3. Zwiększenie zaangażowania inwestycyjnego w regionie oraz poziomu przedsiębiorczości społeczności województwa

Aktywność samorządu w tej dziedzinie obejmie wzmocnienie instrumentów zaangażowania kapitałowego samorządu w rozwój gospodarki, w szczególności poprzez instytucję banku regionalnego i fundusze inwestycyjne oferujące przedsiębiorcom różnego rodzaju instrumenty inżynierii finansowej. Zostaną one ukierunkowane między innymi na wzmocnienie potencjału branż uznanych za strategiczne dla regionu i wzmocnienie oddziaływania stref inwestycyjnych. Nastąpi organizacyjne i kapitałowe zaangażowanie samorządu województwa w działania z zakresu porządkowania relacji właścicielskich, komercjalizacji i aktywizacji gospodarczej obszarów o szczególnie wysokim potencjale. Zostaną wzmocnione działania na rzecz pozyskiwania inwestorów, których przedsięwzięcia będą miały charakter innowacyjny. Samorząd

⁷Zidentyfikowane regionalne specjalizacje gospodarcze (jako wiodące obszary gospodarcze), na bazie których wyłaniane są regionalne inteligentne specjalizacje, to:

- biogospodarka (oparta o naturalne zasoby regionu oraz jego potencjał gospodarczy i naukowo-badawczy),
- działalność morska i logistyka (w tym technika morska),
- przemysł metalowo-maszynowy (w tym okrętowy),
- usługi przyszłości (branże ICT, IT, KPO, przemysły kreatywne),
- turystyka i zdrowie.

podejmie także działania na rzecz instytucjonalnego i formalnego wzmocnienia praktyki stosowania partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP), w tym poprzez powołanie komórki je promującej; tworzenie zachęt i dobrych praktyk poprzez rzeczowe i/lub kapitałowe wejścia samorządu do przedsięwzięć realizowanych w formule PPP.

Dopełnieniem działań podejmowanych przez samorząd będzie wzmocnienie w skali regionu mechanizmów, o których mowa w Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju, dotyczących konwersji oszczędności na kapitał, zachęt do inwestowania, rozwiązań usuwających bariery formalno-prawne prowadzenia działalności gospodarczej i ekonomii społecznej, zwiększających wiarygodność rynku i chroniących inwestorów. Wspierane będą przedsięwzięcia sprzyjające zaangażowaniu proinwestycyjnemu wszystkich podmiotów działających na obszarze województwa, w tym samorządów lokalnych rozwijających potencjał obszarów funkcjonalnych. Towarzyszyć temu będzie wzmocnienie strukturalnych podstaw nowoczesnego rynku pracy – wzmocnienie potencjału kapitału ludzkiego (w tym poprzez wsparcie procesów imigracyjnych), ukierunkowanie działań na rzecz podnoszenia jakości edukacji, wzmocnienie sektora kreatywnego, wzmocnienie kompetencji technologicznych mieszkańców województwa.

III Cel strategiczny Integracja obszarów funkcjonalnych oraz ich powiązań w obrębie województwa

Samorząd województwa zachodniopomorskiego będzie kształtować politykę regionalną w duchu równoważenia wzajemnych relacji pomiędzy miastami i otaczającymi je obszarami wiejskimi. Polityka ta będzie uwzględniała również uwarunkowania obszarów strategicznej interwencji (OSI) państwa zawarte w nadrzędnych w stosunku do SRWZ krajowych dokumentach strategicznych. Rozwój ośrodków miejskich będzie ukierunkowany zarówno na zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców i na stałe podnoszenie dostępności szerokiej oferty usług publicznych (w Szczecinie – także metropolitalnych), a jednocześnie – na efektywność obsługi i zasięg oddziaływania zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich. Wysoka wydajność kooperacji miejsko-wiejskiej jest niezbędna, by utrzymać i wzmocnić istniejącą sieć osadniczą oraz stale poprawiać standard życia w każdym z jego elementów. Małe ośrodki muszą podnosić swoją zdolność do pełnienia roli zaplecza ludnościowego i produkcyjnego większych miast. Zarazem będzie rosło ich znaczenie w kontekście nowych procesów osiedleńczych oraz rozwoju uzupełniających i alternatywnych form gospodarki (w tym turystyki, energetyki, biogospodarki).

Celem samorządu województwa zachodniopomorskiego jest m.in. zapewnienie trwałości i wymienialności potencjałów w relacjach pomiędzy ośrodkami miejskimi i obszarami wiejskimi województwa. Realizowana przez całą społeczność województwa Strategia ma służyć podnoszeniu jakości życia w poszczególnych lokalnych środowiskach skupiających społeczność w obrębie systemów gospodarczych, lokalnego rynku pracy oraz innych subsystemów. Podejmowana interwencja musi koniecznie uwzględniać faktyczny terytorialny wymiar procesów rozwojowych i zaadresowanie jej do konkretnej społeczności, jak i uwzględniać procesy zachodzących w szerszej skali, przekraczającej wyznaczone granice administracyjne.

Samorząd będzie prowadzić zrównoważoną gospodarkę przestrzenną służącą racjonalizacji rozwoju infrastruktury oraz utrzymaniu wysokiej jakości życia na obszarach peryferyjnych. Nastąpi wzmocnienie powiązań w ramach obszarów funkcjonalnych – akcentowanie lokalnych potencjałów i konieczności zachowania ich mocy odtworzeniowej. W wymiarze infrastrukturalnym warunkiem tego jest rozwój i utrzymanie regionalnych systemów komunikacyjnych zapewniających połączenie obszarów wiejskich z ośrodkami miejskimi. W sferze działań gospodarczych podejmowane działania będą służyć rozwojowi zielonej i niebieskiej gospodarki bazującej na korzystnej strukturze obszarowej rolnictwa na Pomorzu Zachodnim, nadmorskim położeniu regionu, potencjale produkcyjnym, inwestycyjnym i innowacyjnym dużych przedsiębiorstw oraz ukierunkowaniu gospodarki regionu na wspieranie działań w ramach rozwoju regionalnych specjalizacji. Działania na rzecz realizacji Strategii w ramach przedmiotowego celu strategicznego będą koncentrowane w obrębie niżej wymienionych celów kierunkowych. Znajdą one również swoje odzwierciedlenie i dopełnienie w odpowiednich sektorowych Politykach Rozwojowych i Programach Strategicznych.

Cel kierunkowy 3.1. Wzmocnienie pozycji i warunków zrównoważonego rozwoju głównych ośrodków miejskich

W tym celu kierunkowym priorytetowe znaczenie dla samorządu ma poprawa pozycji obszaru funkcjonalnego Szczecina jako ważnego ośrodka politycznego, gospodarczego i kulturalnego w wymiarze ponadregionalnym (krajowym i międzynarodowym) oraz rozwój aglomeracji koszalińskiej i zasięgu jej oddziaływania. Towarzyszyć temu będzie wzmocnianie i rozwój funkcji metropolitalnych, w tym zabieganie o znaczenie szkół wyższych w skali makroregionalnej i ogólnopolskiej, promowanie udziału miast regionu w kontynentalnych i globalnych sieciach współpracy. Nastąpi rozwój systemów współpracy opartych na formule Kontraktu terytorialnego i Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych⁸. Zapewnią one wzmocnienie funkcjonalności Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego jako instrumentu koordynacji procesów rozwojowych tworzących go jednostek samorządu terytorialnego. Wzmocnią także działania utrwalające potencjał współdziałania jednostek terytorialnych, instytucji i środowisk mieszkańców w ramach aglomeracji koszalińskiej. Samorząd będzie promował działania i inicjatywy na rzecz decentralizacji i dekoncentracji. Podejmie także zabiegi o sprowadzenie do województwa siedzib instytucji centralnych (zwłaszcza o obszarze niebieskiego i zielonego wzrostu). Podnoszenie jakości życia i wzmocnianie rynków pracy w ośrodkach miejskich realizowane będzie w oparciu o przedsięwzięcia inwestycyjne, w tym dotyczące tworzenia i modernizacji wydajnych systemów komunikacyjnych. Samorząd regionu nasili współpracę z samorządami lokalnymi w aktywizacji potencjału związanego ze specyficznym położeniem regionu i związanymi z nim przewagami konkurencyjnymi.

Cel kierunkowy 3.2. Rozwój regionalnych systemów infrastrukturalnych

Samorząd województwa będzie dążyć do zapewnienia kompletności i spójności systemu komunikacyjnego Pomorza Zachodniego zapewniającego sprawną obsługę ruchu pasażerskiego i przewozu towarów, w szczególności w oparciu o priorytetowe połączenia drogowe i kolejowe oraz rozwój żeglugi śródlądowej. W zgodzie z rozpoznawaniem lokalnych potencjałów i uwarunkowań oraz układem obszarów funkcjonalnych i OSI w skali województwa rozwijane będą obszary inwestycyjne o możliwie głębokim zasięgu oddziaływania na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego (w dziedzinie edukacji, wsparcia rynku pracy, planowania przestrzennego itp.). Nastąpi skupienie prowadzonej polityki gospodarczej na specyficznych zasobach inwestycyjnych regionu – związanych z nadmorskim i nadwodnym położeniem województwa, odnawialnymi źródłami energii i profilem regionalnych specjalizacji – oraz ich aktywne zagospodarowanie.

Cel kierunkowy 3.3. Upowszechnianie i podnoszenie poziomu usług publicznych

Zachowanie integralności sieci osadniczej województwa oraz intensywności i wydajności środowisk w obrębie poszczególnych obszarów funkcjonalnych wymaga zapewnienia wysokich standardów i powszechności świadczenia usług publicznych. Samorząd regionalny podejmie starania na rzecz ich systemowego zapewnienia i doskonalenia w obrębie obszarów funkcjonalnych. Zostanie wypracowany i wdrożony regionalny standard dostępu do usług publicznych, dóbr kultury i mechanizmów rozwoju lokalnego (przynajmniej w odniesieniu do usług świadczonych przez jednostki samorządu regionalnego). Samorząd podejmie działania na rzecz budowy i wzmocnienia sieci współpracy na obszarach wiejskich regionu, w oparciu o rozwiązania instytucjonalne (LGD, system dystrybucji funduszy unijnych), projekty rewitalizacyjne, ale i półformalne sieci przepływu informacji i usług. Wymaga to współdziałania z administracją lokalną w zakresie identyfikacji stanu i potrzeb oraz możliwości ich zaspokajania. Wspierane z poziomu regionalnego działania będą definiowane w skali lokalnej w oparciu o potencjał i zdolności realizacyjne społeczności, w szczególności z wykorzystaniem instytucji edukacyjnych, struktury ekonomii społecznej, podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.

Cel kierunkowy 3.4. Wzmocnienie systemów planowania i zarządzania rozwojem obszarów funkcjonalnych

Samorząd będzie promował rozwiązania ponadlokalne i sieci współpracy przekraczające granice administracyjne. Samorząd województwa będzie rozwijać instrumenty Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz Kontraktu Samorządowego⁹ i powiązane z nimi mechanizmy, czyli instrumenty stymulujące współdziałanie i koordynację procesów rozwojowych w obrębie obszarów funkcjonalnych. Wspierane będą działania na rzecz integracji systemów gospodarczych z innymi subsystemami w obrębie

⁸ Zob. Rozdział 9.

⁹ Tamże.

obszarów funkcjonalnych (np. rynek pracy z systemem edukacji), a także budowa i wzmacnianie współpracy sieciowej z udziałem podmiotów wielu sektorów w wymiarze lokalnym – w szczególności przedsięwzięcia inwestycyjne, optymalizacja sieci podmiotów dostarczających dobra i usługi publiczne, tworzenie grup kapitałowych i producenckich, transfer technologii, optymalizacja systemów zarządzania, obsługi logistycznej. W większym stopniu będzie miała miejsce koordynacja monitorowania rozwoju i polityki spójności pomiędzy poziomem regionalnym i lokalnym. Zarządzanie rozwojem w oparciu o obszary funkcjonalne wymagać będzie działań na rzecz budowy i wzmocnienia kompetencji samorządu lokalnego. Na poziomie lokalnym promowane będzie wdrażanie rozwiązań wzmacniających Zachodniopomorski Model Programowania Rozwoju. Nastąpi aktywizacja współpracy i transferu wiedzy pomiędzy lokalną administracją a ważnymi interesariuszami w regionie, z wykorzystaniem potencjału środowiska naukowego.

Cel kierunkowy 3.5. Poprawa sytuacji demograficznej województwa

Fundamentem polityki demograficznej województwa i służących jej realizacji działań w ramach Strategii będzie wsparcie instytucji rodziny w przysposobieniu nowego pokolenia do wyzwań przyszłości. Służyć temu będą działania wspomagające świadome i aktywne rodzicielstwo, wsparcie dużych rodzin oraz kompensowanie zagrożeń ekonomicznych i kulturowych dla funkcjonowania wspólnot rodzinnych. Lokalne samorządy przy współudziale samorządu województwa podejmować będą aktywne działania na rzecz tworzenia jak najlepszego środowiska dla osiedlania się na Pomorzu Zachodnim osób poszukujących odpowiedniego miejsca do życia i pracy. Osobna grupa działań realizowana będzie dla zapewnienia wysokiego standardu życia, aktywności, udziału w życiu publicznym i niezbędnej opieki osobom starszym. Ponadto samorząd regionalny w koordynacji i konsultacji ze środowiskami lokalnymi prowadzić będzie aktywną politykę imigracyjną zorientowaną na zaspokojenie potrzeb rynku pracy i utrzymanie potencjału ludnościowego województwa.

IV Cel strategiczny Dostosowanie funkcjonowania samorządów do zmieniających się trendów społeczno-gospodarczych

Przekształcenia dotyczące wszystkich wskazanych wyżej aspektów oraz całości kontekstu funkcjonowania samorządu wymagają zarówno optymalizacji sposobu wykorzystania posiadanych zasobów i kompetencji, jak i wdrażania nowych rozwiązań. Dotyczy to w szczególności intensyfikacji i podnoszenia efektywności współpracy z podmiotami aktywnymi w przestrzeni społeczno-ekonomicznej Pomorza Zachodniego. Zasadniczym elementem dostosowania samorządu do zjawisk społeczno-gospodarczych będzie przeniesienie koncentracji uwagi z dystrybucji środków finansowych na generowanie, wykorzystanie i aktywizowanie potencjału szerokiej gamy partnerów na rzecz procesów rozwojowych w regionie.

Prowadzenie polityki rozwoju w oparciu o obszary funkcjonalne będzie służyć uzyskiwaniu równomiernych, zrównoważonych efektów rozwojowych w skali całego województwa zachodniopomorskiego, bez straty dla dynamiki lokalnych środowisk. Celem działalności samorządu województwa jest budowanie zdolności struktur administracji samorządowej do współpracy pomiędzy JST i rzeczywistej integracji działań, do innowacyjnego wchodzenia w interakcje z ważnymi interesariuszami na rzecz wspólnej, skoordynowanej realizacji działań stanowiących odpowiedź na zmieniające się trendy społeczno-gospodarcze, także z wykorzystaniem idei komplementarnych obszarów funkcjonalnych wzmacniających potencjał całego województwa.

Działania na rzecz realizacji Strategii w ramach przedmiotowego celu strategicznego będą koncentrowane w obrębie niżej wymienionych celów kierunkowych. Znajdą one również swoje odzwierciedlenie i dopełnienie w odpowiednich sektorowych Politykach Rozwoju i Programach Strategicznych.

Cel kierunkowy 4.1. Optymalizacja wykorzystania zasobów i kompetencji

Konsekwencją wdrożenia Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju będzie dostosowanie trybu działania samorządu do uwarunkowań związanych z programowaniem rozwoju w oparciu o zidentyfikowane obszary funkcjonalne na obszarze województwa. Nastąpi tworzenie wydajnych i podlegających aktualizacji i modernizacji baz danych oraz rozwiązań sieciowych (systemowych) umożliwiających identyfikację i zagospodarowanie zasobów przestrzennych, środowiskowych, ludzkich, kulturowych i innych. Samorząd będzie dążył do wzmocnienia koordynacji zarządzania leżącymi na terenie

województwa obszarami łączącymi różne funkcje. Samorząd regionalny będzie dążył do zwiększenia kompetencji do podejmowania współpracy z podmiotami zewnętrznymi i włączania się w układy sieciowe. Niezbędne jest wzmocnienie i rozszerzenie zasięgu oddziaływania poprzez zarządzane przez samorząd instrumenty finansowania rozwoju. Samorząd zwiększy też finansowe zaangażowanie w przedsięwzięcia o strategicznym znaczeniu dla regionu i prorozwojowym charakterze. Tryb działania podmiotów afiliowanych przy samorządzie i finansowanych przez niego będzie w coraz większym stopniu dostosowany do wyzwań społecznych i gospodarczych. Nastąpi optymalizacja zasobów kadrowych i trybu działania struktur samorządu, z nastawieniem na stopniowe ograniczanie obsługi wykorzystania funduszy zewnętrznych i pełniejszą koordynację procesów rozwojowych w skali regionalnej i subregionalnej.

Cel kierunkowy 4.2. Wzmocnienie zdolności do współpracy

Samorząd województwa przyjmuje aktywną postawę wobec ponadlokalnych procesów i inicjatyw rozwojowych. Jego zadaniem jest wdrożenie kultury programowania i realizacji działań o charakterze projektowym, z uwzględnieniem celowości, efektywności, reguł monitoringu i stopnia zaangażowania samorządu adekwatnych do jego potencjału i zgłaszanych potrzeb. Charakter priorytetowy ma budowa i wykorzystanie systemów konsultacji i koordynacji działań samorządu z podmiotami zewnętrznymi, w szczególności w ramach Regionalnego Forum Terytorialnego¹⁰ i w ramach zintegrowanych z nim mechanizmów koordynacyjno-konsultacyjnych. W coraz większym stopniu następować będzie zaangażowanie zewnętrznych zasobów materialnych, ludzkich i organizacyjnych do przygotowania i realizacji przedsięwzięć ważnych w skali regionu. Będzie także postępować ukierunkowanie na outsourcing funkcji i usług samorządu do podmiotów zewnętrznych. Samorząd wdroży i rozwinie instrumenty wsparcia finansowego przedsięwzięć podejmowanych na terenie województwa. W obrębie wewnętrznych regulacji nastąpi optymalizacja struktur i procedur działania samorządu pod kątem zwiększenia zdolności do podejmowania i realizacji współpracy z podmiotami zewnętrznymi. Zostaną też podjęte działania na rzecz wzmocnienia efektywności umiejscowionych poza województwem ekspozytur samorządu służących pozyskiwaniu partnerów, nasileniu procesów inwestycyjnych i realizacji innych ważnych celów.

8. TERYTORIALNY WYMIAR POLITYKI ROZWOJU

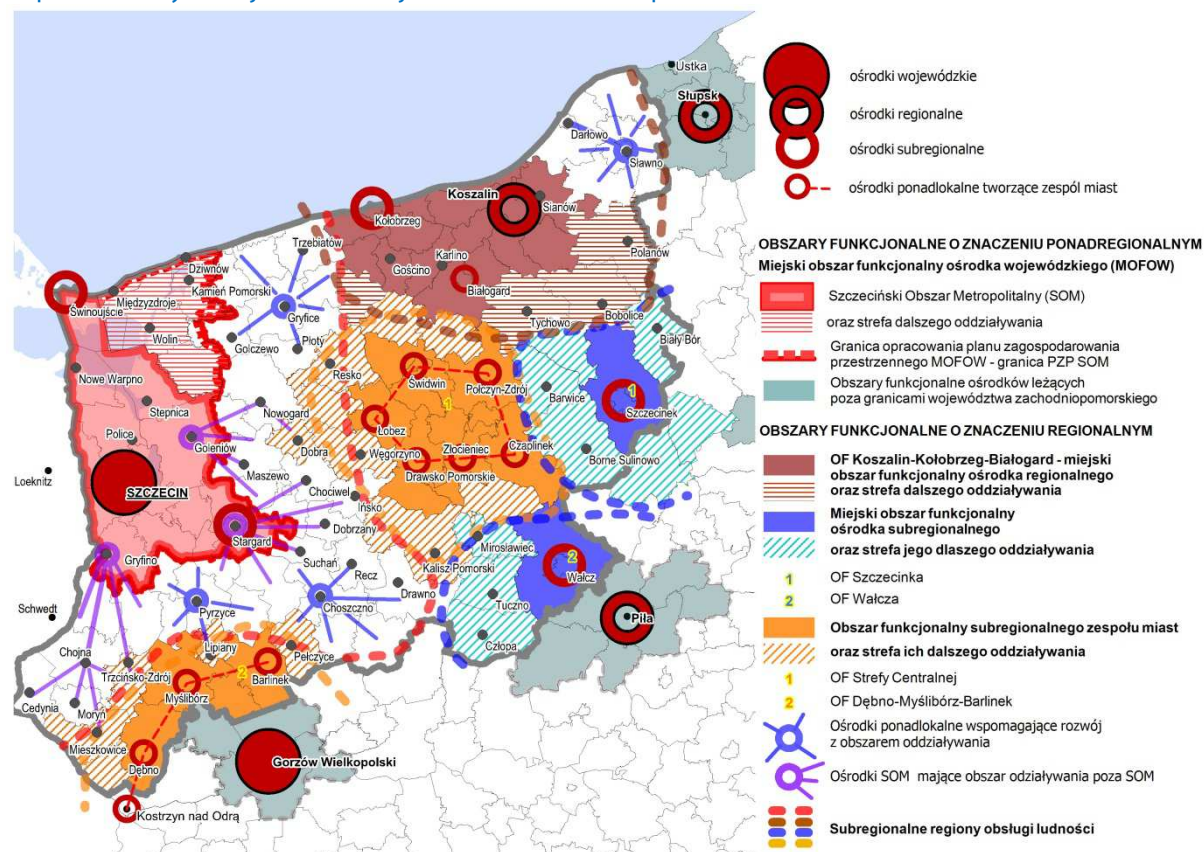
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wpisuje się w międzynarodowe, europejskie i krajowe zmiany paradygmatu polityki regionalnej – tj. postrzegania jej jako **polityki ukierunkowanej na zintegrowane wsparcie różnych terytoriów**. Oznacza to konieczność stopniowego odchodzenia od myślenia o rozwoju zamkniętym w granicach administracyjnych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego i przechodzenie do rozumienia rozwoju terytorialnego jako pobudzania potencjału obszaru delimitowanego jego cechami funkcjonalnymi. Obszar województwa zachodniopomorskiego wykazuje liczne i przenikające się związki funkcjonalne (społeczne, gospodarcze i przestrzenne), których identyfikacja pozwala na określenie wspólnej wizji działań i przygotowanie spójnej interwencji. Ponadto wyjście poza granice administracyjne oznacza konieczność skoordynowania działań różnych podmiotów i ich zintegrowania w pakiet o zakresie odpowiadającym potrzebom rozwojowym danego obszaru. Wzmocnienie aspektu związanego ze wsparciem obszarów funkcjonalnych stanowi podstawę dla budowania potencjału wdrożeniowego Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego w perspektywie 2030 roku. Przygotowana w taki sposób interwencja przyniesie wiele korzyści w wyniku podjęcia skoordynowanych i zintegrowanych działań przez podmioty działające w różnych skalach terytorialnych.

Terytorialny wymiar polityki rozwoju przejawia się w programowaniu rozwoju i podejmowaniu interwencji w stosunku do obszarów strategicznej interwencji (OSI) wskazanych co do rodzaju i wstępnie zdelimitowanych na poziomie średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, a uszczegółowionych na poziomie regionu. Są to obszary będące przedmiotem koncentracji działań ukierunkowanych terytorialnie, w tym obszary problemowe, na terenie których

¹⁰ Zob. Rozdział 9.

identyfikowane są szczególne potencjały lub zjawiska niekorzystne dla rozwoju społeczno-gospodarczego tego obszaru i jego ludności. Identyfikacja i delimitacja OSI na terenie województwa zachodniopomorskiego odbywa się na bazie obszarów funkcjonalnych wskazanych w Planie Zagospodarowania Województwa Zachodniopomorskiego¹¹. Zgodnie z powyższym polityka terytorialna w stosunku do obszarów strategicznej interwencji województwa zachodniopomorskiego będzie adresowana do dwóch podstawowych poziomów obszarów funkcjonalnych: obszaru funkcjonalnego o znaczeniu ponadregionalnym – miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Szczecina, obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym (Mapa 1) oraz obszaru problemowego o szczególnej w skali województwa kumulacji niekorzystnych zjawisk społecznych, gospodarczych i przestrzennych – Specjalnej Strefy Włączenia¹². Programowanie i wdrażanie ukierunkowanego wsparcia OSI realizowane jest w ramach całego Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju.

Mapa 1. Obszary funkcjonalne w województwie zachodniopomorskim.

Źródło: opracowanie własne Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego.

Pozycję konkurencyjną województwa określa w dużej mierze rola metropolii szczecińskiej, ale też miast i ich obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, jak i całego regionu w układzie makroregionalnym Polski Zachodniej oraz zintensyfikowanych powiązaniach transgranicznych i europejskich. Pozycja regionu oraz jego ośrodków miejskich budowana jest poprzez silne lokalne układy gospodarcze oddziałujące na możliwie dużą część regionu oraz poprzez efektywność powiązań funkcjonalnych i dostarczanie wysokiej jakości usług publicznych. Indywidualne decyzje mieszkańców i mechanizmy rynkowe determinują przepływy potencjałów i kumulowanie aktywności na poszczególnych obszarach – analiza tych procesów skłania samorząd regionalny do oceny ich skutków oraz podejmowania odpowiedniej interwencji. Zagadnienia

¹¹ Zgodnie z uchwałą Nr 1663/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 26 października 2016 r. dotyczącą określenia obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, jako podstawy formułowania kierunków rozwoju.

¹² Zob. przypis 4.

relacji i struktur gospodarczych w obrębie województwa wymagają podejścia adekwatnego do praktyki życia codziennego i funkcjonowania instytucji oraz podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie instrumentów interwencji publicznej i świadczenie usług publicznych. Podobnie jak zagadnienia społeczne, kwestie gospodarcze postrzegane są przez pryzmat faktycznych przepływów osób, kapitału i dóbr, w ich dynamice i zmienności, co zakłada przekraczanie ustalonych granic administracyjnych, a zarazem konieczność opisywania zjawisk i podejmowania interwencji w obrębie obszarów funkcjonalnych.

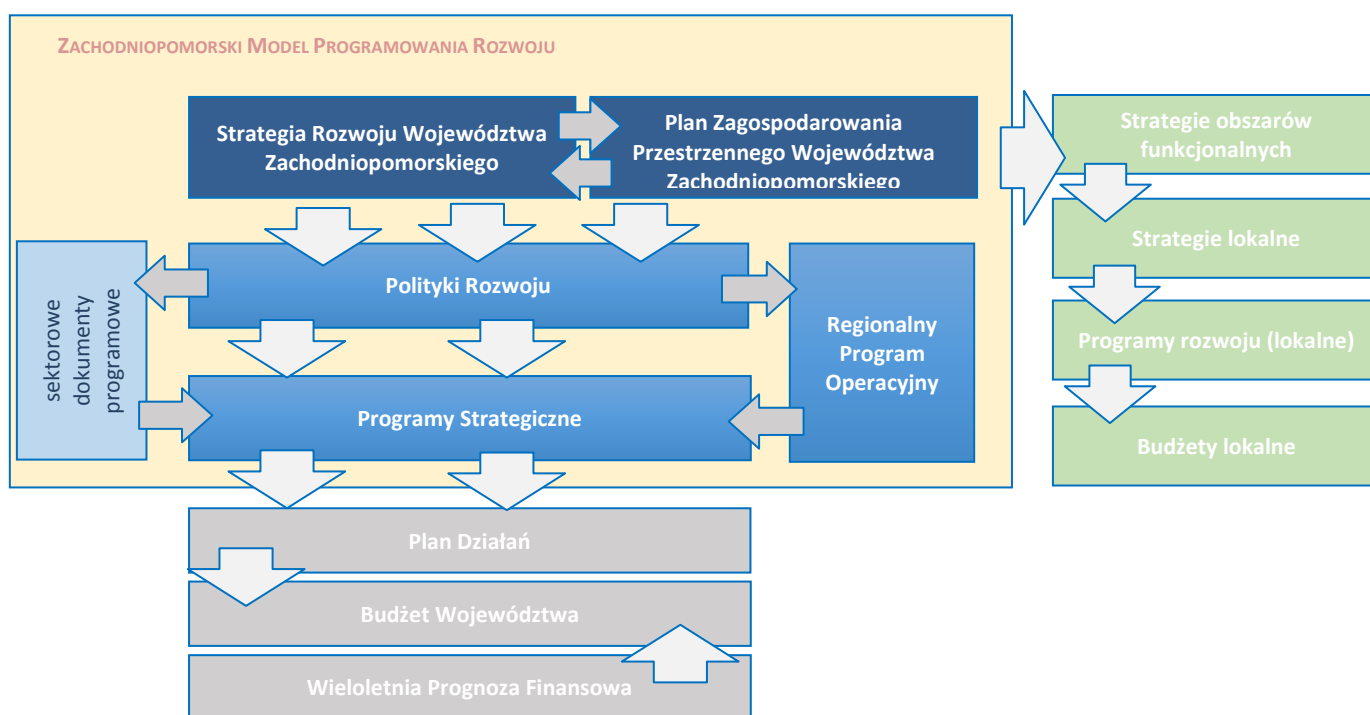
Szeroki proces uspołecznienia przygotowania i realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego powinien znacząco zwiększyć skłonność interesariuszy do podejmowania różnych wspólnych inicjatyw oraz zwiększyć poczucie odpowiedzialności za rozwój województwa zachodniopomorskiego. Międzysektorowa i ponadlokalna współpraca pobudza bowiem myślenie strategiczne i kreatywność w wykorzystaniu endogenicznych potencjałów oraz źródeł finansowania, sprzyja nawiązywaniu i podtrzymywaniu wartościowych relacji pomiędzy interesariuszami oraz tworzeniu wartości dodanej.

9. SYSTEM REALIZACJI I MONITOROWANIA STRATEGII

ZACHODNIOPOMORSKI MODEL PROGRAMOWANIA ROZWOJU

Uwzględniając uwarunkowania wynikające z zapisów ustawowych i regulacji obowiązujących na poziomie kraju samorząd województwa zachodniopomorskiego dostosowuje praktykę programowania rozwoju i zarządzania nim do potrzeb społeczności regionalnej. Proces ten ma charakter dynamiczny, stosownie do zmieniającego się paradygmatu realizacji polityki regionalnej określanego poprzez rozwiązania wdrażane w skali całej Unii Europejskiej, jak i politykę krajową w stosunku do województw samorządowych. W celu optymalizacji procesu programowania rozwoju regionalnego, w sposób uwzględniający również jego dynamikę, wypracowany został Zachodniopomorski Model Programowania Rozwoju.

Rysunek 2. Schemat poglądowy Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju.

Źródło: opracowanie własne UMWZ

Na Zachodniopomorski Model Programowania Rozwoju składa się trójszczeblowy system właściwych dokumentów strategicznych oraz zasady ich wdrażania ustalone w relacji z instrumentami krajowej polityki regionalnej, instrumentami finansowymi szczebla krajowego i regionalnego oraz praktyką współpracy z podmiotami zewnętrznymi. Jego podstawową cechą jest uporządkowana zdolność do kształtowania aktywnej, zrównoważonej polityki rozwoju ukierunkowanej na dobro i poszanowanie interesów wszystkich mieszkańców regionu. W ramach Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju realizowany jest obowiązkowy katalog celów rozwojowych województwa określony w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa i dedykowanych im działaniach.

Pierwszy szczebel programowania strategicznego tworzą Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego. Oba te dokumenty są traktowane jako strategiczne o charakterze średniookresowym.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego jest najważniejszym dokumentem przygotowywanym przez samorząd województwa, nadrzędnym w stosunku do innych dokumentów programowych i operacyjnych na poziomie regionalnym (założenie to determinuje konieczność zapewnienia spójności regionalnych dokumentów programowych). Jest też dokumentem ramowym dla programowania strategicznego na poziomie lokalnym. SRWZ jako dokument programujący rozwój w odniesieniu do szerokiego obszaru aktywności samorządu województwa wykracza poza sferę bezpośrednich kompetencji i innych działań leżących w gestii władz regionalnych. Stanowi również, skierowaną do kluczowych partnerów w regionie, ofertę współpracy na rzecz realizacji zintegrowanych i uzgodnionych inicjatyw rozwojowych oraz zwiększonej efektywności i skuteczności wydatkowania środków publicznych.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego jest przestrzennym zapisem wyborów zdefiniowanych w Strategii – zawiera wskazania dla działań, których realizacja jest wypełnieniem zadań określonych przez Strategię oraz instrumentem koordynacji polityki przestrzennej w regionie. Rozstrzygnięcia i zapisy Strategii Rozwoju Województwa i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa pozostają spójne.

Drugi szczebel programowania tworzą sektorowe Polityki Rozwoju i Programy Strategiczne. Polityki Rozwoju obejmują sprofilowane obszary aktywności samorządu regionalnego, istotne z punktu widzenia społeczności województwa, dla których istnieją instrumenty bezpośredniej lub pośredniej interwencji, względnie obszary, w których samorząd regionalny może wywierać wpływ na otoczenie. Polityki, wyznaczają zakres tematyczny działalności samorządu, kompleksowo określają domenę aktywności samorządu jako przedstawiciela społeczności regionu oraz budują doktrynę rozwoju regionalnego, zawierającą pełną agendę celów i obszarów działalności samorządu bez ich hierarchizowania i operacjonalizacji.

Proces realizacji Strategii dokonuje się poprzez wyznaczenie i wdrożenie konkretnych działań w określonej perspektywie czasowej oraz wskazanie sposobów i środków służących ich implementacji. Służy temu zestaw Programów Strategicznych będący bezpośrednim łącznikiem między wymiarem strategicznym i operacyjnym polityki regionalnej. Program Strategiczny właściwy dla danego obszaru tematycznego jest wyborem konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych i składających się na nie zadań realizowanych przez samorząd województwa, kluczowych dla osiągnięcia celów rozwojowych, wskazuje również źródła i zakres finansowania poszczególnych przedsięwzięć. Program Strategiczny może objąć inwestycje realizowane w partnerstwie publiczno-prywatnym oraz uzgodnione przedsięwzięcia realizowane przez innych interesariuszy.

Trzeci szczebel programowania strategicznego stanowią sektorowe dokumenty programowe obowiązujące na poziomie regionalnym, zarówno z mocy stosowanych ustaw, jak i z racji wdrażania przez samorząd polityki rozwoju w różnych dziedzinach życia. Dedykowane są one jednolitym obszarom tematycznym. Przyjmuje się, że nie istnieją dokumenty programowe wykraczające poza ramy jednej Polityki Rozwoju.

Cele strategiczne i kierunki rozwoju zidentyfikowane w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego powstały w oparciu o kompletną doktrynę rozwoju regionu, na którą składają się zapisy poszczególnych Polityk Rozwojowych, poddane jednak bardziej rygorystycznym kryteriom wyboru.

Jednocześnie uwzględniają one ukierunkowanie procesu rozwoju na wzmacnianie zdolności instytucjonalnej i współpracy różnych szczebli administracji publicznej funkcjonujących w obszarze województwa oraz zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych. Realizacja celów rozwojowych polityki regionalnej opiera się na realizacji celów i kierunków zdefiniowanych w poszczególnych Politykach Rozwojowych z uwzględnieniem nadrzędności celów Strategii, a w wymiarze operacyjnym poprzez przedsięwzięcia wskazane w Programach Strategicznych. Strategia ma charakter inkrementalny, oznaczający możliwość modyfikacji jej elementów w okresie obowiązywania oraz gotowość dostosowania do pojawiających się zmian i wyzwań. Przyjęto założenie, że w toku prac następuje stała weryfikacja i aktualizacja scenariuszy rozwojowych wraz z interpretacją ich zbieżności z prognozami zawartymi w dokumencie. W miarę potrzeb również Polityki Rozwojowe mogą ulec modyfikacji dostosowując ich zakres do przedmiotu i możliwości podejmowania działań przez samorząd województwa. Stosownej aktualizacji podlegają również Programy Strategiczne i budżet zadaniowy województwa. Przygotowanie, zatwierdzenie i wdrażanie Polityk Rozwojowych i Programów Strategicznych należy do kompetencji zarządu województwa.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Strategia i pozostałe elementy Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju stanowią właściwy wspólnocie samorządowej województwa tryb prowadzenia polityki rozwoju, który pozostaje zbieżny z celami rozwojowymi kraju oraz ideą integracji i rozwoju makroregionu Polski Zachodniej. Podmiotem odpowiedzialnym za określanie i osiąganie celów Strategii jest samorząd województwa. Pełni on rolę głównego koordynatora i organizatora procesu realizacji Strategii.

Pożądany przebieg procesów rozwojowych na obszarze województwa uwarunkowany jest sposobem zarządzania wynikającym zarówno z regulacji prawnych odnoszących się do rozwiązań instytucjonalnych oraz podziału kompetencji i odpowiedzialności między różne poziomy władzy. Uwarunkowany jest też potencjałem społeczności i organizacji reprezentujących interesy rozmaitych grup społecznych, oraz całym szeregiem zwyczajowych norm regulujących wzajemne relacje. Fragmentaryzacja władzy i odpowiedzialności za rozwój, wynikająca z podziału obszaru województwa na mniejsze jednostki wyposażone w określone ustawowo kompetencje – gminy i powiaty, musi znaleźć dopełnienie w uzgodnieniu interesów i celów rozwojowych gmin, powiatów, tworzonych przez nie obszarów funkcjonalnych i całego województwa. Rozwój regionalny wymaga więc integracji tych perspektyw, myślenia na wszystkich szczeblach samorządowych kategoriami ponadlokalnymi i przede wszystkim gotowości do współpracy w różnych układach. Wdrażając Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego samorząd regionalny i samorządy lokalne będą nie tylko wykonywać ustawowe obowiązki, ale też będą wykazywać się inicjatywą w poszukiwaniu nowych możliwości rozwoju i rozwiązań w sferze zarządzania i organizacji na rzecz większej efektywności i skuteczności działania.

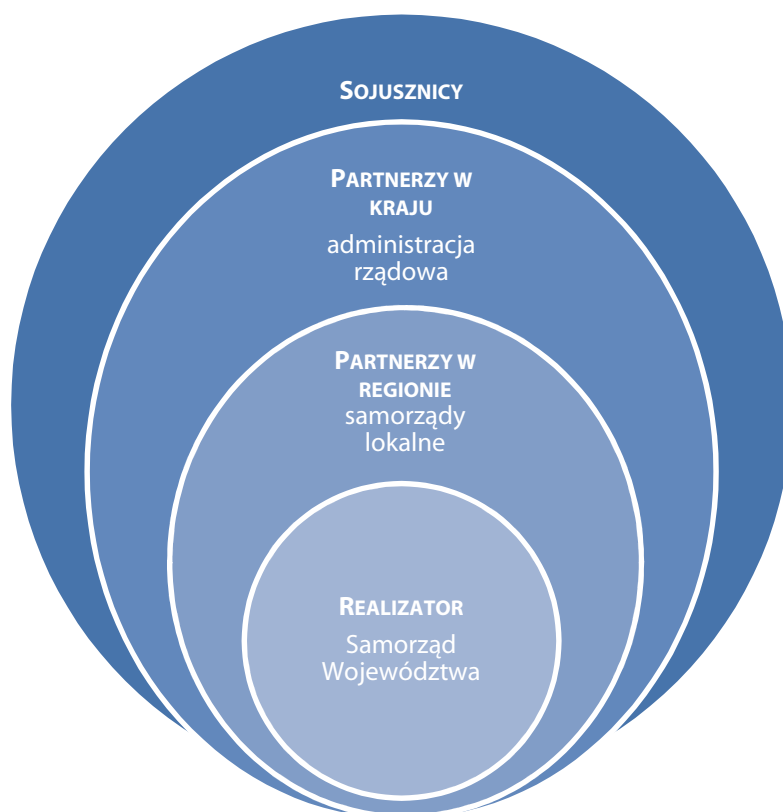
W zależności od zakresu kompetencji oraz związanego z nim stopnia zaangażowania w relacje z innymi partnerami publicznymi w procesie implementacji celów SRWZ, samorząd województwa będzie pełnił różne role. W obszarze bezpośredniego oddziaływania będzie inicjatorem i podmiotem realizującym i finansującym cele Strategii poprzez własne lub partnerskie projekty w ramach przypisanych mu zadań publicznych.

W obszarze pośredniego oddziaływania rola samorządu województwa jest o wiele bardziej złożona i zróżnicowana. Samorząd województwa występuje jako koordynator działań służących wdrażaniu celów SRWZ a pozostających poza zakresem kompetencyjnym województwa i realizowanych zarówno przez podmioty publiczne na szczeblu gminnym i powiatowym, jak też pozostałe podmioty funkcjonujące w przestrzeni województwa (w tym przedsiębiorstwa), między innymi poprzez sterowanie procesem alokacji środków finansowych polityki spójności, w sposób uwzględniający specyficzną regionalną wizję rozwoju i ukierunkowanie na osiągnięcie celów Strategii. W przypadku przedsięwzięć istotnych z punktu widzenia interesów regionu, niezależnie od podległości formalnej i uwarunkowań prawnych (np. poważnych konfliktów przestrzennych i środowiskowych, przyciągania inwestorów, planowanych inwestycji publicznych i prywatnych, lokalizacji instytucji publicznych o znaczeniu ponadregionalnym), samorząd województwa będzie starał się w ramach swoich uprawnień, ale też wewnątrzregionalnej współpracy, pełnić aktywnie rolę gospodarza przedsięwzięcia. Innym obszarem pośredniego oddziaływania samorządu województwa, szczególnie wymagającym aktywnego zaangażowania w relacje z innymi partnerami publicznymi, jest

motywowanie i wspieranie budowania powiązań między jednostkami samorządu terytorialnego wyrażających się w gotowości do działania ponad granicami administracyjnymi (wdrożenia modelu rozwoju opartego o obszary funkcjonalne). Współpraca i budowa miękkich kompetencji zarządczych sprzyja poprawie jakości świadczenia usług publicznych, gospodarowaniu zasobami publicznymi i generowaniu impulsów rozwojowych w całym obszarze. Jednocześnie przedsięwzięcia kluczowe dla realizacji SRWZ o skali ponadlokalnej będą efektem trwałej współpracy wielu podmiotów oraz społecznej akceptacji.

Wdrożenie celów SRWZ wymaga również zaangażowania samorządu województwa w działania pozostające poza obszarem kompetencyjnym województwa. Dotyczy to w szczególności kluczowych dla regionu przedsięwzięć rozwojowych, które są realizowane na innych poziomach zarządzania publicznego, w szczególności na poziomie krajowym i europejskim. Władze województwa mogą wyrażać opinie i stanowiska kierowane do władz krajowych – utrzymanie stałego, czytelnego i dwustronnego przekazu sprzyja sprawnemu zarządzaniu, ale przede wszystkim budować szerszą płaszczyznę współpracy dla wynikających z SRWZ wyzwań rozwojowych, których charakter i skala wykracza poza granice województwa i wymaga współdziałania w układzie ponadregionalnym. Województwo zachodniopomorskie współdziała w tym zakresie z województwami sąsiednimi, czego wyrazem jest realizowana przez samorządy województw dolnośląskiego, lubuskiego, opolskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego Strategia Rozwoju Polski Zachodniej wynikająca z potrzeby współpracy i programowania rozwoju społeczno-gospodarczego w układach makroregionalnych. Określenie ponadregionalnych potencjałów rozwojowych i ich skuteczne pobudzenie dzięki współpracy międzyregionalnej przynosi dodatkowe efekty rozwojowe wzmacniające cele SRWZ.

Rysunek 3. Podmioty zaangażowane w realizację Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Źródło: opracowanie własne.

Efektywna realizacja Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wymaga zaangażowania wielu innych podmiotów. O ile w przypadku samorządu województwa zapisy Strategii, będące odzwierciedleniem zdiagnozowanych potrzeb i wyzwań regionu, są wiążące i mają bezpośredni wpływ na podejmowane

działania, to w przypadku innych podmiotów zachowują one swoją autonomię i realizują działania w ramach otwartego systemu współpracy. W ramach systemu realizacji Strategii każdemu z autonomicznych podmiotów można przypisać określoną rolę:

Realizator – samorząd województwa i jego jednostki organizacyjne.

Partner (w regionie) – samorządy gminne i powiatowe, ich związki i podmioty reprezentujące JST w ramach obszarów funkcjonalnych, jednostki organizacyjne JST; są to podmioty współuczestniczące we wdrażaniu SRWZ poprzez uwzględnianie zawartych w niej zapisów kierunkowych w swoich dokumentach strategicznych oraz finansowanie bądź współfinansowanie uzgodnionych przedsięwzięć rozwojowych.

Partner (w kraju) – administracja rządowa i jednostki administracji rządowej; są to podmioty współuczestniczące we wdrażaniu SRWZ poprzez finansowanie i realizowanie uzgodnionych przedsięwzięć rozwojowych na terenie województwa oraz innych przedsięwzięć wspierających wdrażanie celów SRWZ a także kierowanie strumieni środków publicznych wspierających działania prorozwojowe innych podmiotów działających na terenie województwa.

Sojusznik – podmioty które mogą podejmować działania wspierające wdrażanie SRWZ (m.in. samorządy województw uczestniczące we wdrażaniu strategii makroregionalnej – Strategii Rozwoju Polski Zachodniej, podmioty gospodarcze, szkoły wyższe i jednostki naukowo-badawcze, organizacje pozarządowe, realizujące zadania publiczne w imieniu państwa i samorządów). Realizacja celów polityki regionalnej może odbywać się za pośrednictwem bardzo różnych instrumentów dostępnych z poziomu samorządu województwa i wynikających bezpośrednio z jego obowiązków kompetencyjnych, jak też wypracowanych w drodze współdziałania z innymi podmiotami. Jednocześnie w większości narzędzia te nie są homogeniczne, ponadto często koncentrują się tematycznie na tych samych bądź zbliżonych zagadnieniach, co nie oznacza powielania działań czy wydatków, ale stanowi o wielowymiarowości proponowanych rozwiązań i konieczności oddziaływaniu w różnych płaszczyznach.

Wśród instrumentów należy wskazać instrumenty finansowo-wdrożeniowe pozostające w gestii samorządu województwa zachodniopomorskiego i obejmujące zestaw sposobów finansowania polityki regionalnej ze środków publicznych i sposobów zaangażowania środków prywatnych. Samorząd zarządza alokacją środków lub też określa ogólne zasady wsparcia obszarów poprzez interwencję sektorową. Instrumenty te to:

Budżet zadaniowy województwa – rozumiany jako źródło finansowania zadań realizowanych przez samorząd województwa oraz jako narzędzie integracji działań podejmowanych przez różne jednostki organizacyjne samorządu województwa (np. w zakresie infrastruktury transportowej, edukacji, ochrony zdrowia, gospodarki) wokół celów zawartych w Strategii i sektorowych Politykach Rozwoju.

Regionalny Program Operacyjny – rozumiany nie jako źródło finansowania przedsięwzięć, ale jako złożony instrument finansowej interwencji w celu bezpośredniego wspierania rozwoju obszarów funkcjonalnych (poprzez instrumenty wsparcia terytorialnego) oraz pobudzenie aktywności sektora przedsiębiorstw, sektora publicznego oraz NGO, w celu osiągnięcia założonego w RPO i w Strategii poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Kontrakt Terytorialny Województwa Zachodniopomorskiego – istotny element montażu finansowego projektów, stanowi umowę zawartą pomiędzy rządem, samorządem wojewódzkim (i pośrednio samorządami lokalnymi), w której wskazano do realizacji przedsięwzięcia priorytetowe mające istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz regionu, wraz ze sposobem ich finansowania, koordynacji i realizacji. Jego zasadniczym celem jest zapewnienie koordynacji pomiędzy politykami i instrumentami rozwojowymi na szczeblu krajowym i regionalnym.

Zintegrowane Inwestycje terytorialne (ZIT) – w perspektywie programowo-finansowej UE 2014-2020 instrument wsparcia rozwoju obszarów miejskich realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020 i obligatoryjnie dedykowany miastom wojewódzkim oraz ich obszarom funkcjonalnym oraz fakultatywnie – innym ośrodkom miejskim. Przy pomocy tego narzędzia partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego – miast i powiązanych z nimi funkcjonalnie gmin oraz władze województwa ustalają wspólne cele rozwojowe, a następnie wskazują

zintegrowane przedsięwzięcia niezbędne do ich osiągnięcia. W RPO WZ 2014-2020 narzędzie ZIT dedykowane jest głównym ośrodkom wzrostu w województwie i obszarom dyfuzji procesów rozwojowych, tj. obszarom funkcjonalnym Szczecina i Koszalina. W przypadku obszaru funkcjonalnego Szczecina ZIT wdrażany będzie na terenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM), w przypadku obszaru funkcjonalnego Koszalina – w obrębie Koszalińsko – KołobrzESCO – Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego, którego zasięg wyznaczają zachodzące na siebie i powiązane obszary funkcjonalne trzech miast: Koszalina, Kołobrzegu i Białogardu. Narzędzie ZIT pozwoli na wypracowanie trwałych i efektywnych mechanizmów współpracy samorządów w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych, w zakresie programowania rozwoju, finansowania i realizacji zintegrowanych przedsięwzięć terytorialnych również po 2020 r.

Kontrakt Samorządowy (KS) – w perspektywie programowo – finansowej UE 2014-2020 instrument wsparcia rozwoju ukierunkowanego terytorialnie realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020. Kontrakt to narzędzie dla planowania i realizacji zintegrowanych przedsięwzięć istotnych dla rozwoju danego obszaru funkcjonalnego (a w konsekwencji całego regionu), tworzonym w oparciu o współpracę wszystkich partnerów procesów rozwojowych (samorząd, przedsiębiorcy, sektor edukacji i nauki, organizacje pozarządowe, w tym Lokalne Grupy Działania, Lokalne Grupy Rybackie, itp.) obecnych na danym obszarze. Kontrakt realizowany jest przede wszystkim w celu wzmocnienia rozwoju gospodarczego obszaru nim objętego, będącego podstawą do zapewnienia spójności społecznej i infrastrukturalnej. Podobnie jak w przypadku instrumentu ZIT, instrument KS pozwoli na wypracowanie trwałych i efektywnych mechanizmów partnerskiej współpracy samorządów i pozostałych aktorów na rzecz kreowania rozwoju w obszarach funkcjonalnych po 2020 r.

Kontrakt edukacyjny – określa zasady prowadzenia, rozwoju i finansowania działalności edukacyjnej dedykowanej dla wszystkich grup wiekowych i środowiskowych w oparciu o istniejący system szkolnictwa, z zaangażowaniem potencjału lokalnego i działających w lokalnym środowisku podmiotów oraz wsparciem samorządu regionalnego, przy wykorzystaniu najlepszych praktyk i dostępnych rozwiązań.

Należy wyróżnić również instrumenty pomocnicze dla procesu wdrażania celów polityki regionalnej i SRWZ, należą do nich m.in.:

Standardy rozwoju lokalnego – dla najważniejszych sfer życia mieszkańców województwa zdefiniowane zostają standardy rozwoju określające minimalny poziom dostępności wybranych usług publicznych oraz elementów jakości życia. W toku współpracy samorządu regionalnego z innymi JST standardy są wprowadzane w życie – początkowo jako dobra praktyka, z dalszą intencją upowszechnienia ich w praktyce funkcjonowania obszarów funkcjonalnych, a docelowo – jako element umowy społecznej obejmującej obszar całego województwa zachodniopomorskiego.

Platforma Partnerstwa Publiczno-Prywatnego – mając na uwadze przedsięwzięcia inwestycyjne niezbędne w regionie oraz rosnące problemy z zapewnieniem przez samorządy odpowiedniego montażu finansowego (w tym wkładu własnego do projektów finansowanych ze środków unijnych) uzasadniona jest intensyfikacja działań na rzecz wykorzystania mechanizmu partnerstwa publiczno- prywatnego (PPP). Narzędzie interwencji w formule Platformy to instrument gromadzenia, przetwarzania i zarządzania wiedzą o rozwiązaniach i praktykach z zakresu wdrażania PPP, a także dystrybucji informacji i kojarzenia podmiotów skłonnych do zaangażowania się w przedmiotowe przedsięwzięcia. Powołanie do życia i umocowanie Platformy stanowi ważny aspekt racjonalizacji systemu zarządzania polityką rozwoju województwa.

Zachodniopomorskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne – system i model współpracy umożliwiający sprawne zarządzanie informacją na rzecz realizacji polityki rozwoju. Do podstawowych zadań ROT należy m.in.: prowadzenie bieżących analiz i ewaluacji polityk publicznych, prowadzenie badań i analiz strategicznych dotyczących aktualnej sytuacji, tworzenie scenariuszy rozwoju, organizacja i prowadzenie regionalnego banku danych, udział w opracowaniu i stosowanie standardów gromadzenia, wymiany i upowszechniania danych – agregowanie i monitorowanie, dostarczanie analiz ilościowych i jakościowych związanych z rozwojem województwa oraz zapewnienie warunków ich ogólnej dostępności.

Regionalne Forum Terytorialne – platforma współpracy na rzecz rozwoju regionalnego; struktura dająca wsparcie procesowi utworzenia regionalnego systemu przepływu i zarządzania informacją, mająca za zadanie współpracę między podmiotami uczestniczącymi w realizacji polityki regionalnej. W skład Forum

wchodzą przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego Pomorza Zachodniego, administracji rządowej w województwie, partnerzy społeczno-gospodarczy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, uczelni oraz instytucji badawczych i statystycznych oraz eksperci zewnętrzni.

MONITOROWANIE STRATEGII

Skuteczność i postęp wdrażania celów określonych w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego będzie podlegał monitorowaniu. Proces ten pozwoli na elastyczne reagowanie na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne, określenie środków niezbędnych do osiągnięcia zaplanowanych działań oraz stworzy podstawy do ich ewentualnej realokacji.

Monitorowanie stanu rozwoju województwa oraz realizacji Strategii, należą do kompetencji komórki organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego (UMWZ) właściwej ds. rozwoju regionalnego. W poszczególnych obszarach monitorowania komórka ta współpracuje w ramach Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego z innymi komórkami UMWZ i jednostkami organizacyjnymi samorządu województwa (np. Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej, Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie), instytucjami zajmującymi się gromadzeniem lub przetwarzaniem danych (np. Urząd Statystyczny w Szczecinie, Izba Skarbowa w Szczecinie), jednostkami administracji publicznej, placówkami naukowymi, agencjami rozwoju regionalnego. Konieczna jest trwała współpraca w zakresie udostępniania danych z jednostkami samorządu terytorialnego w regionie oraz z jednostkami monitorującymi regionalne i krajowe programy operacyjne.

Monitoring realizacji Strategii prowadzony jest także z poziomu Programów Strategicznych oraz Regionalnego Programu Operacyjnego po to, aby możliwa była ocena skuteczności, trwałości oraz trafności interwencji podejmowanych w ramach tych narzędzi.

Corocznie opracowywana jest informacja o stanie realizacji Strategii obejmująca m.in. wybrane wskaźniki monitorowania oraz związane z nimi uwarunkowania. Ponadto Sejmikowi Województwa Zachodniopomorskiego minimum raz w trakcie trwania jego kadencji przedkładany jest raport z monitorowania Strategii, zawierający szerszą ocenę realizacji celów strategicznych oraz kierunkowych i przyczyniających się do ich osiągnięcia zadań samorządu województwa oraz innych podmiotów.

Podstawą do monitorowania Strategii jest zestaw wskaźników, które zostały przyjęte na poziomie celów strategicznych w sposób zapewniający ich możliwie najpełniejsze powiązanie z celami kierunkowymi. W celu zapewnienia porównywalności z innymi strategiami i terytoriami, dane potrzebne do ustalenia wskaźników w pierwszej kolejności będą pochodzić z ogólnodostępnych źródeł publicznych, tj. Głównego Urzędu Statystycznego oraz Eurostatu.

Zgodnie z wymogami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju dla każdego wskaźnika została wyznaczona wartość pożądana dla końca okresu obowiązywania Strategii, czyli na rok 2030. Dodatkowo, w celu zapewnienia strategicznej bazy porównawczej dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego 2014-2020, pożądane wartości wskaźników zostały obliczone także dla roku 2020. Podstawą do ustalenia pożądaných wartości wskaźników jest ich prognoza na lata 2020 oraz 2030, sporządzona zarówno dla województwa zachodniopomorskiego jak i dla tzw. obszaru referencyjnego, którego zasięg jest dopasowany do specyfiki danego celu strategicznego. W przypadku celów strategicznych II, III i IV obszarem tym jest cała Polska. W przypadku celu strategicznego I wzięto pod uwagę cztery obszary referencyjne odpowiadające związkom terytorialnym, w których województwo obecnie bierze udział. W IV celu strategicznym, z uwagi na jego specyfikę, zostały określone wartości tylko niektórych wskaźników.

Wskaźniki monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wraz z ich prognozami i wartościami pożądanymi na lata 2020 i 2030 oraz – dodatkowo – wartościami bazowymi, zostały przedstawione osobno dla każdego z celów strategicznych w Tabelach 1, 2, 3 i 4.

Tabela 1. Wskaźniki monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Lp	wskaźnik	jm.	Obszary referencyjne Pomorza Zachodniego														Pomorze Zachodnie				
			Region Morza Bałtyckiego			Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy			Polska Zachodnia			Pomorze Zach. + Meklemburgia + Brandenburgia			prognoza wypadkowa		wartość bazowa i prognozy			wartości pożądane	
			2015	2020	2030	2015	2020	2030	2015	2020	2030	2015	2020	2030	2020	2030	2015	2020	2030	2020	2030
I Cel strategiczny Wzmocnienie roli województwa w relacjach międzyregionalnych i transgranicznych																					
1	PKB według parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca	tys. EUR PPS	25,7	29,3	36,3	19,5	22,4	28,3	19,2	22,8	29,9	22,1	25,2	31,8	23,6	29,1	15,9	18,4	23,2	20,7	26,1
2	Dochody dyspozycyjne gospodarstw domowych według parytetu siły nabywczej na jednego mieszkańca	tys. EUR PPS	14,6	16,9	21,5	11,2	12,6	15,4	11,8	14,3	19,0	16,2	18,3	22,7	14,3	17,6	11,5	13,7	18,1	15,2	19,8
3	Wskaźnik zatrudnienia (w odniesieniu do ogółu mieszkańców)	%	44	45	47	38	38	37	37	38	39	44	45	48	41	42	32	31	31	36	35
4	Udział nakładów na B+R w PKB	%	2,00	2,02	2,05	1,11	1,05	0,97	0,52	0,55	0,59	1,40	1,48	1,59	1,09	1,10	0,33	0,35	0,39	0,46	0,50
5	Udział studentów (ISCED 5-6) wśród mieszkańców	%	5,5	6,1	7,1	4,6	4,7	5,1	5,5	5,7	6,2	2,1	2,1	2,0	4,7	5,1	4,0	3,6	3,4	4,1	3,9
6	Odsetek osób w wieku 30-34 lat posiadających wyższe wykształcenie	%	44	51	65	37	44	56	38	45	55	29	32	40	42	52	39	45	54	49	59

Źródło: Eurostat

Tabela 2. Wskaźniki realizacji II Celu Strategicznego Zwiększenie konkurencyjności i efektywności gospodarki Pomorza Zachodniego

Lp.	wskaźnik	jm.	Polska			Pomorze Zachodnie				
			wartość bazowa 2015	wartości prognozowane		wartość bazowa 2015	wartości prognozowane		wartości pożądane	
				2020	2030		2020	2030	2020	2030
II Cel strategiczny Zwiększenie konkurencyjności i efektywności gospodarki Pomorza Zachodniego										
1	Liczba przedsiębiorstw mikro na 10 tys. mieszkańców	szt	90	110	125	117	127	132	138	144
2	Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w liczbie przedsiębiorstw ogółem	%	14,4*	15,5	17,3	14,1*	14,6	15,7	16,1	17,5
3	Nakłady wewnętrzne na B+R w przedsiębiorstwach (BERD) w stosunku do PKB	%	0,87**	1,03	1,33	0,3**	0,43	0,58	0,54	0,71
4	Udział zatrudnionych w działalności naukowo-technologicznej (HRSTC) wśród osób aktywnych zawodowo	%	20,0	23,4	29,7	18,3	19,9	23,2	22,3	26,1
5	Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	szt	6,9*	8,9	11,8	8,4*	10,3	12,9	11,2	14,1
6	Wartość kapitału zagranicznego na 1 mieszkańca (Polska = 100%)	%	100*	100	100	88*	113	173	123	183
7	Udział zatrudnionych w dużych i średnich firmach w stosunku do ogółu zatrudnionych	%	48*	49	50	35*	37	39	41	44

Źródło danych: GUS

Rok bazowy: (*) 2014; (**) 2013

Tabela 3. Wskaźniki realizacji III Celu Strategicznego Integracja obszarów funkcjonalnych oraz ich powiązań w obrębie województwa:

Lp.	wskaźnik	jm.	Polska			Pomorze Zachodnie				
			wartość bazowa 2015	wartości prognozowane		wartość bazowa 2015	wartości prognozowane		wartości pożądane	
				2020	2030		2020	2030	2020	2030
Cel strategiczny 3: Integracja obszarów funkcjonalnych oraz ich powiązań w obrębie województwa										
1	Długość dróg ekspresowych i autostrad na 1 000 km ²	km	9,6*	15,7	24,5	7,0*	15,0	26,6	15,0	26,6
2	Liczba pielęgniarek i położnych w przeliczeniu na 10 tys. ludności	os	58*	64	72	52*	59	68	66	76
3	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	os	162	143	113	145	117	70	131	82
4	Absolwenci którzy przystąpili do egzaminu maturalnego w liceach ogólnokształcących i w technikumach w stosunku do liczby osób w wieku 19 lat	%	60	63	67	51	50	47	57	53
5	Przewozy pasażerów w mln komunikacji miejskiej na 100 tys. ludności	mln	9,6	9,1	8,1	10,3	9,9	9,3	10,8	10,1

Źródło danych: GUS; wartość bazową wskaźnika 1 obliczono na podstawie danych GUS, natomiast wartości prognozowane i pożądane w latach 2020 i 2030 oszacowano na podstawie danych GDDKiA, oraz aktualnie obowiązujących dokumentów programujących sieć dróg krajowych w Polsce.

Rok bazowy: (*) 2014.

Tabela 4. Wskaźniki realizacji IV Celu Strategicznego Dostosowanie funkcjonowania samorządów do zmieniających się trendów społeczno-gospodarczych

Lp.	wskaźnik	jm.	Polska			Pomorze Zachodnie				
			wartość bazowa 2015	wartości prognozowane		wartość bazowa 2015	wartości prognozowane		wartości pożądane	
				2020	2030		2020	2030	2020	2030
IV Cel strategiczny Dostosowanie funkcjonowania samorządów do zmieniających się trendów społeczno-gospodarczych										
1	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin, powiatów i województwa	%	18,9	20,3	20,0	19,7	23,0	25,5	25,0	27,5
2	Osoby korzystające z usług administracji publicznej za pomocą Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy	%	26,6	29,3	32,9	25,9	24,7	26,0	27,6	29,3
3	Odsetek urzędów gminnych i powiatowych zapewniających e-usługi na co najmniej 3. stopniu dojrzałości	%	<p>Wartości wskaźników 4.3-4.8 będą wyznaczone wyłącznie dla Pomorza Zachodniego, tj. bez obszarów referencyjnych, na podstawie prowadzonych okresowo badań ankietowych w jednostkach samorządu terytorialnego.</p> <p>Wskaźnik 4.3 może zostać zbadany poprzez rozszerzenie z poziomu krajowego na pełny analogicznego badania prowadzonego przez GUS.</p> <p>Wartości bazowe i prognozowane wskaźników 4.3-4.8 zostaną wyznaczone na podstawie pierwszej edycji badania ankietowego i podane w corocznej informacji o stanie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego.</p>							
4	Odsetek urzędów gminnych i powiatowych posiadających komórkę odpowiedzialną za politykę rozwoju	%								
5	Odsetek pracowników urzędów gminnych i powiatowych którzy w ciągu ostatnich 12 miesięcy podnieśli swoje kwalifikacje zawodowe	%								
6	Odsetek wydatków budżetów gmin i powiatów na oświatę, edukację, pomoc społeczną, kulturę, ochronę zdrowia i kulturę fizyczną zleconych do realizacji partnerom społecznym	%								
7	Odsetek wydatków na zadania jednostek administracji terytorialnej zrealizowane w trybie współpracy z innymi jednostkami	%								
8	Odsetek urzędów gminnych i powiatowych stosujących preferencje podatkowe	%								

Źródło danych: GUS (dla wskaźników 1 i 2) oraz własne badanie ankietowe (dla wskaźników 3-8).

PODSYSTEM KOORDYNACJI

Koordinacja zarządzania strategicznego, w tym opracowanie zasad zarządzania i koordynacji polityki regionalnej w ramach Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju; koordynacja i ocena spójności Polityk Rozwojowych i Programów Strategicznych ze Strategią, jak również monitorowanie stanu rozwoju województwa oraz realizacji Strategii, należą do kompetencji komórki organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego (UM WZ), właściwej ds. rozwoju regionalnego, odpowiedzialnej jednocześnie za integrację planowania rozwoju i planowania przestrzennego. Koordinacja procesu zarządzania strategicznego na poziomie całego województwa będzie realizowana poprzez Regionalne Forum Terytorialne, będącego platformą dla debaty strategicznej na temat celów oraz efektów polityki prowadzonej w regionie, w oparciu o mechanizm partycypacji społecznej.

Poszczególne Polityki Rozwoju i Programy Strategiczne znajdują wyraz w funkcjonowaniu jednostek organizacyjnych UM WZ, ale nie muszą pokrywać się bezpośrednio z ujętym w regulaminie organizacyjnym zakresie zadań. Jako takie stanowią będą instrument porządkowania i optymalizacji działań w obrębie UMWZ, a także nawiązywania efektywnych relacji z otoczeniem. Każdy z dokumentów strategicznych ma gospodarza procesu – merytoryczny wydział UM WZ odpowiedzialny za jego przygotowanie, realizację oraz współpracę z jednostkami organizacyjnymi samorządu województwa. Dopełnienie przedstawionej struktury zarządzania polityką rozwoju stanowi system monitoringu i ewaluacji oparty na działalności Zachodniopomorskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego wraz z komplementarnymi jednostkami.

Optymalizacja procesu zarządzania rozwojem wymaga:

- dostosowania struktury UMWZ i kompetencji poszczególnych jej komórek do przyjętego zakresu interwencji,
- wypracowania adekwatnego modelu współpracy z podmiotami zewnętrznymi, w szczególności z JST,
- ścisłego i stałego powiązania z polityką budżetową samorządu i rocznym harmonogramem prac nad budżetem,
- dostosowania działań w zakresie monitoringu i ewaluacji, podnoszenia umiejętności i kompetencji korpusu urzędniczego.

Koordinacja procesu racjonalizacji systemu zarządzania rozwojem strategicznym regionu – przy pełnej i zgodnej współpracy z merytorycznymi wydziałami UMWZ – należy do kompetencji komórki organizacyjnej UMWZ właściwej ds. rozwoju regionalnego.

10. WYMIAR FINANSOWY

Skuteczne realizowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wymaga precyzyjnego określenia jej ram finansowych: źródeł finansowania, narzędzi finansowo-wdrożeniowych i skutecznego powiązania wymiaru strategicznego z wymiarem operacyjnym. Na źródła finansowania SRWZ składają się:

Potencjał własny – budżet województwa (na podstawie Wieloletniej Prognozy Finansowej):
<ul style="list-style-type: none">• Wydatki majątkowe na lata 2016-2025 – 191 mln zł• Nowe wydatki inwestycyjne na lata 2016-2025 – 766,3 mln zł
Potencjał własny – środki z UE wydatkowane na poziomie województwa
<ul style="list-style-type: none">• Regionalny Program Operacyjny* – 6,7 mld zł• PROW 2014-2020 (wartość szacunkowa obejmująca wszystkie działania) 2,5 mld zł, w tym PROW (podstawowe usługi i odnowa wsi) – 161 680,5 mln zł• WFOŚiGW
Środki z UE dedykowane dla województwa i wydatkowane na poziomie krajowym
<ul style="list-style-type: none">• PO liś 2014-2020*, w tym środki wydzielone na realizację Zintegrowanych Przedsięwzięć Terytorialnych – 380 mln zł
Środki publiczne krajowe* – potencjalne wydatki majątkowe z budżetu państwa przeznaczone dla województwa zachodniopomorskiego
Środki publiczne krajowe (lokalne) uwzględniające możliwości absorpcyjne samorządów powiatowych i gminnych w zakresie dostępnych w latach 2014 – 2020 środków UE oraz środki własne przeznaczone na zadania inwestycyjne
Środki prywatne (1) uwzględniające możliwości absorpcyjne w zakresie dostępnych w latach 2014 – 2020 środków UE oraz środki własne (dotyczy przede wszystkim dużych przedsiębiorstw) przeznaczone na zadania inwestycyjne; (2) zaangażowane w realizację przedsięwzięć PPP

* Kontrakt Terytorialny 2014-2020 – 17,5 mld zł

Powiązanie źródeł finansowania z wymiarem operacyjnym polityki rozwoju w ramach Zachodniopomorskiego Modelu Programowania Rozwoju odbywa się za pośrednictwem Programów Strategicznych oraz Programu Regionalnego. Istnieje wspólna zależność pomiędzy Strategią Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, Wieloletnią Prognozą Finansową a corocznym budżetem województwa. Strategia Rozwoju Województwa jest dokumentem nadrzędnym wobec corocznego budżetu województwa. Poprzez ścisłą relację pomiędzy SRWZ a Programami Strategicznymi możliwe będzie zidentyfikowanie wydatków na jej wdrożenie na poziomie konkretnych przedsięwzięć. Zapisy Programów Strategicznych muszą znaleźć odzwierciedlenie w Wieloletniej Prognozie Finansowej.

WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW

GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostki samorządu terytorialnego
KS	Kontrakt Samorządowy
LGD	Lokalna Grupa Działania
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
PO IiŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PPP	partnerstwo publiczno-prywatne
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
ROT	Regionalne Obserwatorium Terytorialne
RPO WZ	Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego
SOM	Szczeciński Obszar Metropolitalny
SRPZ	Strategia Rozwoju Polski Zachodniej
SRWZ	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego
SSW	Specjalna Strefa Włączenia
UM WZ	Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiskami Gospodarki Wodnej w Szczecinie
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZMPR	Zachodniopomorski Model Programowania Rozwoju